

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ERKEN DEMİRÇAĞ KARIA BÖLGESİ NEKROPOLİSLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Subutay Taylan KARA

9210000018

DANIŞMANI

Yard. Doç. Dr. Aytekin ERDOĞAN

İZMİR, 2017

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLASİK ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ERKEN DEMİRÇAĞ KARIA BÖLGESİ NEKROPOLİSLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Subutay Taylan KARA

9210000018

JÜRİ ÜYELERİ

(Danışmanı) Yard. Doç. Dr. Aytekin ERDOĞAN

Doç. Dr. M. Nezih AYTAÇLAR

Doç. Dr. Yusuf SEZGİN

İZMİR, 2017

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Erken Demirçag Karia Bölgesi Nekropolisleri” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Subutay Taylan KARA

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Subutay Taylan KARA
Numarası : 9215000018
Anabilim Dalı : Arkeoloji (K. Arkeoloji)
Tez Başlığı (Türkçe) : Erken Demir Çağ Karia Bölgesi Nekropolisleri
Tez Başlığı (İngilizce) : The Necropoleis of Carian Region in the Early Iron Age
Tez Savunma Tarihi : 03.11.2017
Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Yard.Doç.Dr. Aytekin ERDOĞAN
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç.Dr. M. Nezih AYTAÇLAR
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç.Dr. Yusuf SEZGİN
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒☐☐

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. KARİA BÖLGESİ.....	4
3. ERKEN DEMİRÇAĞ KARİA BÖLGESİ MEZAR TİPLERİ.....	9
3.1. Tümülüsler.....	9
3.2. Platform Mezarlar.....	9
3.3. Sanduka (Kist) Mezarlar.....	10
3.4. Pithos Mezarlar.....	11
3.5. Urne Mezarlar.....	11
3.6. Oygu Ve Örgü Dörtgen Mezarlar.....	12
3.7. Dromoslu Örgü Dörtgen Mezarlar.....	14
3.8. Oda Mezarlar.....	15
3.8.1. Oygu Oda Mezarlar.....	15
3.8.2. Örgü Oda Mezarlar.....	15
3.8.3. Dromoslu Örgü Oda Mezarlar.....	16
3.9. Anıt Mezarlar.....	17
4. ERKEN DEMİRÇAĞ KARİA BÖLGESİ NEKROPOLİSLERİ.....	18
4.1. Asarlık/Termiera.....	18

4.2. Dirmil.....	25
4.3. Kaleykığı Tepesi/Madnasa.....	28
4.4. Pedasa.....	33
4.5. Çömlekçi/Theangela.....	40
4.6. İasos.....	43
4.7. Damlıboğaz/Hydai.....	46
4.8. Gencik Tepe.....	52
4.9. Beçin.....	53
4.10. Belentepe.....	57
4.11. Hüsamlar Köyü.....	72
4.12. Mengefe.....	74
4.13. Bozukbağ.....	84
4.14. Börükçü.....	87
5. DEĞERLENDİRME.....	94
6. SONUÇ.....	106
7. KAYNAKÇA.....	113
RESİMLER.....	125
ÖZET.....	182
ABSTRACT.....	183

ÖNSÖZ

Antik Çağ içerisinde önemli bir yere sahip olan Erken Demirçağ Karia Bölgesi Nekropolisleri, çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Karia'nın tarihi içerisinde yer alan nekropolisler, bu alanlardan açığa çıkarılan mimari yapıları ile döneme özgü tipolojisinin incelendiği bu çalışmanın amacı, Erken Demirçağ Karia Bölgesi Nekropolislerinin gelişiminin belirlenmesidir.

Bu çalışmada her konuda bana yardımcı olan ve fikirleriyle çalışmamı daha nitelikli hale getiren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Aytekin Erdoğan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve bana her konuda destek olan aileme minnettarım.

Subutay Taylan Kara

İZMİR, 2017

1. GİRİŞ

“Erken Demirçağ Karia Bölgesi Nekropolisleri” üzerine yapılan bu çalışmada ana çerçeve, genel bir kanı elde etmek adına Karia Bölgesi’nde bulunan nekropolislerin belirlenmesi, bu alanlarda açığa çıkarılan mezarların mimari yapılarının incelenmesi ve belirli bir tanımlamanın oluşturulmasıdır. Bunun yanı sıra mezarlara gömülen ölümler için var olan uygulamalara bakılarak Karia’da görülen özellikler keşfedilmiştir.

Yerleşik hayata geçen insan, çevresindeki araziyi kullanırken mezarların yerleşim yeri içi gömülerden planlı şehirlerin gelişmesiyle birlikte yerini yerleşim dışı gömülere bırakmıştır. Antik Yunan’da ölümlere hem saygı duyulmuş hem de ölümün yaşayanlar üzerindeki kirletici etkisinden korkulmuştur. Bu sebeple ölümlerin kentlerin dışına gömülmesinde kentleşme gibi faktörler de etkili olmuştur ve yerleşim dışına gömü, verilen kanunlarla belirlenmiş katı bir uygulama haline getirilmiştir. Bu süreçte ise “Nekropolis” kavramı doğmuştur.

Mezarlardan ele geçen seramik buluntuları, tarihlemeye yardımcı olmaları nedeniyle, bezeme şeması ve stili bakımından önem arz eder.¹ Mezarlarda yer alan iskeletlerin konumu, mezara yatırılış biçimleri, ek olarak ölü hediyeleri de incelenmiş, tarihlemeye ve yer alan kültürün özelliklerinin gösteriminde büyük kolaylık sağlamıştır. Karia Bölgesi içindeki nekropolislerde bulunan mezarların mimari özellikleri de birbirleriyle karşılaştırılmış ve ortak noktalarının belirlenmesi sağlanmıştır.

Karia Bölgesi’nde Erken Demirçağ’a tarihlenen mezarların, mimari özellikleri incelenecektir, mezarların bulunduğu alanların jeolojik özellikleri, kullanılan yapı malzemeleri, duvar örgüsü ve mezar biçimi gibi özellikler incelenmiştir.² Açığa çıkarılan mezarların ve bağlı oldukları yerleşim alanlarının tarihini belirlemek için seramik ürünlerden ve diğer buluntulardan yararlanıldığı görülmektedir.

Karia Bölgesi’nin yerleşim merkezleri ve tarihi ile Karia kimliği incelenerek bölgenin sosyal, ekonomik ve siyasi yapısı ile birlikte, çalışmanın esasını oluşturan

¹ Özkaya – San 1999, 263.

² Özkaya – San 1999, 263.

mezarların bulunduğu nekropolislerin özelliklerinin anlaşılması sağlanmıştır. Bu nedenle mezarların mimari yapıları da ele alınmıştır. Erken Demirçağ ile tarih aralığı sınırlandırılmış olan tez çalışmasında bu sınırlama içerisinde yer alan mezar tipleri ile daha yoğun kullanılan tiplerin üzerinde durulmuştur.

Karia Bölgesi incelendiğinde, Tunç Çağı'na tarihlenen mezarların pithos ve urne mezarlardan oluştuğu görülmektedir ve bu mezarlar Müsgebi, Asarlık, Dirmil, Çömlekçi, İasos, Çine Tepecik Höyük, Beybağ Mevkii, Belentepe Mevkii ve Sarıçay Vadisi'nde yer alan Damlıboğaz'da (Hydai) bulunmaktadır.³ Bu mezarlar içerisinde yer alan Müsgebi, Asarlık, Dirmil ve Çömlekçi mezarları Geç Tunç Çağı'na ait olup Myken Dönemi'ne ait seramik buluntuları içermesinden dolayı Myken Mezarları olarak adlandırılmıştır. Söz konusu Dirmil ve Asarlık'ta da bulunan mezarlar Protogeometrik Dönem malzemesi de içermektedir.

Belentepe, Mengefe ve Hüsamlarda yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan ve daha çok Geç Geometrik Döneme tarihlenen mezarlar arazinin durumuna uygun olarak bazı örneklerde toprağa, bazılarında ise ana kaya içine yapılmışlardır.⁴ Eşzamanlı olarak farklı mezar tiplerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tercih edilen gömü biçimi (kremasyon ya da inhumasyon), mezarın maliyeti, tekli ya da çoğul gömü yapılması, arazinin jeolojik koşulları gibi faktörler farklı mezar tiplerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Mezarlar içerisinde bazen kremasyon, bazen inhumasyon gömülerin bulunduğu görülmektedir.⁵ Bazı mezarlarda her iki gömü tarzı da birlikte yer alır. İnhumasyon gömüler genel olarak mezarın tabanına yerleştirilmektedir. Büyük boyutlu mezarlarda mezar tabanının dışında sekiler ve platformların üzerine de benzer gömüler yerleştirilmiştir. Kremasyon gömülerin mezarların tabanında, sekiler üzerinde platformlarda ve nişler içerisinde bulunduğu görülmektedir. Geometrik Dönem mezarlarında yön birliği izlenmemiştir, arazinin fiziki yapısına uygun olarak farklı yönler kullanılmıştır. Mezarlarda tekli gömüler kullanıldığı gibi, çoklu gömülere de

³ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 359.

⁴ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 359.

⁵ Erdoğan (Baskıda).

rastlanmaktadır. Çoklu gömü örneklerinde erken gömüler basitçe mezarın bir kenarına süpürülmüştür.

İnhumasyon, yani hocker ya da sırt üstü (dorsal) pozisyonunda gömülerin yanı sıra kremasyon da yaygın olarak kullanılmıştır.⁶ Cesedin başka bir alanda yakıldığı ve kül ile artıkların urne içinde mezara yerleştirildiği sekonder kremasyon uygulaması da kullanılmıştır. Birkaç kesin olmayan bulgu dışında kazısı yapılan alanlarda yakma alanı olarak kullanılmış bir yer tespit edilmemiştir. Buluntuların homojen yapısı gömü sürecinin geniş bir zaman aralığına yayılmadığına, Geç Geometrik Dönem içinde mezarların kullanıldığına işaret etmektedir. Gömü hediyesi olarak bronz malzeme (fibula, bilezik, yüzük, iğne vb.) ve seramik kaplar yer alır. Kremasyon gömülerde gömü başka bir alanda yakma işlemi gerçekleştirildikten sonra kremasyon kabının içerisine konulmuştur. Ayrıca hediye olarak mezarlara konulmuş seramik, birkaç örneğin dışında görülmez. Bronz gömü hediyeleri inhumasyon ve kremasyon gömülerde görülmektedir. Çok yoğun hediyeler olduğu gibi az sayıda gömü hediyesine sahip mezarlar da vardır.

Karia'nın iç kesimlerinde, düzensiz yerel taşlarla örülmüş, dörtgen planlı çukur mezarlara Protogeometrik Dönem'den beri rastlanmaktadır.⁷ Geç Geometrik Dönem'de daha çok örnek görülür. Paros mezarları Milas – TKİ kazıları Geç Geometrik mezarlarıyla uyum göstermektedir. Anadolu tarihinin hemen her döneminde toplumsal anlamda önemsenen kişilere ölümünden sonra tapınıldığı ve bu yönde sayısız yapılanma örneklerinin gerçekleştirildiği bilinmektedir.⁸ Bu gelenek doğrultusunda İ.Ö. 8. yüzyılın son çeyreğinden itibaren örnekleri görülen bu yapılanma geleneği, Karia ve komşu bölgelerde de Halikarnassos Mausoleum'u, Belevi Mezar Anıtı, Knidos Aslanlı Mezarı örneklerinde de görülür. Erken Demirçağ Karia Bölgesi mezarları içerisinde de Mengefe'de 1 adet anıt mezar örneği görülmektedir.

⁶ Erdoğan (Baskıda).

⁷ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 361.

⁸ Özkaya – San 1999, 267.

2. KARIA BÖLGESİ

Bölge halkı ve tarihi hakkında bilgi verebilecek, birinci derecede kaynaklar olan Kar yazısı çevrilememiştir. Kar dilini çözme çalışmaları yazıt yetersizliğinden zorlukla ilerlemektedir. Bulunan üç düzine yazıtın çoğu eksik parçacıklar durumundadır. Kar dili İ.Ö. 3. yüzyıla değin Yunanca'nın yanında kullanılagelmiştir.⁹ Kar kitabelerinin çoğu Mısır'da ücretli askerlerin kayalar ve mabetler üzerine yazdıkları kısa ibarelerdir. Birkaç satır uzunluğunda olan örnekler de Karia'da bulunmuştur. Buluntu yerleri arasında Euromos, Khalkedor, Labraunda, Kindya, Kildara ve Sinuri yer alır. Kar yazısı hece yerine alfabetik düzenden oluşur. Yalnızca Karca ögzün harflerin yanında Yunan harfleri ile özdeş olanlarda göze çarpmaktadır. Dilin ari kökenli olup olmadığı tartışma konusudur.

Karia bölgesi ve Karialılar adlarını, kökenleri henüz tam olarak tespit edilmemiş Kar'lardan almıştır.¹⁰ Pausanias, kendi zamanında bile Yunan anakarasında Megara'daki iç kalenin Phoroneus'un oğlu Kar'dan dolayı Karia olarak adlandırıldığını ve iç kalede bulunan Demeter Odası'nın da Kar'ın krallığı zamanında inşa edildiğinin söylendiğini kaydetmektedir.¹¹ Bu ad, İ.Ö. 2. binyılın ikinci yarısına ait Hitit ve Mısır metinlerinde Kadeş Savaşı'na katılan Karkisalılar olarak; İ.Ö. 1. binyılın Pers kayıtlarında ise Karka olarak geçmiştir.¹²

Karialıların bölgede yaşayan Leleglerle olan ilişkileri konusunda bilgi edinilen en erken kaynak Homeros'tur. Yazar Karialıların Miletos'ta, Maiandros kıyılarında ve Mykale Dağı'nın eteklerinde yaşadıklarını belirttikten sonra,¹³ kıyılara yakın bölgelerde Karialıların yanı sıra Leleglerin yaşadığını ifade etmektedir.¹⁴ Homeros, Lekton'dan (Bababurun) iki misli uzaklıkta Aiolislerin belli başlı kentlerine ve Adramyddenos (Edremit) Körfezi dolaylarına Lelegleri yerleştirmiştir.¹⁵ Burası Leleglerin ilk iskan

⁹ Yaşar 1995, 15-16.

¹⁰ Özer 2007, 47.

¹¹ Pausanias 1.40.6.

¹² Sevin 2001, 105.

¹³ Homeros İl. 2.867-870.

¹⁴ Homeros İl. 10.428-430.

¹⁵ Homeros İl. 10.429.

yerleridir.¹⁶ Yani Homeros eserinde Karialılar ile Lelegleri farklı kavimler olarak göstermektedir.

Lelegler, Troia Savaşı sırasında Troia bölgesinin güneybatı ucundaki Satnioeis (Tuzluçay) çayı kıyılarında yaşamaktadırlar.¹⁷ Böylece, Lelegler Karialıların yaşadığı bölgenin çok uzağına yerleştirilmiştir. Karialılar Troia Savaşı'nda Troia yandaşı olarak Kral Priamos'un yanında savaşmışlardır.¹⁸ Homeros Karialıları ve kabilelerini burada belirtmiştir ancak Lelegleri muhtemelen örgütlenmelerini yeterli bulmadığından dolayı Karialılarla beraber saymamıştır.¹⁹ Herodotos ve bazı Antik Çağ yazarları, Karialıların önceleri Leleg adı altında adalarda yaşadıklarını ve sonradan karaya göç ettiklerini bildirmektedirler.²⁰ Herodotos, Karialıların eskiden Leleg adını taşıdıklarını, adalarda oturduklarını ve Girit kralı Minos'un uyuğunda bulunduklarını ancak vergi vermediklerini, sadece Minos istediği zaman ona gemilerde çalışacak adamlar gönderdiğini söylemektedir.²¹ Buradan anlaşılıyor ki, Homeros ile Herodotos Karia – Leleg ilişkisi konusunda birbirleriyle uyuşmamaktadırlar. Herodotos, Karialıların ilkin Leleg adını taşıdığını belirtirken, Homeros Lelegleri Miletos'un çok uzağına yerleştirmiştir. Lelegler, Troia Savaşı'ndan sonra güneye inip Karia'daki Halikarnassos kenti yakınlarına yerleşmişlerdir.

Strabon'a göre, bugün İ.Ö. 3. binyıl halkları olarak bilinen Karlarla Lelegler aynı halk değildi.²² Lelegler, Troia Savaşına kadar Aeneas'a bağlı bir halk ve Homeros'un Kilikialılar dediği halklar arasında yaşıyorlardı. Troia Savaşı'nın Akhalı (Myken) kahramanı Akhilleus, Leleglerin yaşadığı ülkeyi talan etti ve bunun üzerine Lelegler yaşadığı ülkeyi terk edip Karia'ya göç ederek, Halikarnassos dolaylarını ele geçirdiler. Lelegler, orada, adını Pedasa kentinden alan Pedasis bölgesinde, sekiz kasaba kurdular ve zamanla Karia'daki Myndos ve Bargylia'ya kadar bütün bölgeyi ele geçirip, egemen oldukları toprakların sınırlarını Pisidia'nın büyük kesimini de ele geçirecek kadar

¹⁶ Strabon 13.1.49.

¹⁷ Homeros İl. 21.85-86.

¹⁸ Homeros İl. 10.428-430.

¹⁹ Homeros İl. 2.815-875.

²⁰ Herodotos 1.171.2; Thukydides 1.4.8; Strabon 12.8.5; 14.2.27.

²¹ Herodotos 1.171.1-5.

²² Taşdöner 2008, 97.

genişlettiler. Muhtemelen bu sırada Kariyalılarla karıştılar. Çünkü Strabon’a göre Lelegler, sonradan Kariyalılarla birlikte dışarıya sefere gittiklerinde tüm Yunanistan’a dağıldılar ve bütün soy yok oldu.

Eski Yunanlılar Kariyalıları, Leleg ve Pelasglarla birlikte Ege’nin en eski halkı olarak gösterirler. Geleneğe göre Kariyalılar ve Lelegler, İ.Ö. 3. binyılda Ege adalarını hakimiyeti altına almıştır.²³ Peloponnesos’ta Epidauros ve Hermione kentlerini kurmuşlardır. Kariyalılar denizcilikte ve korsanlıkta şöhret kazanmıştır. Ama adalar üzerinde hakimiyetlerine İ.Ö. 2. binyılda Girit’in efsanevi kralı Minos son vermiştir ve Strabon²⁴ ile Herodotos’un²⁵ bu görüşüne Thukydides karşı çıkmaktadır. Ada kökenli olduklarını kabul etse de ada kökenli olduğu düşünölen Kariyalıların kıyıya Minos tarafından gönderildiklerini ileri sürmektedir. Adalarda yaşadıklarına dair kanıt da sunar, Delos adası, Peloponnesos Savaşı sırasında yağmalandığında Kariyalı mezarlara ev sahipliği yapmıştır der.²⁶ Kyklad adalarında görölen mezarların benzerleri İasos’ta da bulunmuştur.²⁷ Bu mezarlar iki kısa iki uzun cepmeli sanduka mezarlardır. Basit biçimde yapılmış olup eski sur çevresinde yerleşmeler Eski Bronz Çağı (İ.Ö. 3. binyıl sonu) sonlarına rastlamaktadır.

Tüm bu düşöncelerin yanı sıra Kariyalıların kendileri, adalardan geldikleri görüşünü kabul etmemektedirler.²⁸ Onlar anakaranın yerlisi olduklarını ve hep şimdiki adlarını taşıdıklarını belirtirler. Bunu kanıtlamak için de Mylasa’da bulunan Karia Zeus’una ait çok eski bir tapınak gösterirler. Karia’da konuşulan dil hakkında tam bir görüş birliğine varılmasa da Homeros eserinde Kariyalıların barbarca konuştuklarını ifade etmekte ancak onlardan hiçbir yerde barbar olarak söz etmemektedir. Herodotos ise Karia sınırları içinde bulunan Miletos, Myous ve Priene kentlerinin ortak bir dil konuştuğunu belirtmektedir. Hem Homeros hem de Herodotos zamanında Hellen sınırları içinde kalan

²³ Yaşar 1995, 26-27.

²⁴ Strabon XVI-II, 27-28.

²⁵ Herodotos 1.171.

²⁶ Thukydides I.VIII.

²⁷ Yaşar 1995, 26-27.

²⁸ Herodotos 1.171.5-6.

bu üç kentte resmi dil Antik Yunanca olmasına karşın, kendi dilini konuşan Karia halkı da önemli bir çoğunlukta idi.

Karialıların bir deniz kavmi olduğunu gösteren birçok işaret bulunmaktadır. Eusebios tarafından (İ.S. 300 sıralarında yazan) İ.Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısına yerleştirilen “Karia deniz egemenliği” üzerine Antik Çağ’da yaygın bir söylence bulunmaktadır.²⁹ Herodotos’ta Assurlulara karşı Mısırlı Psammetikhos I’e (İ.Ö. 664 – 610) yardım eden “denizdeki tunç adam”ın hikayesi bu geleneğe bir dayanak noktası olarak gösterilmektedir.

Kuzeyde Büyük Menderes, güneyde Dalaman Çayı, Cevizli ve Karanlık Dağları ile çevrili Anadolu’nun güneybatı köşesine eski çağda Karia denirdi.³⁰ Dağlar ülkesi anlamına gelen Ege ve Akdeniz’in birleştiği kıyılar ve onun arkasındaki dağlık bölgede yaşayan Karialılar, tarihsel dönemlerde karadan Lidyalılar, Frigyalılar ve Likyalıların komşuydular, kıyı boyunca ise Dorlar, İonlar ve Hellenler ile ilişki içerisinde olmuşlardır.

Tarihin yazmadığı şey, geçmişe göre daha fazla bilgi sahibi olduğumuz Demir Çağ ile Arkaik Dönem’de kendi yurtlarındaki Karialıların teşkilatlanma ve hiyerarşik biçimlenme yapısıdır.³¹ Belirgin olarak Karialılar kıyı şehirlerdeki Yunan yerleşimleri ile bir ortak yaşama biçimi oluşturdular. İçerideki şehirler bir çeşit aristokrasi haline gelmiş, ancak belirgin toprak sahibi ailelere sahip değildir.³² Troia Savaşı’ndan sonra Aioller, İonialılar ve Dorlar Anadolu’ya göç etmeye başlamışlardır ve son gelen Dorlar güneybatı kesime yerleşmişlerdir. İşgal ettikleri yerler Rhodos, Kos, Knidos ve Halikarnassos’tur. Dor Hexapolis’ini oluşturmuşlardır ve ele geçen yazıtlarda Karia isimlerine oldukça fazla rastlanılmıştır.

Yunan kolonisi kıyılardaydı ve geriye kalan iç kesimlerse Karialılara ait ve köylerden oluşmaktadır. Bölgede şehir diye adlandırılan Mylasa, Alabanda, Alinda ve Keramos gibi kentler yer almakta ve diğer yerleşimler birçok köyden oluşan yerel

²⁹ Özer 2007, 53.

³⁰ Diler 2006, 109.

³¹ Held 2005, 85-100.

³² Marchese 1991, 674-676.

federasyonlardı.³³ İ.Ö. 6. yüzyılda küçük köyler birleşerek ulusal federasyon halini almıştır, Herodotos'un da bahsettiği gibi Pers tehdidine karşı "Beyaz Sütunlar" diye adlandırdıkları yerde toplanmışlardır. Federasyonun ortak kutsal alanı Mylasa'daki Zeus Karios tapınağıdır.³⁴

Herodotos, Pedasalıların Halikarnassos'un ötesinde kıyıda içerde oturduklarını;³⁵ Strabon da Halikarnassoslulara ait toprakların iç kısmında kendileri tarafından Pedasa olarak adlandırılan bir kent olduğunu ifade etmektedir ve bölgenin Pedasis olarak adlandırıldığını belirtmektedir.³⁶

Sonuç olarak Karia Bölgesi Batı Anadolu tarihsel gelişimine paralel olarak kesintisiz bir yerleşime sahip olmuştur.³⁷ Ancak Kar dilinin çözülememesi ve sınırlı arkeolojik kazıların varlığı neticesinde yerli halkı konusunda pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Gerek tarihsel kaynaklardan gerekse elde edilen yazıtlar vasıtasıyla bölgede 118 yerleşim bölgesinin varlığı bilinmektedir. Bunlardan bazıları büyük yerleşim içermelerine rağmen, büyük kısmı arazi yapısı itibarıyla köy yerleşimi olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

³³ Yüksel 2001, 12.

³⁴ Bean 2000, 7.

³⁵ Herodotos 1.175.

³⁶ Strabon 13.1.59.

³⁷ Erdoğan 1991, 27.

3. ERKEN DEMİRÇAĞ KARIA BÖLGESİ MEZAR TİPLERİ

3.1. TÜMÜLÜSLER

Tümülüsler, içerisinde mezar veya mezarlık bulunan, üzerine toprak yığılarak yapılmış veya oluşturulmuş olan küçük tepelere ya da tepeciklere verilen isimdir. Tümülüslerin belli bir büyüklüğü yoktur ve bazı tümülüslerde tepenin şekli, mezarın yönü, mezar odasının şekli, ölünün gömülme biçimi değişiklik gösterebilmektedir.³⁸ Tümülüsler sadece topraktan olmayıp, tepe dolgularının taştan yapıldığı da görülür.³⁹ Tümülüslerin genel planı incelendiğinde, kaba blok taşlarla uzun bir dromosu, dromosun bitiminde bir giriş kapısı ve kare veya dikdörtgen planlı mezar odaları ile birlikte tümülüslerin mezar odalarının duvarları, genellikle 1 metreden sonra bindirme tekniği uygulanarak yalancı tonoz örtü oluşturularak yapılmıştır ve bu şekilde toprak yığılarak oluşturulmuş tepecikler halinde görülmektedirler. Tümülüsler Erken Demirçığ içerisinde Geç Protogeometrik Dönem’de görülürler, Pedasa’daki örnekler incelendiğinde bu tip mezarların, Geometrik Dönem içlerine değin kullanıldığı görülmektedir.

Karia Bölgesi’nde Erken Demirçığ’a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Toprak örtülü tümülüslere Asarlık’ta⁴⁰ (Resim 2, 8-9) ve Dirmil’de⁴¹ (Resim 17-20), taş tepe dolguya sahip olanlara ise Pedasa’da⁴² (Resim 24-25) rastlanılmaktadır.

3.2. PLATFORM MEZARLAR

Platform mezarlar etrafı taş bloklarının yerleştirilmesiyle çevrelenmiş bir alanın içerisine toprak dolgu yerleştirilmesiyle yükseltelen bir alandan meydana gelmektedir. Mezarları gizleyen taş dolguda daha küçük boyutlu taşlar kullanılmıştır. Böyle bir yükselti yaratma ihtiyaçlarının temel nedeni, aile fertleri için belirli bir alana ihtiyaç duymuş olmalarıdır. İri blok taşlarla 1.00 – 1.50 m. yüksekliğinde çevrelenen platformlar,

³⁸ Carstens 2011, 484.

³⁹ Diler 2002, 15; Diler vd. 2008, 125; Diler 2006, 112-113; Carstens 2008, 86; Diler 2005, 138; Özer vd. 2008, 275-276.

⁴⁰ Carstens 2011, 484.

⁴¹ Bass 1963, 353-361; Mellink 1970, 157-178; Özgünel 2006, 13-15.

⁴² Diler 2002, 15; Diler vd. 2008, 125; Diler 2006, 112-113; Carstens 2008, 86; Diler 2005, 138; Özer vd. 2008, 275-276.

genellikle dikdörtgen şeklindedir. Bazı örneklerin daire ya da yarım daire şeklinde olduğu görülmektedir. Platformların düzenlenmesinde dikkat çeken önemli bir özellik, platformu dıştan sınırlayan çevre duvarlarında genelde iri andezit blokların kullanılmış olmasıdır.⁴³ Taş dolgu altındaki kremasyon çukurları yan yana yerleştirilen taş plakalarla oluşturulmuştur. Bunların üzerleri ise genellikle kaba yuvarlak şekilde kesilmiş kapak taşlarıyla özenle kapatılmıştır. Platformların içinde ayrıca 1.50 – 2.00 m. uzunluğunda, 1.50 m. genişliğinde sanduka (kist) mezarlar da görülmüştür. Bu mezarların aralarına “urne çukurlarının” serpiştirildiği platformlar da mevcuttur. Platformlar içinde kareye yakın kremasyon çukuru ve yuvarlak kapak blokları dışında, “pithos gömüler” için dikdörtgen biçimli çukurlar da saptanmıştır.

Karia Bölgesi’nde Erken Demirçag’a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık’ta⁴⁴ (Resim 6-7), Madnasa’da⁴⁵ (Resim 22) ve Pedasa’da⁴⁶ görülmektedirler.

3.3. SANDUKA (KİST) MEZARLAR

Karia’da Myken kültürüne ait izlerin görüldüğü bir mezar türü taş sandukalardır. Toprağa ya da ana kayaya oyulan dikdörtgen çukurun içine plaka taşların yerleştirilmesiyle elde edilmiş bir mezar tipidir. Toprağa açılan dikdörtgen formlu mezarların tabanı, bazı örneklerde kireç taşı plaka taşlarla (“Plaka Tekne Mezar” olarak tanımlanmaktadır) kaplıyken, bazı örnekler de sıkıştırılmış topraktır. Plaka taşlardan yapılmış bu sandukalarda plakaların içe bakan yüzleri düzleştirilmişken arka bölümleri işlenmeden bırakılmıştır. Sandukaların küçük boyutlu örneklerinin urneler, büyük boyutlu örneklerinin ise inhumasyon tarzındaki gömüler için kullanıldığı belirtilmektedir.

⁴³ Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257.

⁴⁴ Carstens 2011, 484; Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257; Diler vd. 2013, 420-422.

⁴⁵ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429.

⁴⁶ Özer vd. 2008, 277.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık'ta⁴⁷, Madnasa'da⁴⁸, Pedasa'da⁴⁹, Çömlekçi/Theangela'da⁵⁰, İasos'ta⁵¹ (Resim 36-37), Gencik Tepe'de⁵² ve Börükçü'de⁵³ görülmektedirler.

3.4. PİTHOS MEZARLAR

Yatay ya da dik yerleştirilmiş bu büyük kapların içerisinde, inhumasyon veya kremasyon gömüler yer almaktadır. Pithosların kremasyona ait küllerin muhafazası için kullanıldığı ve pithosların kuyu şeklinde oyulmuş kayalara yerleştirildiği de görülmektedir.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık'ta⁵⁴, Madnasa'da⁵⁵, Pedasa'da⁵⁶, İasos'ta⁵⁷ (Resim 38), Hydai'da⁵⁸ ve Gencik Tepe'de⁵⁹ (Resim 45-46) görülmektedirler.

3.5. URNE MEZARLAR

Kremasyon gömüler genellikle urne kabı içine konulmuş halde bulunmaktadır. Yakılan cesedin geriye kalan kemiklerinin toplanarak kabın içerisine konulması şeklinde görülür. Yaygın olan bu tip haricinde, kayaların düzensiz dikdörtgen şeklinde oyularak içine gömünün yapıldığı çukurluklar şeklinde, fazla yaygın olmayan bir mezar örneğine de rastlanılmaktadır. Urne çukurları genellikle dar ve yüksek olarak yapılmışlardır. Bazı çukurlarda urne kabı bulunmasa da kül depolama alanı olarak kullanıldıkları düşünülmektedir.

⁴⁷ Carstens 2011, 484; Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257.

⁴⁸ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429; Diler – Gümüş 2015, 159-160.

⁴⁹ Özer vd. 2008, 277.

⁵⁰ Boysal 1967, 10-14.

⁵¹ Baldoni vd. 2004, 72-74.

⁵² Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 79.

⁵³ Tırpan – Söğüt 2004, 376.

⁵⁴ Paton 1987, 72, fig.14-15.

⁵⁵ Diler – Gümüş 2015, 161.

⁵⁶ Özer vd. 2008, 277-278.

⁵⁷ Baldoni vd. 2004, 72-74.

⁵⁸ Diler 2003, 229; Diler 2001, 228.

⁵⁹ Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 79, 99.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık'ta⁶⁰, Madnasa'da⁶¹, Pedasa'da⁶² (Resim 27-28), Çömlekçi/Theangela'da⁶³, Belentepe'de⁶⁴ (Resim 74), Hüsamlar Köyü'nde⁶⁵ (Resim 83) ve Börükçü'de⁶⁶ görülmektedirler.

3.6. OYGU VE ÖRGÜ DÖRTGEN MEZARLAR

Toprağın içine kazılarak veya ana kayanın içine oyularak yapılmış olan mezarlar da “Oygu (Hollow) Dörtgen Mezarlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu tip mezarlarda; ana kaya kabaca dikdörtgen formda oyulmuş, mezarın yan kenarlarına ve tabanına taş blokları yerleştirmeksizin direk gömü yapılmış ve mezarın üzeri tüm mezar uzunluğu boyunca bir ya da birkaç plaka taşın yerleştirilmesiyle kapatılmıştır.⁶⁷ Mezarın iç bölümünde duvar örgüsü yapılması hedeflenmemiştir ancak düzgün bir şekilde oyulmaya izin vermeyen sert ve parçalı jeolojik yapının sonucunda ortaya çıkan düzensizlikler, kapak taşlarının daha düzgün oturmasını sağlamak amacıyla yer yer taş blokların yerleştirilmesiyle kapatılmıştır. Bazı örneklerde uzun ya da kısa kenarların tamamı yassı taşlarla örülmüştür.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait oygu dörtgen mezarlara da rastlanılır. Beçin'de⁶⁸ (Resim 55-56) ve Belentepe'de⁶⁹ yer alırlar.

Örgü dörtgen mezarlar ise; bulundukları alanın coğrafi yapısı nedeniyle iki başlık (toprağın veya ana kayanın kazılması) altında incelenebilir. Her iki durumda da mezarların kısa ve uzun kenarlarının taş bloklarıyla örülmüş olduğu görülmektedir. Yuvarlak formda olanları da görülür. Ancak bu taş bloklarıyla oluşturulan örgü tarzları ve blok sayısında da bazı farklılıkların olduğu ve ayrıntılı incelendiğinde de farklılıkların

⁶⁰ Diler vd. 2013, 421-422.

⁶¹ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429; Diler – Gümüş 2015, 161.

⁶² Özer vd. 2008, 277-278.

⁶³ Boysal 1967, 10-14.

⁶⁴ Erdoğan (Baskıda).

⁶⁵ Erdoğan/Aytaçlar 2012, res. 19; Erdoğan (Baskıda).

⁶⁶ Tırpan – Söğüt 2009, 401.

⁶⁷ Erdoğan (Baskıda).

⁶⁸ Ünal – Demir 2004, 144; Polat 2009, 140.

⁶⁹ Erdoğan (Baskıda).

fazlalaştığı görülebilir. “Örgü – Yuvarlak Mezar” adı altında yuvarlak formda olanları da Çömlekçi/Theangela’da⁷⁰ görülmektedir.

1 – Toprağın dörtgen formda kazılması, kısa ve uzun kenarların düzgün blok taşlar ile örülmesi sonucu oluşturulan mezarlar. Bu mezarların üzeri, mezar uzunluğu boyunca bir ya da birkaç plaka taşla kapatılmıştır.

2 – Ana kayanın dörtgen formda kazılması, kısa ve uzun kenarların dörtgen taş blokları ile örülmesi sonucu oluşturulan mezarlardır.⁷¹ Her iki grup içerisinde de kısa ve uzun kenarda yer alan taş bloklarının sayısında ve yerleştirilişinde farklılıklar görülmektedir. Bazı örneklerde küçük boyutlu ve düzgün yüzeyli plaka taşların üst üste ve yan yana konulmasıyla mezarların yan duvarları oluşturulmuştur. Bazı mezarlarda ise daha büyük boyutlu blokların geniş yüzeylerinin mezar yüzeyini oluşturacak şekilde yerleştirildiği ve böylece daha az sayıda taş bloğu kullanıldığı görülmektedir. Bu gruba giren mezarların Belentepe’de yer alan bir örneğinde, mezarın ortasında, mezarı iki bölüme ayıran bir plaka taş yerleştirilmiştir. Böylece mezar iki bölümlü olup her iki bölümde birer kremasyon yer almaktadır.

Karia Bölgesi’nde Erken Demirçağ’a ait bu formda örgü dörtgen mezarlara da rastlanılır. Pedasa’da⁷² (Resim 26), Çömlekçi/Theangela’da⁷³ (Resim 30-34), İasos’ta⁷⁴, Beçin’de⁷⁵ (Resim 49-51), Belentepe’de⁷⁶ (Resim 69, 76-77), Mengefe’de⁷⁷, Bozukbağ’da⁷⁸ (Resim 100-103, 106) ve Börükçü’de⁷⁹ (Resim 108-110) görülmektedirler.

⁷⁰ Boysal 1967, 10-14.

⁷¹ Erdoğan (Baskıda).

⁷² Özer vd. 2008, 277.

⁷³ Mellink 1970, 157-178; Boysal 1967, 10-14.

⁷⁴ Baldoni vd. 2004, 72-74.

⁷⁵ Kızıl 2009, 397-461.

⁷⁶ Erdoğan (Baskıda).

⁷⁷ Özdemir 2012, 458.

⁷⁸ Boysal 1969, 63-78; Özdemir 2009, 18-19.

⁷⁹ Tırpan – Söğüt 2004, 376; Tırpan – Söğüt 2009, 401; Tırpan – Söğüt 2008, 255-256.

3.7. DROMOSLU ÖRGÜ DÖRTGEN MEZARLAR

Bu grup mezarlar aslında örgü dörtgen mezarların bir başka grubunu oluşturmaktadır. Dromoslu olmaları, daha büyük boyutlu inşa edilmiş olmaları ve mezar içi farklı uygulamalarıyla, bu mezarlar örgü dörtgen mezarlar grubundan ayrılabilir. Dromoslu örgü dörtgen formlu mezarların hepsi ana kaya içerisine yapılmıştır. Dromoslu örgü dörtgen mezarlarda yer alan dromoslar, girişi sağlayan klasik dromos tanımına (mezara ulaşımı sağlayan koridor – yol) uygun bir koridor olmamakla birlikte, mezara girişi sağlayan mezardan bağımsız konstrüksiyonlardır ve kazıcılar tarafından yine dromos sıfatıyla anılmıştır. Dromoslar hemen hepsinde kısa kenarların bir tanesinin bitiminde yer alır. Dromoslar yuvarlak formda yapılmıştır. Dromosların üzeri düzgün yüzeyli bir plaka taş ile kapatılmıştır. Bazı örneklerde dromos daha basit bir yapıya sahiptir. Dromoslu örgü dörtgen mezarlarda mezarın tabanı genellikle ana kayanın düzeltilmesiyle oluşturulmuştur.⁸⁰ Bazı örneklerde tabanda ana kaya zemini üzerinde geniş yüzeyli plaka taşların yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Uzun ve kısa kenarları oluşturan yan duvarlarda düzgün yüzeyli plaka taşlar üst üste yerleştirilmiştir. Bu yan duvarları oluşturan bloklar yukarıya doğru içe doğru çekilerek bir daralma oluşturmuş ve mezarın üst kısmı tabanına göre daha daralmıştır. Bu sayede mezarın üzeri geniş yüzeyli iki ya da üç taş bloğunun tüm uzunluğu boyunca yerleştirilmesiyle kapatılmıştır. Kısacası dromosların tabanda daha geniş olduğu, üst kısma doğru dromosu oluşturan blokların ise içe doğru çekilmesiyle daraldığı görülmektedir. Bu mezarlarda yan duvarlara nişler yapılmıştır. Nişlerin uzun duvarlar üzerine yapıldıkları görülmektedir.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait dromoslu örgü dörtgen mezarlara da rastlanılır. Belentepe'de⁸¹ (Resim 69) ve Börükçü'de⁸² görülmektedirler.

⁸⁰ Erdoğan (Baskıda).

⁸¹ Erdoğan (Baskıda); Tırpan – Söğüt 2008, 255.

⁸² Tırpan – Söğüt 2008, 255-256.

3.8. ODA MEZARLAR

3.8.1. OYGU ODA MEZARLAR

Ana kayanın içine oyularak yapılmış oda mezarlardır.⁸³ Mezar odasına bir kapıyla girilir. Girişinin taş plakalarla kapatılmış olduğu görülen tek odalı bu mezarların, 1 m. uzunluğundaki koridorunun her iki yanında platformlar yapılmıştır. Ana kayadan oyularak yapılan platformların üstü iri taşlarla düzleştirilerek kalın bir toprak harçla kapatılmıştır. Ölü yatakları doğrudan platformun üzerine değil, altta yüksekliği 0,20 m. geçmeyen taşlarla desteklenerek yerleştirilmiştir. Bunlar tek parça olduğu gibi daha küçük boyutlu birkaç kayrak taşın bir araya getirilmesiyle de oluşturulabilmektedir. Platformlar 2 m.'lik genişliğe sahiptir.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Madnasa'da⁸⁴, Hydai'da⁸⁵ (Resim 40-43) ve Börükçü'de⁸⁶ görülmektedirler.

3.8.2. ÖRGÜ ODA MEZARLAR

Toprağa açılan dikdörtgen veya yuvarlak çukurun yanlarının taşlarla örülmesiyle oluşturulan mezarlardır. Örgü dörtgen mezarlardan farkı, mezar odasına bir kapıyla girilmesidir ancak belirli bir dromosun varlığından söz edilemez. Duvarlar örülürken kaydırma tekniğiyle çatı aralığı istenerek daraltılmıştır. Bazı mezarlarda da mezarların ortasından dışa doğru hafifçe genişleme görülebilmektedir. Çatı, mezarın boyutuna göre bir veya daha fazla plaka taşlarla örtülmüştür. Mezarın zeminini kabaca düzeltilmiş ana kaya oluşturmaktadır. Bazı mezarlarda zemin plaka taşlarla kapatılmıştır. Tümülüslerin aksine yapıyı dıştan sınırlayan taş bokları özenerek biçimlendirilmemiştir.

⁸³ Diler 2003, 225-228; Diler 2006, 116; Diler 2010, 9-11; Diler 2001, 228.

⁸⁴ Diler – Gümüş – Çur 2014, 430.

⁸⁵ Diler 2003, 225-228; Diler 2006, 116; Diler 2010, 9-11; Diler 2001, 228.

⁸⁶ Tırpan – Söğüt 2009, 511-512.

Asarlık örgü oda mezarı “Mezar C” ile Dirmil tümülüsü, içerisinde pişmiş toprak lahit barındıran ender örneklerdendir. Ayrıca lahitlerin form ve bezemesine yönelik herhangi bir yayın yayınlanmamıştır. Bu örnekler ile Myken larnaks geleneği arasında herhangi bir bağlantı kurulabileceğini düşünüyorum.

Karia Bölgesi’nde Erken Demirçağ’a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık’ta⁸⁷ ve Madnasa’da⁸⁸ görülmektedirler.

3.8.3. DROMOSLU ÖRGÜ ODA MEZARLAR

Toprağa açılan dikdörtgen çukurun yanlarının taşlarla örülmesiyle oluşturulan mezarlardır.⁸⁹ Bu mezarlar da yürüme seviyesinin altına inşa edilmişlerdir. Dromoslu örgü oda mezarlar, içlerinde yürümeye izin verecek kadar büyük boyutlarıyla dikkat çekerler. Form ve yapı tarzı açısından dromoslu örgü dörtgen mezarlarla benzerlik taşırlar, ancak dromosun genişliği ve dromosla mezar odası arasındaki rahat geçiş, dromosun tekrarlayan gömülerde işlevsel olmasını sağlamıştır. Mezar odası içinde daha zengin niş ve sekiler kullanılmıştır. Dromoslu mezarların dromosu ana kayaya yarım daire şeklinde oyulmuş çukurlardan oluşmaktadır. Dromoslu örgü oda mezarlarda, dromoslar, dromoslu örgü dörtgen mezarlardan farklı olarak mezar odasının bazen kısa, bazen de uzun tarafında yer alır. Yuvarlak ya da dörtgen formlu olan dromosların yüksekliği aynı olabilir. Bu nedenle dromosun içerisine girilerek buradan mezar odasına geçiş yapılabilir. Dromosun yan duvarları tabandan yukarıya doğru daraldığından dromosun üzeri bir ya da iki geniş yüzeyli plaka taş ile kapatılmaktadır. Çukur dromoslar içerisinde üzeri plaka taşla kapatılan tek örnek Belentepe’de yer alan 07MM01 No’lu mezardır.

Geç Geometrik Dönem oda mezarlarının genel planı üzerinde yapılan çalışma sonucunda söz konusu mezarların birer aile mezarı olup dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluştuğu görülmektedir.⁹⁰ Genel olarak çoklu gömülerin yapıldığı bu tür mezarlar kapsamlı bir planlamanın ürünü olup dönemin mezar mimarisindeki

⁸⁷ Diler vd. 2013, 421; Boysal 1967, 10 – 14; Paton 1887, 70; Carstens 2011, 484-489.

⁸⁸ Diler – Gümüş 2015, 161.

⁸⁹ Erdoğan (Baskıda).

⁹⁰ Erdoğan (Baskıda).

çeşitliliği göstermesi açısından son derece önemlidir. Bu türden aile mezarlıklarının Myken Dönemi içeriğinde oluşturulan tholos mezarlarda ve Protogeometrik Dönemde Atina gibi merkezlerde görüldüğü bilinmektedir. Geometrik Döneme ait pek çok kazıda özellikle Geç Geometrik Dönemde gözlenen mezar çeşitliliği ve komplekslerin giderek artışı, bu dönemde gözlenen sosyal yapıdaki organizasyon zenginliğindeki artışla ilişkilidir.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Asarlık'ta⁹¹, Belentepe'de⁹² (Resim 71-73, 75), Hüsamlar Köyü'nde⁹³ (Resim 82) ve Mengefe'de⁹⁴ (Resim 85-87) görülmektedirler.

3.9. ANIT MEZARLAR

Anadolu tarihinin hemen her döneminde toplumsal anlamda önemsenen kişilere ölümünden sonra tapınıldığı ve bu yönde sayısız yapılanma örneklerinin gerçekleştirildiği bilinmektedir.⁹⁵ Bu gelenek doğrultusunda İ.Ö. 8. yüzyılın son çeyreğinden itibaren anıt mezarların örnekleri görülür. Anıt mezarlar, tez içerisinde incelenmiş olan nekropolisler içerisinde sadece bir örnek ile temsil edilmektedir.⁹⁶ Söz konusu mezar yapısı Mengefe nekropolisi içerisinde yer alır. Mezar dikdörtgen formludur. Önceki mezar tiplerinden en önemli farkı buradaki yapının inşa edildiği dönemde görülebilir bir yapıya sahip olmasıdır. Ayrıca yapıyı dıştan sınırlayan taş bokları özenerek biçimlendirilmiştir. Bölgedeki nekropoliste ele geçen Geometrik Dönem mezar yapıları yürüme seviyesinin altındayken bu mezarın görülebilir bir yapıya sahip olduğu görülür.

Karia Bölgesi'nde Erken Demirçağ'a ait bu tip mezarlara da rastlanılır. Mengefe'de⁹⁷ (Resim 88) görülmektedir.

⁹¹ Paton 1987, 72, fig.14-15.

⁹² Erdoğan (Baskıda).

⁹³ Özbey 2013, 53.

⁹⁴ Özdemir 2012, 458; Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267; Tırpan – Söğüt 2009, 505-527.

⁹⁵ Özkaya – San 1999, 267.

⁹⁶ Erdoğan (Baskıda).

⁹⁷ Erdoğan (Baskıda).

4. ERKEN DEMİRÇAĞ KARİA BÖLGESİ NEKROPOLİSLERİ

4.1. ASARLIK/TERMERA

Halikarnassos yarımadasının güney kısmında bir dağ zirvesinde konumlanmış olan Asarlık bugünkü Turgutreis'in güneyine düşen bir bölgedir, doğu ve batı yönünde kıyı manzarasına sahiptir. (Resim 1) Güney kısmı Asarlık ve Akyarlar arasındaki tepelerdir⁹⁸

Bulunan mezarlar kazı raporlarına göre 7 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Tümülüsler, b) Platform Mezarlar, c) Sanduka (Kist) Mezarlar, d) Pithos Mezarlar, e) Urne Mezarlar, f) Örgü Oda Mezarlar, g) Dromoslu Örgü Oda Mezarlar.

Mezarlar

Tümülüsler: Termera'nın doğusuna doğru yürütülen araştırmalarda, kentin nekropolisi ve mezar tipleriyle ilgili önemli sonuçlara ulaşılmıştır.⁹⁹ Kentin kuzeydoğusunda doğu – batı yönünde uzanan sırtta, platform mezarlarla beraber taş tümülüslere de yer verildiği görülmüştür. Burada gerek tümülüsler gerekse platform mezarlar doğuya doğru uzanan aynı sırt üzerinde art arda konumlanırlar. Yarımadanın ilk araştırmacılarından W. R. Paton tarafından belgelenerek kazısı yapılan taş tümülüslerden sadece bir örnek korunagelmıştır ve Paton A tümülüsü (Resim 2) olarak tanımlanmıştır ve içerisinden Protogeometrik Dönem'e ait bir adet amphora ele geçmiştir. Diğer örnekler tahribat nedeniyle kanıtlanamamıştır.

Platform Mezarlar: Platform mezarlar, Asarlık'tan Aspat'a uzanan dar ve uzun vadinin kuzey ve kuzeydoğu yamaç düzlükleri ve güneye doğru süren vadi kenarındaki sırt üzerinde yerleşiktirler.¹⁰⁰ Bu Vadi üzerinde Termera'dan Aspat'a uzanan antik yolun izleri korunmuştur. Platformlar bu yol üzerinde uzun kenarları kuzey – güney aksı takip eden şekilde yerleştirilmişlerdir. Platformların düzenlenmesinde dikkat çeken önemli bir özellik, platformu dıştan sınırlayan çevre duvarlarında genelde iri andezit blokların

⁹⁸ Carstens 2011, 484.

⁹⁹ Carstens 2011, 484.

¹⁰⁰ Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257.

kullanılmış olmasıdır. Mezarları gizleyen taş dolguda ise daha küçük boyutlu taşlar kullanılmıştır. Asarlık'taki platformlar Pedasa örneklerine benzer şekilde ilk yapılan platformlara eklemeler yapılarak büyütüldüğü anlaşılmaktadır. Asarlık'ın batı yönünde yapılan araştırmada birkaç örnek dışında platform mezar tespit edilmemiştir. Ancak bölgede kaya yüzeylerindeki düzeltme izleri ve yoğun kırıklar alanın yakın geçmişte taş ocağı olarak kullanıldığını göstermektedir. Vadinin güney ve güneybatı yönünde ise Aspat'a doğru platform mezarların giderek azaldığı görülmüştür. Yoğunluk özellikle Aspat tepesine yakın alanlarda giderek azalır. Alanda belirlenen son platform mezar Aspat Tepesi'ne 500 m. mesafede saptanmıştır.

Yoğun tarımsal faaliyetler nedeniyle mezarların taş dolguları ve urne çukurları tahrip olmuştur.¹⁰¹ Tarla yolu açılırken oluşan kesitte platform mezara ait olması gereken bir urne 0.40 x 0.50 m. boyutlarında olup, korunan taşları 0.40 m. yüksekliğindedir ve güney nekropolisteki örneklerle benzemektedir.

Asarlık doğu alt yamaçlardan başlayarak Aspat territoriumuna dek süren alanda yapılan yüzey taramasında, alana dağılmış 50 kadar platform mezar saptanmıştır (Resim 3).¹⁰²

Platformlar genellikle 10 – 15 m. uzunluğunda ve 3 – 5 m. genişliğine sahiptir (Resim 4).¹⁰³ Platformların daha büyük ve daha küçük ölçülerde olanları da vardır. Çoğu örnekte platformu oluşturan taş dizileri özellikle insan kaynaklı tahribatlar nedeniyle sadece temel düzeyinde korunmuş çevre duvarı ve yer yer de mezarlara ait dağılmış kapak bloklarından oluşurlar. Platform duvarlarının korunan yüksekliği ise en çok 1.00 – 1.50 m. kadardır. Taş dolgu altındaki kremasyon çukurları yan yana yerleştirilen taş plakalarla oluşturulmuştur. Bunların üzerleri ise genellikle kaba yuvarlak şekilde kesilmiş kapak taşlarıyla özenle kapatılmıştır. Platformların içinde ayrıca 1.50 – 2.00 m. uzunluğunda, 1.50 m. genişliğinde sanduka (kist) mezarlar da görülmüştür.

¹⁰¹ Diler vd. 2013, 422.

¹⁰² Carstens 2011, 484.

¹⁰³ Carstens 2011, 484.

Termera Erken Demirçağ nekropolisleri incelendiğinde güneydoğu ve kuzeybatı nekropolisleri olmak üzere tanımlanabilir;

Güneydoğu Nekropolis: Güneydoğudaki tepe ve yamaçların yakın zamana kadar taş ocağı olarak kullanılması nedeniyle platform mezarları ve yapı kalıntılarını tahrip edilmiştir.¹⁰⁴ Bu tahribata rağmen korunmuş platform mezarlar ile tepenin batı yamaçlarında çevirme ve yuvarlak çiftlik evleri, yamaçlardaki yoğun tarım terasları Antik ağ'ın önemli yerleşim izleri olarak hala varlığını sürdürmektedir. Aspat territoriumuna kadar güneydoğu yamaçlarda ve tepe sırtındaki alanda yürütülen yüzey taramasında alana dağılmış 5 platform mezar saptanmıştır (Resim 5).¹⁰⁵

Platformlardan iki tanesi yol açma ve taş ocağı çalışmaları sırasında büyük oranda tahrip edilmiştir. Platform duvarlarının korunan yüksekliği ise nadiren en çok 1.00 – 1.50 m. kadardır. Taş dolgu altındaki kremasyon çukurları yan yana yerleştirilen taş plakalarla oluşturulmuştur. Plakaların üzerleri ise genellikle kaba yuvarlak şekilde kesilmiş kapak taşlarıyla özenle kapatılmıştır. Platformların içinde bir örnek 1.50 – 2.00 m. uzunluğunda, 1.50 m. genişliğinde sanduka mezar da grlmştir. Platformların düzenlenmesinde dikkat çeken önemli bir özellik, platformu dıştan sınırlayan evre duvarlarında genelde iri andezit blokların kullanılmış olmasıdır. Mezarları gizleyen taş dolguda ise daha küçük boyutlu taşlar kullanılmıştır. Tepenin güney ve güneybatı yönünde ise Aspat'a doğru platform mezarların ve kalıntıların azaldığı grlmştir (Resim 6, 7).

Kuzeybatı Nekropolis: Akropolisin kuzey ve kuzeybatısına doğru uzanan topografya derin vadilerle ikiye ayrılmıştır.¹⁰⁶ Vadi içinden kuzeybatıya uzanan tarla yolu özel mülkiyetler içinden geçerek devam etmektedir. Yol yakın zamanda genişletilmiştir. Yol ve çevresine dağılmış yapı kalıntıları arasında endüstriyel amaçlı işlikler ve parçaları, yuvarlak mezarlar, örgü oda mezarlar, urne mezarlar ve platform mezarlar bulunmaktadır.

¹⁰⁴ Diler vd. 2013, 420.

¹⁰⁵ Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257.

¹⁰⁶ Diler vd. 2013, 421.

Tümölüs: Akçaalan'dan gelen yol üzerinde, Termera akropolisinin batısında yaklaşık 500 m. uzaklıkta (Çalılık Mevki) yuvarlak bir mezar tespit edilmiştir.¹⁰⁷ Girişi kuzeydoğuya bakan mezar 1 m.'den daha büyük andezit bloklarda yapılmıştır. Oda ince uzun bir şekilde mezarın ortasından batıya kaydırılmıştır. Üst blok seviyesine kadar korunmuş mezarın yuvarlağı tek sıra iri andezit bloklar şeklinde oluşturulmuştur.

Mezar girişi krepis yuvarlağının 0.90 m. içerisinde yer almaktadır. Altta 1.20 m. genişliğinde ve 1.15 – 1.20 m. yüksekliğindedir; oda yukardan aşağıya doğru az bir eğimle genişlemektedir.¹⁰⁸ Güney yan duvarlarında daha düzgün yüzeyleri kaba bırakılmış bloklar yer alırken, kuzey duvarlarında ise taş dizeleri daha kısa tutulmuştur. Güney duvarda kullanılan taşlar 0.30 – 0.35 m. yüksekliğinde, kuzeydekiler ise daha kısa tutulmuştur. Üstte 0.80 – 0.70 m. genişliğinde ve içten 1.20 – 1.25 m. genişliğinde iri sal taşları kullanılmıştır. Mezar odasının üstü tamamen kapatılmıştır. Dağıtılmış mezar odası üstündeki taşlar 1.30 – 1.40 m. uzunluğunda, 0.50 m. kalınlığına sahiptir (Resim 8, 9).

Örgü Oda Mezar: Termera'ya uzanan vadi içinde büyük monoblok andezit bloklardan yapılmış 4.50 x 2.50 m. ölçülerinde oda mezar olabilecek kalıntı tespit edilmiştir.¹⁰⁹ Batı duvarı üzerinde yer alan bloğun güney başlangıcı, içten 0.14 m. içe doğru işlenmiştir. Yapı kuzey uzun kenardan yaklaşık 6.20 m. batıya doğru devam etmektedir. Yapı duvarlarının birleştiği dış kenar taşları yuvarlak olarak bitirilmiştir. Yapıyı dıştan sınırlayan taş bokları iç kesimde kullanılan taşlara göre kaba bırakılmıştır. Bu haliyle bu taşlar güney nekropoliste görülen platform mezarlarda kullanılmış andezit blokları andırmaktadır.

20. yüzyılın sonlarına doğru Newton'un, daha sonra da W.B. Paton'un araştırmalar yaptığı Bodrum yakınındaki Asarlık içerisinde tespit edilen mezarlar, ele geçen buluntulara göre Geç Sub – Myken Dönem'den başlayıp Geometrik Dönem'e kadar devam etmektedir.¹¹⁰ Asarlık'ta yer alan örgü oda mezarlarından bazıları dikdörtgen (A, B), bazıları yuvarlak planlı (D, E), bazıları dromosludur (A, D). Bir başka ayrıntı da

¹⁰⁷ Diler vd. 2013, 421.

¹⁰⁸ Diler vd. 2013, 421.

¹⁰⁹ Diler vd. 2013, 421.

¹¹⁰ Boysal 1967, 10 – 14.

bazılarının üzerinin tümölüse (A) benzer şekilde örtölmlüş olmasıdır. Bu mezarlarda daha önceki dönemlerde yer alan kremasyon ve inhumasyon gömü türü birlikte tespit edilmiştir.

Nekropoliste ayrıca Geometrik Dönem'e tarihlenen "Mezar C" olarak adlandırılan bir "örgü oda mezar" da yer alır. Mezar C'nin girişı güneybatıya bakmaktadır. Girişin karşıındaki köşede yer alan taşın üzerinde külle ilişkili iki amphoranın parçaları bulunmuştur.¹¹¹ Kap parçaları, odanın boylamsal aksında in – situ olarak bulunan kulp parçalarıdır ve kurşunla sabitlenmiş pişmiş toprak lahadin içine konmuştur. Benzer bir kabın parçaları da girişin hemen sağındaki köşede bulunmuştur.

Karia Bölgesi yerleşimlerinde Asarlık'ta açığa çıkarılan ve içlerinde kremasyona ait kalıntıların bulunduğu pithosların yer aldığı, kuyu şeklinde oyulmuş kayalara yerleştirilmiş mezarlar görölmektedir.¹¹² Asarlık örneklerinin içten, pişmiş toprak plakalarla kaplı olduğu belirtilerek bunlardan Geometrik Dönem'e ait olan Mezar D örnek gösterilmektedir. Ancak Asarlık D mezarı dromoslu bir oda mezar şeklindedir. Mezar odasında eşit ölçülerde dikdörtgen şeklindeki oyuklarda üç mezar yer alır ve bu mezarların içi pişmiş toprak plakalarla kaplanmıştır. Mezarların içinden büyük boyutlu kaplara ait seramik parçaları, bir kyliks parçası, demir silah parçası ele geçmiştir. Mezarların kuyu şeklinde oluşları Melie örnekleriyle paralellik gösterir. Ancak Melie mezarlarında dromoslu örgü oda mezar örnekleri bulunmamaktadır. Buna karşın kuyu şeklinde oyulmuş kayalara yerleştirilmiş mezarların yoğunlukta olduğu merkezlerin başında Lefkandi gelmektedir.

¹¹¹ Paton 1887, 70.

¹¹² Paton 1987, 72, fig.14-15.

Mezar Hediyelesi

Asarlık buluntuları arasında bir örgü oda mezar olan Mezar O'da bulunmuş olan eserler bölgede yer alan en eski eserler olma özelliğini taşır.¹¹³ Bu eserler arasında üzengi kulplu kap diğerlerine oranla daha kesin tarih verir. Özellikle kaidesinin konik olması dolayısıyla Sub – Myken Dönem içinde geç bir tarihe aittir (Resim 10). Bu eser Sub – Myken Dönem'in sonuna veya Protogeometrik Dönem başlangıcına tarihlendirilebilir. Kabaca İ.Ö. 11. yüzyılın sonuna ait olmalıdır.

Mezar C'nin buluntuları incelendiğinde; pişmiş toprak lahit parçaları, kül içeren amphora (Resim 11), tek kulplu bir kap, Schliemann'ın Myken buluntularıyla karşılaştırılabilecek küçük bir kap (Resim 12), aralarında ağıza yakın yerde geniş boyalı bantlı bir kasein de olduğu çok sayıda kap parçası, kalıpla veya baskıyla yapılmış zikzak bezemeli büyük bir kaba ait parçalar (Resim 13), bronz bir fibula ve çift halkalı iki fibula parçası, askı için kancası olan üst kenarında beş adet üçgen noktanın görüldüğü vurma yöntemiyle dairesel bezemelerin yapıldığı bir altın obje yahut kolye ucu (Resim 14), iki kenarında birer çivi deliği olan vurma tekniğiyle zikzak bezemenin yapıldığı dörtgen altın bant (Resim 15), çift halkalı küçük bir altın yüzük (Resim 16), içlerinde bir mızrak başı, küçük bir bıçak ve ucu eğimli bir bıçağın da olduğu demir silahlar yer almaktadır.¹¹⁴

Mezar C'de ele geçen buluntular kabaca; bir skyphos (A 1105), bir testi (A 1106), bir amphora (A 1107), bir kap ağız parçası ve kapağı (A 1109-2 ve A 1109-3) ve bir pişmiş toprak lahit parçası (A 1110) şeklinde görülmektedir. Diğer objeler ise; bir disk (A 1212), bir plaka (A 1213), bir yüzük (A 1216), bir mızrak ve iki adet bıçak dahil olmak üzere silahlar ve fibulalar olarak sıralanmıştır.¹¹⁵

Carstens, Coldstream'ın¹¹⁶ Mezar C'den ele geçen Doğu Yunan Orta Geometrik seramiğini, Dodekanese Grubu'na yerleştirdiğini söylemektedir.¹¹⁷ Bu grup, Attika, Kıbrıs ve yerel özelliklerin bir arada yer aldığı, kompozit bir stil olarak tanımlanmıştır.

¹¹³ Boysal 1967, 10 – 14.

¹¹⁴ Paton 1887, 70.

¹¹⁵ Carstens 2011, 484-489.

¹¹⁶ Coldstream 1968, 268.

¹¹⁷ Carstens 2011, 484-489.

Özgünel ise,¹¹⁸ Mezar C'den ele geçen Doğu Yunan Orta Geometrik seramiğini, Orta Geometrik Dönem'e ait Attika etkili yerel üretim olduğunu savunmaktadır.

Batı Anadolu'da Attika Geometrik seramiğiyle yakın ilişki gösteren örnekler, Dodekannese Geometrik stilinden farklılık gösterir ve bu örneklerle Karia'nın güneybatı köşesinde rastlanması doğaldır.¹¹⁹ Metal buluntuların değerlendirilmesi şu şekildedir; kolye ucu Suriye etkili Rhodos tipindedir, yüzük ise daha az ayırt edici bir özelliğe sahiptir, altın bandın zikzaklı olduğu görülmektedir ve tanımlaması zordur, seramik buluntuları gibi bant da Geometrik Dönem'e ait olmalıdır.¹²⁰ Carstens, Caner'in¹²¹ 1983 çalışmalarını değerlendirdiğinde, Caner tip 2d (Caner 8: 8a ve 9) grubuna ait olan fibulaların çoğunluğunun olasılıkla Karia'da üretilmiş olduğunu söylemektedir.¹²²

¹¹⁸ Özgünel 2006, 34-35.

¹¹⁹ Carstens 2011, 484-489.

¹²⁰ Carstens 2011, 484-489.

¹²¹ Caner 1983, 30.

¹²² Carstens 2011, 484-489.

4.2. DİRMİL

Dirmil Köyü Bodrum'un 20 km kadar kuzeybatısındadır. Köylüler 1962 yılında burada bir mezar bulmuştur ve içindeki kapları Bodrum'a getirmişlerdir (Resim 1).¹²³ Bilim dünyasına mezar ve buluntular ilk olarak G. Bass tarafından duyurulur.¹²⁴

Bulunan mezarlar (1 adet) tek tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Tümülüsler.

Mezarlar

Tümülüs: Dirmil (Gökçebel) Köyü, Yalıkavak yakınındaki Protogeometrik Dönem mezar, Burgaz Tepesi'nin güneybatı yamacında yer almaktadır.¹²⁵ Bu mezar için meyilli bir kaya kütlesi kısmen oyulmuş ve mezar sahte tonoz tekniğine göre inşa edilmiştir (Resim 17).¹²⁶ Mezar odası ve dromos iri sarı çürük kaya içine oyulmuştur.¹²⁷ Kazıcılar tarafından dromoslu oda mezar olarak tanımlanmış olmasına karşın mezarın tümülüs olduğunu düşünmekteyim, çünkü yapı taban seviyesinin yukarısında yer almaktadır ve Asarlık Paton A Mezarı ile plan açısından benzerlik taşımaktadır. Açılan çukurun içine aynı taş malzeme ile mezar odasının duvarları örülmüştür. Duvarlar eğimli yükseldiğinden mezar odasının üst tarafı tabana göre daha dardır. Üst açıklığı kapak taşıyla örtülmüştür. Bu özelliği ile Asarlık A mezarına benzerlik göstermektedir. Ancak duvar tekniği ile mezar taban seviyesi altında ele geçen pişmiş toprak lahitten (Resim 18) dolayı aralarında belirgin iki fark yer almaktadır. Mezar içerisindeki buluntular Sub – Myken Dönem sonu ile Protogeometrik Dönem başını kapsayan tarih aralığına verilmektedir (Resim 19).¹²⁸

Yalıkavak'ta eski adı Dirmil olan köyün güneyinde yükselen küçük kayalık tepe üzerinde, kule ve eski yerleşim izleri bulunmaktadır.¹²⁹ Tepenin güney yamaçlarında oda

¹²³ Özdemir 2009, 17.

¹²⁴ Bass 1963, 353-361; Mellink 1970, 157-178.

¹²⁵ Boysal 1967, 10 – 14.

¹²⁶ Özgünel 2006, 20.

¹²⁷ Özgünel 2006, 20.

¹²⁸ Bass 1963, 353-361; Mellink 1970, 157-178.

¹²⁹ Diler vd. 2013, 423.

mezarın yeri tespit edilmiştir. Yayınlarda mimari detayları hakkında bilgi bulunmayan tümölüsün büyük oranda korunmuş olduğu görölmüştür.

Kaletepe'nin güney alt yamacındaki mezarın dromosu güney yöndedir (Resim 20). Mezar odası dikdörtgen planlı 2.50 x 2.20 m. ölçülerinde ve 2.40 m. yüksekliğindedir.¹³⁰ Mezar odasını çevreleyen taşlar 0.50 x 0.30 m. ölçülerindeki işlenmemiş bloklarla, bindirme tekniğinde yapılmış ve 1.10 x 1.14 m. ölçülerindeki bir kapak taşıyla üst kısmı kapatılmıştır. 1.10 m. genişliğindeki dromos, mezar odasına oranla büyük bloklarla kapatılmıştır.

Dromos'un mezar odasına bağlandığı noktada uzunlukları 0.50/0.40 m., genişlikleri 0.30 m., yükseklikleri 0.20/0.22 m. ölçülerinde iki taşın yan yana konumlandığı görölmektedir.¹³¹ İn – situ durumda korunmuş olduğu düşünölen bu iki yatay plaka taşın, girişi dromos yönünden kapatmak için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dromos'un 1.10 m. kadar güneyinde 8.35 m. uzunluğunda, doğu – batı doğrultusunda uzanan teras duvarı yer Dromos'un yan duvarları 1.60 m. uzunluğunda taş duvar örgüsü ile kapatılırken, güney devamında 2 m.'lik bir uzantısı ana kayanın düzeltilmesiyle yapılmıştır.

¹³⁰ Diler vd. 2013, 423.

¹³¹ Diler vd. 2013, 423.

Mezar Hediyelesi

Karia Protogeometrik seramiğine ait örnekler Dirmil tümölüsünden gelmektedir. Geç Protogeometrik Dönem'e tarihlenen iki amphora dikkati çekmektedir.¹³² Amphoraların biri boyundan kulplu, diğeri karından kulpludur. Diğeri buluntular arasında krater, skyphos ve oinokhoe bulunmaktadır.

Boyundan kulplu amphoranın omuzdan çıkan kulpları, boyunla birleşir. Yüksek boyun dışa çekik keskin ağızla biter. Oval biçimdeki gövdede alçak halka kaideye sahiptir.

Karından kulplu amphora ise yüksek boyunlu, dışa çekik ağızlı, küresel gövdeli ve alçak halka kaidelidir. Karın kısmından kaideye daralan bir profil gösterir. Attika etkisi gösteren amphora, Kerameikos mezarlarından gelen amphoralarla benzerlik gösterir.¹³³

Krater küresel gövdelidir. Hafif dışa çekik ağız ve kısa boyun omuz geçişinde görülen geçiş form özelliğidir.¹³⁴ Bulunan oinokhoe ise, alçak konik kaideli, oldukça yüksek küresel gövdeli, ince boyunlu ve yonca ağızlıdır. Skyphos'un dar ağızlı, dar gövdeli, konik ayaklı ve hafif yivli konik kaideye sahip olduğu görülür. Geç Protogeometrik Dönem'e tarihlenen eserlerin Attika etkili yerel üretim olduğu kabul edilmektedir.

¹³² Özgünel 2006, 13-15.

¹³³ Özgünel 2006, 13-15.

¹³⁴ Özgünel 2006, 13-15.

4.3. KALEYIKIĞI TEPESİ/MADNASA

Kaleyıkığı Tepesi Gölköy'ün batısındadır, kuzey – güney yönde uzanan deniz seviyesinden 230 m. yükseklikte, batı yönü sarp dik yamaçlara sahip yaklaşık 250 m. uzunluğunda ince uzun bir topografik yapıya sahiptir (Resim 21).¹³⁵ Yerleşim eğimin daha az olduğu kuzey ve kuzeydoğu yamaçlarda yoğunlaşmaktadır (Resim 1).

Kaleyıkığı Tepesi'nin güneyindeki Mandıra Kayası Mevkii'nden başlamış ve alanda ilk kez tespit edilen kentin Erken Demirçağ nekropolisine ait mezarlar belgelenmiştir. Mandıra Kayasının üzerindeki düzlükte platform mezar plan ve inşa tipi ile Pedasa ve özellikle de Termera örnekleri ile benzemektedir.

Bulunan mezarlar 6 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Platform Mezarlar, b) Sanduka (Kist) Mezarlar, c) Pithos Mezarlar, d) Urne Mezarlar, e) Oygu Oda Mezarlar, f) Örgü Oda Mezarlar.

Mezarlar

Platform Mezarlar: Kaleyıkığı Tepesi'nin güneybatısında mezarın platform çevirmesi iri ve tek sıra bloklardan yapılmıştır.¹³⁶ Mezar 22 x 9 m. ölçülerindedir. Çevirme bloklarının yüksekliği 0.50 m. genişliği ise 0.60 m. kadardır. Ana toprak üzerine dikdörtgen planlı olarak yerleştirilmiş çevirme duvarı içerisinde iri kapak taşları ve onların altında kremasyon çukurları görülmektedir. Kalıntının en iyi korunan bölümü 1.30 m. yüksekliğindeki doğu uzun duvarıdır. Platform mezarda kremasyon gömüler için hazırlanan urne çukurlarının kapatılmasına yönelik kırık parçalarla beraber 10 adet kapak taşı tespit edilmiştir. Kapak bloklarının alt kısmı tıpkı Termera'daki örneklerde olduğu gibi iç bükey olarak yontulmuştur. Kremasyon çukurları 0.70 x 0.36 m. ölçülerinde 0.26 m. derinliğinde değişmektedir. Bu platform mezarlar Termera'da gördüğümüz örnekler gibi araziye egemen sırt üzerinde inşa edilmiştir. Platform mezar üzerinde görülen seramik parçaları Erken Demirçağ özelliklerini taşımaktadır. Bunların yanında daha geç döneme ait parçalar da saptanmıştır.

¹³⁵ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429.

¹³⁶ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429.

Bulunan platform mezarlar doğu nekropolisten itibaren numaralandırılmıştır ve 13 mezar tespit edilmiştir.¹³⁷ **Kuzey nekropoliste** akropolise yakın kayalık yükseltilerde ayrıca sanduka (kist) mezarlar da tespit edilmiştir: (PM: Platform Mezar)

PM1: Madnasa **Doğu Nekropolisi** içinde yer alan mezar, Bayrak Tepesi'nde doğu – batı aksında dikdörtgen planlı 26.50 x 13.30 m. boyutlarındadır.¹³⁸ İri andezit bloklardan yapılan platform mezar içerisinde mezarın ortasından biraz daha batıya kaydırılmış bir kapak bloğu yanında 2.70 m. uzunluğunda izlenebilen bir duvar uzantısı belirlenmiştir. Platform duvarları ile sınırlanan alanda 7 adet gömü kapağı teknesi belirlenmiştir. Pithos parçaları siyah glazürlüdür.

PM2: Madnasa territoriumunun güneydoğusunda Gökpınar sırtı güney etekleri ve kuzeye doğru devam eden doğu tepeleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gökpınar sırtının güney alt yamaçlarında tahrip edilmiş platformun yol üstünde kalan yaklaşık 3 m. uzunluğundaki duvar uzantısı izlenebilmektedir. Kalıntının bir platform mezara ait olduğunu belgeleyen en önemli kanıtı olan kremasyon gömüye ait bir kapak bloğu yolun alt kesiminde saptanmıştır. Saptanan platform Madnasa akropolisinin güneyinde kentin nekropolisinin güney yönde yayılımını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

PM3: Gökpınar sırtındaki diğer platform mezarlar gibi büyük ölçüde tahrip olmuştur. Platform mezarın dış duvarlarından kuzey duvarı sadece bir tek sıra taş bloğu ile korunmuştur.

PM4: 12 x 7 m. boyutlarındaki platform dış duvarları nispeten korunmuş mezar içi ve gömü çukurları ise büyük ölçüde tahrip olmuştur. Buna karşın doğu duvar önünde iki kremasyon çukuru kapağıyla birlikte günümüze ulaşmıştır. Platformun ortasına yerleşik 1.70 x 0.94 m. ölçülerindeki çukur kenarındaki taş sanduka mezar şeklinde inşa edilmiştir. Güney duvara yakın yerde 0.50 çapında ana kayaya oyulmuş bir kremasyon çukuru ile buna yakın yerde ve bir adet tekne kapağı korunmuştur.

¹³⁷ Diler – Gümüş 2015, 159.

¹³⁸ Diler – Gümüş 2015, 159.

PM5: Madnasa'nın kuzeyindeki topografya son derece hareketli bir şekilde alçalıp yükselerek denize ulaşır. Sırt üzerinde kaya mezarları ile ölü kültürüne yönelik kaya oygusu tekne yatakları saptanmıştır.

PM6: Gökpınar sırtında yerleşik diğer bir platform mezar, PM 6 olarak gösterilmiştir. Dış duvarları büyük ölçüde tahrip olsa da planı tamamlamayla elde edilebilmektedir. Kalıntı, 8.10 x 6.30 m. ölçülerindedir.

PM7: Gökpınar sırtının en güney ucunda yerleşik mezarlardan biridir.¹³⁹ Dıştan 12.20 x 7.50 m. ölçüsündedir. Platform mezar içinde, batı uzun duvara yaklaşık 1 m. mesafede iki kremasyon çukuru yer alır; aralarındaki mesafe 4 m. olan bu çukurlardan güneyde olan içten 0.85 x 0.50 m. boyutlarındadır.

PM8-11: Gökpınar sırtlarından güneye akropolise doğru yükselen kayalık yüzeyde yerleşiktir.¹⁴⁰ Kalıntının sınır duvarları çok az korunmuş ve taş dolgusu dağılmış durumdadır. Bu platform mezarlar da kayalık yüzeydeki sanduka mezarlara ve akropolise en yakın örneklerdir.

PM12: Dikdörtgen platformda olduğu gibi burada da iri andezit bloklarından ancak bu kez yuvarlak biçimli bir platform mezarın yapıldığı görülmektedir. Platform içinde kareye yakın kremasyon çukuru ve yuvarlak kapak blokları dışında pithos gömüler için dikdörtgen biçimli çukurlar saptanmıştır.

PM13: Madnasa kent territoriumun güneyinde bulunan mezar (Resim 22) kuzey – güney yönünde uzanan dikdörtgen (PM12) ve onunla aynı aksta inşa edilmiş olan yuvarlak planlı iki platformdan oluşmaktadır. Her ikisi de kaçak kazılar ile büyük ölçüde tahrip olmuş olan mezarlardan dikdörtgen platform mezarı dıştan 29.70 x 9.30 m. ölçülerine sahiptir. Önündeki tholos mezar ise 14.60 m. çapındadır. Dikdörtgen mezar Madnasa territoriumunda çok sayıda örnekle tanımlandığı gibi uzunluk ve genişlikleri yer yer 1 m.'den daha büyük, iri şekilsiz andezit bloklardan oluşturulmuş dış duvarlara sahiptir. Platformun içinde ise ters dönmüş çok sayıda kremasyon çukurlarına ait kapak

¹³⁹ Diler – Gümüş 2015, 159.

¹⁴⁰ Diler – Gümüş 2015, 160.

blokları ve kremasyon çukurları korunabilmiştir. Kremasyon çukurları diğer alanlarda bulunanlar gibi dikdörtgen tasarımlıdır ve platform içinde daha fazla gömüye olanak sağlamak için platform kenarlarından başlayarak yan yana sıralar oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Platformun kuzey yönünde benzer ölçülerde altı kremasyon çukuru ve bunların kapak blokları bulunmuştur.

Kremasyon çukuru kenarlarına oturan 0.15 – 0.20 m. kalınlığındaki kısım düz bırakılarak bunun içi merkeze doğru derinleştirilmiştir. Bu uygulamanın Termera nekropolisinde bulunan benzer platform mezarlar için de ortak olduğu söylenebilir. Yüzey toprağı üzerine dağılmış seramik parçalarının sayıca çokluğunun yanı sıra farklı tiplerde ve formlarda olması, mezarların aile mezarları olarak Protogeometrik Dönem’den başlayıp Geometrik ve Arkaik Dönem boyunca uzun yıllar boyunca tekrar kullanıldıklarını göstermektedir.

PM14 Madnasa kentinde territoriumun güneyinde kuzey – güney aksında yerleştirilmiş olan dikdörtgen biçimli mezarın sadece doğu dış duvarı andezit blokları ile tam olarak korunmuş, kısa duvarları ise sadece bir blok taş dizisi ile korunabilmiştir. Mezar ölçüleri 10.50 x 6.30 m. kadardır.

Örgü Oda (Yuvarlak) Mezar: Madnasa nekropolisinde Gökburun sırtında tespit edilen kuzey nekropolisteki yuvarlak çevirme duvarına sahip oda mezardır.¹⁴¹ Dikdörtgen planlı olan gömü odası düzgün bir işçilik gösterir ve içten 3.36 x 2.97 m. ölçüsündedir. Odayı dıştan sınırlayan yuvarlak çevirme duvarı kuzeyde 1.67, yarlarda ise 1.46 – 1.30 m. kalınlığa sahiptir. Mezar odası içinde pişmiş toprak lahde ait köşe parçaları ele geçmiştir.

Örgü Oda (Yuvarlak) Mezar: Platform mezarın yaklaşık 40 – 50 m. kadar batısında doğuya doğru olan sırt üzerinde Termera’da benzer örnekleriyle tanınan bir başka yuvarlak mezar tespit edilmiştir.¹⁴² Mezar yürüme zemininden bir taş sırasıyla korunmuştur ve 7.40 m. çapındadır. Tahribat nedeniyle iyi korunmamış olan mezar taş

¹⁴¹ Diler – Gümüş 2015, 161.

¹⁴² Diler – Gümüş 2015, 161.

dolgusu iri taşlardan inşa edilmiştir. Mezar içinde bir adet urne çukuru ve kapağı tespit edilmiştir.

Oygu Oda Mezarlar: Kaleykığı Tepesi'nin güney ve doğusuna doğru devam eden dik kaya yükseltilerinin cepheleri, tepenin üst yamaçlarından başlayarak alt yamaçlara doğru kaya mezarlarıyla doldurulmuştur.¹⁴³ Yerleşimin güneybatı yamaçları da dik bir topografyaya sahiptir. Bu yönde de 5 adet kaya mezarı (oygu oda mezar) tespit edilmiştir. Güneybatıdaki kaya mezar odalarında üç yönde ölü yatakları oluşturulmuştur. Bunlar diğer nekropolise oranla daha sağlam korunmuştur.

¹⁴³ Diler – Gümüş – Çur 2014, 430.

4.4. PEDASA

Pedasa, Halikarnassos'un 4 km. kuzeyinde yer alır ve denize doğru bir dağ geçidine bakar.¹⁴⁴ Pedasa antik kenti, Muğla ili sınırları içinde, Bodrum ilçesinin Gökçeler mevkinde yer alır (Resim 1).¹⁴⁵

Bulunan mezarlar 6 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Tümülüsler, b) Platform Mezarlar, c) Sanduka (Kist) Mezarlar, d) Pithos Mezarlar, e) Urne Mezarlar, f) Örgü Dörtgen Mezarlar.

Mezarlar

Tümülüsler: En erken tarihli buluntular Pedasa Akropolis'i'nin güneyindeki Sivriçam Tepesi'nin batısındaki bir mezarda bulunmuştur (Resim 23).¹⁴⁶ Dıştan yaklaşık 15 m. çapında ve en yüksek noktada 3 m. yüksekliğe sahip olan tümülüste, üzerinde nomadik gelenekte yaban keçisi ya da bir geyiği avlayan mızraklı bir figür olan silindir mühür ve üç ayaklı, tek kulplu bir pişmiş toprak kap ile Geç Protogeometrik Dönem seramik parçaları saptanmıştır. Mezar iç duvarlarının moloz taş özelliğinde şekilsiz ve genellikle küçük boyutlu taşlardan oluşturulması ilginçtir. Bu ilkel yapıya çok az örnekte rastlanılmaktadır. Oysa pek çok mezar ve diğer sivil yapılarda düzgün dikdörtgen kesilmiş ve derzleri son derece düzgün bir duvar dokusu ile karşılaşılmıştır. Bu tür tekniğin Arkaik ve Klasik Dönem'e özgü olduğu bilinmektedir.

Pedasa Antik Kenti'nde 2002 yılında Sivriçam Tepesi'nde bu tümülüsün kurtarma kazısı yapılmıştır.¹⁴⁷ Mezar odasına kuzey yöndeki 4 m. uzunluğunda ve 0,90 – 0,95 m. genişliğindeki bir dromosla ulaşılır. Dromos yan duvarlarında uzunlukları 0,60 – 0,70, yükseklikleri 0,20 m. kadar büyüklükte kaba kesimli taşlar kullanılmıştır. Dromos 1,25 m. kadar bir yüksekliğe sahiptir. Mezar odası içten tabandan 3,10 x 3,20 boyutlarında ve 2,90 m. yüksekliğindedir. Mezar tabanı ana kayanın düzleştirilmesi ve boşlukların

¹⁴⁴ Bean – Cook 1955, 123.

¹⁴⁵ Diler vd. 2008, 125.

¹⁴⁶ Diler 2002, 15.

¹⁴⁷ Diler vd. 2008, 125.

sıkıştırılmış toprak ile doldurulmasıyla oluşturulmuştur. Çalışmalarda Protogeometrik ve Geometrik Dönem arasına tarihlenen malzeme açığa çıkarılmıştır.

15 – 20 m. arasında çapa sahip olan tümülüsler dışarıdan bir duvarla çevrelenmiştir.¹⁴⁸ Taş yığınlarının altına konulmuş mezarlar, kare ya da kareye yakın biçimli bir mezar odasında bulunmaktadır ve bu mezar odalarına bağlanan birer dromos mevcuttur. Ancak bir kişinin geçebileceği genişlikteki dromoslar ile mezar odaları kayrak taşlarının üst üste konulmasıyla bindirme tekniğinde yapılmıştır. Mezar odalarının tavanı genellikle 1 m.'lik taş plakalar ile kapatılmıştır. Bir Protogeometrik Dönem tümülüsünde, dışarıdan kolayca görülen bir dromos girişi kaba taşlarla dıştan örülerek kapatılmıştır. Bu özellik tümülüslerin uzun süre kullanıldığını gösterir. Tümülüs temizlendikten sonra dolgu toprağın elenmesi sonucunda çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Büyük ihtimalle saç ayağında kullanılmış altın halkalar, mühür, fibula ve çok sayıda Geç Protogeometrik ve Geometrik Dönem seramikleri mevcuttur.¹⁴⁹

Bu Protogeometrik Dönem tümülüsünde bulunan Geometrik Dönem kaba seramikleri olasılıkla, pişmiş toprak lahit kırıkları ile tonozdaki açıklıktan odaya saçılan moloz yığınının ele geçen geometrik bezemeli seramiklerdir.¹⁵⁰ Seramik hamurları, mikasız mat gri bej renklidir. Geometrik Dönem seramiği İ.Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısına aittir.

Pedasa'da güneydoğu nekropolisi çalışmalarından önce yapılan yüzey araştırmaları; kentin akropolisini kuşatan tepeler üzerindeki nekropoliste, bölgeye özgü, farklı boyutlarında tümülüs bulunduğunu göstermiştir.¹⁵¹ Sivriçam Tepesi'nde yer alan tümülüste yöreye özgü ölü gömme gelenekleri ile mezarlara bırakılan hediyelerin çeşitliliği anlaşılmaktadır. Protogeometrik Dönem'den İ.Ö. 7. yüzyılın içlerine kadar kullanılmış olan bu tümülüste, ithal ve yerli seramik buluntuları ile zengin metal buluntuları ele geçmiştir.

¹⁴⁸ Diler 2006, 112-113.

¹⁴⁹ Carstens 2008, 86.

¹⁵⁰ Carstens 2008, 86.

¹⁵¹ Özer vd. 2008, 274.

Güneydoğu Nekropolisi: Pedasa yerleşiminin güneydoğusunda yer alan Çam Tepe ve çevresindeki sanduka mezar ve tümülüslerde kaçak kazı ve yakın dönemdeki kullanımları sonucu tahrip görmüştür. Neredeyse tüm mezarların yağmalanmasının dışında, iki tümülüste kazı yapılabilmektedir.

Çam Tepe’de güneydoğu alt yamacında yer alan **Tümülüs 1**; söz konusu tepenin doğu yarısında yer alan geniş düzlüğün batı bölümünde, batıya doğru arazinin kod kaybetmeye başladığı kısımda, tepenin en yüksek noktasındadır.¹⁵² Taban doğu batı doğrultulu olmakla birlikte tabanda 2.90 x 2.33 m. ölçülerindeki mezar odasına girişi sağlayan ve içte 0.74 m. genişliğindeki dromos, mezar odasının batı duvarı üzerinde yer almaktadır. Mezar odasının en iyi korunan noktası olan kuzeydoğu köşesindeki duvar yüksekliği 1.10 m.’dir ve kuzeybatı köşede ise ana kayanın derinleştirilmesi ile oluşturulmuş 1.23 x 0.80 x 0.25 m. ölçülerinde bir çukur yer almaktadır. Söz konusu ana kayaya açılan çukur, pişmiş toprak lahadin konulması içindir. Mezarın girişi doğu taraftadır; kapı 1.00 m. genişlikte, dromos iç genişliği ise 0.70 m. kadardır. Mezar odası üstten tahrip edilmiştir. Odanın içten ölçülebilen boyutları 3.40 x 4.00 m.; tümülüsün korunabilmiş yüksekliği yaklaşık 2.00 m., çapı ise dıştan 16.00 m. kadardır. Mezar odasının üstünü kapatmak için uzunluk ve genişlikleri 1.50 m.’e kadar ulaşan iri taş plakalar kullanılmıştır. Tarihlemede kullanılabilecek çanak – çömlek türü malzemeye yoğun taş yıkıntısı nedeniyle ulaşılamamıştır. Ancak, gömü odasının iri ve kaba taşlardan oluşan işçiliği Protogeometrik tümülüs ile benzerlik gösterir. Bu nedenle İ.Ö. geç 2. – erken 1. binyıl tarihli olmalıdır ve Pedasa’nın erken tümülüslerinden biri olmalıdır (Resim 24).

Tümülüs 2 ise; Çam Tepe’nin geniş bir düzlük oluşturan doğu yarısının güney bölümünde arazinin kod kaybetmeye başladığı kısımda yer alır.¹⁵³ Kalıntı dik eğimli bir arazi üzerinde yer alması nedeniyle doğu tarafta bir teras üzerine inşa edilmiştir. Batı kısımda korunagelmüş nokta, 1.25 m. yüksekliğinde, güneydoğu köşesinde korunan yükseklik ise 2.82 m.’dir. Tümülüs 11.70 m. çapındaki çevre duvarı ile orta boyuttadır. Batı ve kuzey duvarları tahribata uğramış tümülüste, mezar odasının duvarları doğu ve

¹⁵² Diler 2005, 138.

¹⁵³ Özer vd. 2008, 275-276.

güney bölümlerde neredeyse tavan seviyesine kadar ayaktadır. Mezar odası, duvarların düz yükseldiği bölümde 4.00 x 3.60 m. olarak ölçülmüştür. Tabandan itibaren 1.25 m. düz yükselmektedir ve kuzeydoğu ile güneybatı doğrultuludur, ayrıca 0.90 m. genişliğindeki dromos batı duvar üzerinde yer almaktadır. Teras duvarı, dromos girişi önünde 2.90 m. kadar dışa taşıntılı yapılmıştır (Resim 25).

2 No.lu tümülüsün yaklaşık 50 m. kadar doğu aşağısında ve dere yatağının batı üst yamacında iki yeni tümülüs belirlendiği belirtilmiştir.¹⁵⁴ Bunlardan ilki 2.40 m. yüksekliğindedir. Her ikisi de duvar işçiliği bakımından 1 ve 2 No.lu tümülüslere benzerlik gösterir ve onlarla yaklaşık aynı dönemden olmalıdır. Bu örnekler Pedasa territoriumunda akropolisin yaklaşık 2 km. güneydoğusuna yerleşik ve en uzak noktadaki tümülüslerdir. Aynı alan yakınında taban düzeyine dek tahrip olmuş bazı benzer tümülüs kalıntıları da saptanmıştır.

Batı Nekropolisi: Üzerinde çok sayıda tümülüs bulunan Sivriçam Tepenin Konacık'a doğru uzanan yamaçları üzerinde platform mezarların yer aldığı belgelenmiştir.¹⁵⁵ Platformlar içerisine yerleştirilmiş olan gömülerin kapaklarının kolaylıkla görülebiliyor olması, kaçakçılar tarafından neredeyse tamamının tahrip edilmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Kaçakçılar tarafından tahrip edilmiş olan platform mezarlardaki gömü tiplerinin neler olduğunu ve tahrip edilmiş olan sanduka (kist) gömülerde kanıtlara ulaşabilmek amacıyla, kenar duvarları iyi korunmuş olan ve taş dolgusu kısmen yerinde bulunan örneklerden biri çalışma alanı olarak seçilmiştir. 1 No.lu platform mezar, Sivriçam Tepenin Konacık'a doğru uzanan ve üzerinde çok sayıda platform bulunan yamacı üzerinde, yamacın kuzey orta kenarında yer almaktadır. Bu yamaç üzerindeki platformlarda yön birlikteliği gözlenmemektedir. Doğu – batı ya da kuzey – güney doğrultusunda yerleştirilmişlerdir.

Platform Mezarlar: Kuzeydoğu – güneybatı doğrultulu 1 No.lu platform mezar arazinin eğimli olduğu kuzey kenarda 1.13 m. yüksekliğinde korunmuş bir platform duvarına sahiptir.¹⁵⁶ Platformun kuzey duvarı doğuya doğru uzatılarak kuzeydoğu köşede

¹⁵⁴ Diler 2005, 138.

¹⁵⁵ Özer vd. 2008, 277.

¹⁵⁶ Özer vd. 2008, 277.

1.25 x 3.85 m. ölçülerinde bir eklenti yapılmıştır. Bu eklenti dışında yaklaşık 11 x 7.60 m. ölçülerindedir. Söz konusu eklentiden sonra taş dolgu platformun kuzey duvarı doğrultusunda 1 No.lu platform mezardan bağımsız olarak doğuya doğru devam eder ve kuzeye yönelmektedir. Platform mezarın taş dolgusu içerisinde kaçak kazılar ile ortaya çıkarılmış olan 3 gömü çukurunda ve platformun dışında kalan bir gömüde kazı ve temizlik çalışması yapılmıştır.

Örgü Dörtgen Mezar (1 No’lu Gömü): Platformun kuzeydoğu kenarına doğu – batı doğrultulu olarak yerleştirilmiştir.¹⁵⁷ Gömü çukurunun batı kısmını kapatan kapak taşları karşılıklı olarak yerleştirilmiş ve birbiri üzerine bindirilmiş plakalardan oluşur. Gömü çukurunda yapılan çalışmada, içerisinde çok sayıda pithos parçası bulunan toprak tabakası ana kaya zemine ulaşıncaya kadar devam etmiştir. Kuzey ve güney kenarlarda iyi durumda korunmuş olan duvar örgüsünde kullanılan ince plaka taşlar yukarıya doğru gömü çukurunu daraltacak şekilde içe doğru kaydırılarak yerleştirilmişlerdir (Resim 26). Taş örgünün başladığı kesimde 0.86 m. olan genişlik kapak taşlarının oturduğu zeminde 0.65 m. olmaktadır. Kaçakçılar tarafından tahrip edilmiştir, 1 No.lu gömü içerisine bırakılmış olan küçük boyutlu çift kulplu monokrom kap ve bronz fibula parçası ile gömü hediyelerinin çeşitliği konusunda fikir vermektedir.

Urne Mezarlar (2, 3 ve 5 No’lu Gömüler): Bu gömülerde yapılan çalışmalar her üç gömünün urne çukuru olarak kullanıldığını göstermiştir.¹⁵⁸ 2 ve 3 No.’lu gömüler iyi örülmüş yan duvarları olan dörtgen derin çukurlar olarak tasarlanmışlardır. 2 No.’lu gömünün duvar taşları tabandan itibaren yukarıya doğru yükseltilirken dışa doğru açılarak örülmüştür. Tabanda yaklaşık kare olan 0.46 x 0.45 m. ölçülerindeki çukur, kapak taşının duvar örgüsü üzerine oturduğu bölümde 0.75 m. genişliğe ulaşır (Resim 27). Kapak taşı yerinde korunmuş olan 5 No.’lu gömü, 1 No.’lu platform mezarın kuzeydoğusunda, platformun dışında kalan taş dolgu içerisinde yer almaktadır. Kuzey güney doğrultulu 0.58 x 0.26 x 0.35 m. ölçülerindeki örgü dörtgen mezarın ince yapılı küllü karbonlu toprağı içerisinde yanmış kemik parçaları toplandı. Yatay ve sıg örgü

¹⁵⁷ Özer vd. 2008, 277.

¹⁵⁸ Özer vd. 2008, 277.

dörtgen mezar ile 2 ve 3 No.'lu derin olarak tasarlanmış gömülerden ayrılmaktadır (Resim 28).

Mezar Hediyelesi

Tümölüs 2'nin mezar odasının kazısı sırasında güneydoğu köşede yani ana kaya zeminin derinleştigi bölümde, yatık olarak yerleştirilmiş in – situ bir kap ele geçirilmiş ve yapıyı tarihlemeye kullanılmıştır.¹⁵⁹ 1 ve 2 No'lu tümölüslerden toplanan buluntular arasında İ.Ö. 7. yüzyıldan sonraya giden herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Yapıyı araştıran Diler – Özer, yaptıkları yüzey araştırmalarından çıkan sonuç ile tümölüslerin içerisine yerleştirilmiş lahitlere gömü yapma geleneğinin İ.Ö. 7. yüzyıl ve hemen öncesinde yaygın olduğunu kanıtlandığını söylemektedirler.

Pedasa'nın Geç Protogeometrik ile Geometrik Dönem tümölüsleri, özellikle mezar odasının kare veya kareye yakın dikdörtgen boyutları ile dromoslarının dar ve alçak özellikleri yanında, inhumasyon ve kremasyon gömüleri bir arada içeren özellikleri ile Müsgebi gibi yerleşim yerlerinde açığa çıkarılan Myken yeraltı mezarları ile yakınlık gösterir. Öyle anlaşıyor ki Pedasa, yerleşim ve nekropolis kalıntıları ile İ.Ö. 2. binyıl ile Demirçağ arasındaki ilişkileri gösterecek verilere sahip bir yerleşmedir.

Pedasa'da 2008 ve 2009 yıllarında yapılan Batı Nekropolisi kazısında, Geometrik Dönem'e tarihlendirilen bir adet mezar tespit edilmiştir. Protogeometrik Dönem'de kullanıldığı anlaşılan 2 No'lu platform mezarın eklentisinde bulunan Gömü 8'in içerisinden, Geometrik Dönem'e tarihlendirilen bir amphora ele geçirilmiştir. Söz konusu buluntu, platform mezarların İ.Ö. 8. yüzyıl içlerinde de kullanımının devam ettiğini göstermektedir.

Sivriçam Tepesi'nin batısında belirlenen tümölüs içerisinde yer alan buluntular incelendiğinde; silindir mühürle ilgili olarak, ilk gözlemler İ.Ö. 2. binyılın ikinci yarısından ve daha çok Levant Bölgesi örnekleriyle ilgili olabileceği yönündedir.¹⁶⁰ Aynı mezarda kırık parçalar halinde bulunan tek kulplu üç ayak pişmiş toprak kabın benzer

¹⁵⁹ Özer vd. 2008, 278.

¹⁶⁰ Diler 2002, 16.

tipde olanlarının, Ege ve Akdeniz'de Tunç çağı boyunca kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Pedasa örneği hamur, pişirme ve formuyla bu tipin gelişim süreci içerisinde geç bir tarihten olmalıdır. Bu geçliğin en belirleyici kanıtı kap yüzeyine yansımış olan çark izleridir ve büyük olasılıkla aynı mezarda bulunan Protogeometrik parçalarla aynı süreçten olmalıdır (Resim 29).

2 No.'lu gömüden küçük boyutlu çift kulplu el yapımı bir kap, 3 No.'lu gömüden bronz bir fibula parçası, 5 No.'lu gömüden bir adet ağırşak ve yüzük formunda ince bir bronz halka ele geçirilmiştir.¹⁶¹ Platform mezar çevresinden ve gömülerden elde edilen buluntular için kesin bir tarihlendirme önerisinde bulunmak güç olmakla birlikte, basit yerel formların benzerlerinin Sub – Myken Dönemi ve Protogeometrik Dönemlerde görülmesi, platform mezarların tümülüslerle çağdaş ve benzer gömü hediyelerine sahip olduklarını göstermektedir. Urne çukurları genellikle dar ve yüksek olarak yapılmışlardır. Bazı çukurlarda urne kabı bulunmasa da kül depolama alanı olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Pedasa'da kremasyon gömü geleneğinin İ.Ö. 2. binyılın sonlarında uygulanmakta olduğu görülmektedir. Pedasa'da gerek tümülüslerde gerekse platform mezarlarda İ.Ö. 2. binyılın sonlarında inhumasyon ve kremasyon geleneklerinin uygulanıyor olması ve Arkaik Dönem içlerine kadar uzun süre devam etmesi, ölü gömme geleneklerinde sürekliliğin izlenebildiği bir yerleşme olarak Pedasa'nın önemini vurgulamaktadır.

¹⁶¹ Özer vd. 2008, 278.

4.5. ÇÖMLEKÇİ / THEANGELA

Çömlekçi Köyü, Bodrum Milas yolunun doğusunda, Bodrum'a 40 km. uzaklıktadır.¹⁶² Köyün 2 km. güneyinde yer alan Kadınören Mevkii'nde, içerisinde Sub – Myken seramik ele geçen mezarlar bulunmuştur (Resim 1). 1967 yılında burada yer alan nekropolisin kazısına başlanmıştır ve kazı heyeti Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığınca çalışmalarına başlamıştır. Burada yer alan mezarlar şekil bakımından dikdörtgen ve yuvarlak olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İlk açılan ve temizlenen mezarlar A, B, C, D ve E olmak üzere adlandırılmıştır ve sonrasında diğerleri numara ile sınıflandırılmıştır.

Bulunan mezarlar 3 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Sanduka (Kist) Mezarlar, b) Urne Mezarlar, c) Örgü Dörtgen Mezarlar (ek olarak Örgü – Yuvarlak Mezarlar).

Mezarlar

Örgü Dörtgen Mezarlar: Boyut bakımından çok çeşitlidirler. Taşların büyüklüğü, duvar yüzünden itibaren 10 cm. kalınlık, 30 cm. genişlik, duvar içine doğru da ortalama 30 cm. derinlik göstermektedir. Duvar kalınlığı, 7 No'lu mezarda (Resim 30) 35 – 60 cm., 3 No'lu mezarda (Resim 31) 15 – 40 cm. arasında değişmektedir.¹⁶³ Aynı ölçüler, duvarlar tek sıra taştan meydana geldikleri için, taşlar için de kabul edilebilir. Tek sıra taştan örüldüğü için duvarların kalınlığıyla taşların derinliği değiştiği görülmektedir. Mezarlar boyut bakımından çeşitlilik gösterir. En büyük boyutlu 9 No'lu (Resim 32) mezarın (doğu duvarı içten içe 120 cm., batı duvarı 137 cm., güney duvarı 244 cm., kuzey duvarı 264 cm. uzunluğundadır) kalan kısmın en yüksek tabana olan mesafesi 123 cm.'dir. Orta büyüklükte olan 1 No'lu mezarın (Resim 33) ölçüsü, doğu duvarı 92 cm., batı duvarı 98 cm., güney duvarı 102 cm. ve kuzey duvarı 111 cm.'dir. Duvarın tahrip olmayan kısmı 80 cm. yüksekliktedir. En küçük mezarlardan 11 No.'lu mezarın (Resim 34) ölçüleri, doğuda 45, batıda 46, kuzeyde 36 ve güneyde 34 cm. şeklindedir. Duvarın yüksekliği 34 – 40 cm. arasında değişmekte olup mezar açılmamış konumdadır. Kapak

¹⁶² Boysal 1967, 10-14.

¹⁶³ Boysal 1967, 10-14.

taşları da in – situ halde ele geçmiştir. 3, 4, C ve 9 No.'lu mezarlarda olduğu gibi bazı mezarların tabanları levha halinde taşlarla döşenmiş, bazılarının ise tabanları doğrudan doğruya topraktır. Bu dikdörtgen mezarların tabana yakın yerlerinden, yatay konmuş taşlarla ikiye bölünmüştür. Buluntular alt bölümde ele geçmektedir. Mezarların üzeri levha taşlarla kapatılmaktadır. Küçük mezarların (No. 2 ile 11) duvarlarını, toprağa dikey olarak konulan levha taşlar teşkil etmektedir. No. 11 mezarın doğu ve güney blokları üzerine seviyeyi tamamlamak için küçük taşlardan birer sıra daha yer alır.

Sanduka (Kist) Mezarlar: Sub – Myken mezarların çoğu sanduka (kist) mezarlardır.¹⁶⁴ Üzerleri düz kayalar ile örtülmüştür. En geniş olanları 1.30 x 2.50 m. ölçülerinde olup 1.23 m. derinliğindedir. En dar olanları 0.35 x 0.46 m. ölçülerindedir.

Örgü – Yuvarlak Mezarlar: Aynı mevkide tarlalar arasında üç adet mezar bulunmuştur.¹⁶⁵ Çapları 3 metreye varan mezarların üst kısımları çift sürmeden dolayı tahrip olduğundan, yükseklikleri belirlenememiştir. Bu mezarların duvarları da kaba yontulmuş taşlarla örülmüştür. Duvarların içe doğru meyilli örülmesinden dolayı çapları daralmaktadır.

Urne Mezarlar: 10 No'lu mezar kuyu şeklinde oyulmuş kayalara yerleştirilmiş urne mezardır.¹⁶⁶ Yüksekliği 1.5 m. kadar olduğu için kapak taşlarının ele geçmemiş olmasına rağmen bütün olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Yatay kesiti elipse benzeyen mezar aşağıya genişlemektedir. Altta azami 127 cm. asgari 120 cm. olan çapı üstte azami 112 cm., asgari 95 cm.'e düşmektedir. Mezarın 95 cm. aşağısında mezarın tamamını kaplayan bir taş levhaya rastlanmıştır ve elde edilen buluntular levhanın altında ele geçmiştir. Buluntular sivri dipli amphora parçalarıdır. Sadece 9 No'lu mezarda tam olarak iskelet ele geçmiştir. İki kafatası ve vücut kemikleri yer almaktadır. Bu sebeple mezarlar ölü gömme geleneği hakkında fikir verememektedir.

¹⁶⁴ Boysal 1967, 10-14.

¹⁶⁵ Boysal 1967, 10-14.

¹⁶⁶ Boysal 1967, 10-14.

Mezar Hediyelesi

Çömlekçi nekropolisinde ele geçen Sub – Myken buluntular arasında Asarlık üzengi kulplu kabında olduğu kadar konikleşmeye yüz tutmuş kap kaidelerine rastlanmamıştır.¹⁶⁷ Çömlekçi nekropolisi Karia Bölgesi'nin Sub – Myken Dönem'inde yerli seramik özelliklerini ortaya koyabilecek bir duruma sahiptir. Bu yüzden Desborough'un söz ettiği; Asarlık sakinlerinin, ister Sub – Myken Dönem'den Protogeometrik Dönem'e geçişte, ister erken Protogeometrik Dönem'de Attika'dan geldiklerini ve bu kaplarla birlikte ölü yakma adetini oradan bu bölgeye getirmiş olması şeklindeki görüşü, değişikliğe uğramıştır. Çünkü gerek Müsgebi, gerek Çömlekçi çalışmaları sonucunda, Karia sahil bölgesinde daha erken yerleşmeler vardır ve bunların gelenekleri daha sonrasında da devam etmiştir.

¹⁶⁷ Boysal 1967, 10-14.

4.6. İASOS

İasos'a (Kıyıkışlacık) Mylasa – İzmir karayolunun 12. kilometresinde Euromos'a (Selimiye – Ayaklı) varmadan Köşk yolunun bulunduğu yoldan sola döndükten 17 km. sonra varılmaktadır (Resim 35). İasos, Maiandros vadisinin güneyinde deniz iletişimini sağlayan önemli bir kıyı kentidir. Strabon'un "karaya yakın bir ada"¹⁶⁸ olarak tanımladığı kent, dar bir boyunla anakara ile birleşerek günümüzdeki yarımadayı oluşturmaktadır.¹⁶⁹

Antik Çağ'da İasos körfezi olarak adlandırılan olası bir ada ya da derin ve uzun bir koy içindeki kayalık yarımada da kurulmuş İasos antik kenti, günümüzde Mandalya veya Güllük körfezi olarak adlandırılan mevkide yer alır (Resim 1).¹⁷⁰ Geç Geometrik nekropolis ise agoranın batı kısmındadır. Bronz Çağı tabakalarının üzerine inşa edilmiş nekropoliste, çeşitli tiplerdeki yüzden fazla mezarın kazısı yapılmıştır.¹⁷¹

Bulunan mezarlar 3 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Sanduka (Kist) Mezarlar, b) Pithos Mezarlar, c) Örgü Dörtgen Mezarlar.

Mezarlar

İasos agorasındaki Geometrik Dönem'e ait nekropolis bütünlüklü bir kompleksi oluşturmaktadır. Nekropolis, Doro Levi tarafından İ.Ö. 10. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.¹⁷² Bu tarihleme Bronz Çağı sonunda ve bunu izleyen dönemde İasos'ta yerleşmenin kesintiye uğramadığı şeklinde tarihsel yorumunu beraberinde getirmektedir. Yapılan araştırmalarsa Agora nekropolisinin daha sonralara, Orta Geometrik Dönem'den Geç Geometrik Dönem'in sonlarına tarihlenebileceği tezini olanaklı kılmaktadır.

İasos'un bazı mezarlıkları anakarada, kuzey ve batıdaki taşralarda yer alır. Bu mezarlıklar dönemsel olarak çeşitlilik göstermektedir.¹⁷³

¹⁶⁸ Strabon 14.2.21.

¹⁶⁹ Sevin 2001, 120.

¹⁷⁰ Baldoni vd. 2004, 72-74.

¹⁷¹ Cook – Blackman 1970-71, 46; Baldoni vd. 2004, 72.

¹⁷² Baldoni vd. 2004, 125-126; Berti 2007, 437.

¹⁷³ Karaöz Arıhan 2007, 149-150.

Geç Geometrik nekropolisi (Resim 36), İasos agorasının batı kısmındadır ve Bronz Çağı tabakalarının üzerine inşa edildiğinden bazı erken yapıları tahrip etmiştir.¹⁷⁴ Bu alanda çeşitli tiplerde yüzün üzerinde mezar kazılmıştır. Çoğunluğu doğu batı aksında yerleştirilmiş mezarlarda; sanduka (kist) mezarlar (Resim 37), örgü dörtgen mezarlar, yatay ya da dik yerleştirilmiş büyük pithoslar içindeki inhumasyon ve kremasyon gömüler (Resim 38), amphora içine gömülmüş kremasyonlar ve dikdörtgen biçimli pişmiş toprak lahitlerde kremasyonlar mevcuttur.¹⁷⁵ Geometrik Dönem mezarları genellikle birden fazla gömü için kullanılmıştır. Bu bağlamda gömü yapılırken bir önceki gömüye ait kalıntılar bir köşeye toplanmıştır.

İasos nekropolisindeki erken dönem mezarlarının tarihi için farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bazı araştırmacılar bu mezarları Protogeometrik Dönem'e tarihlemektedir. İasos Nekropolisi'nde açığa çıkarılan mezarlar D. Levi tarafından önce Protogeometrik Dönem'e tarihlenmiştir. A.M. Carstens ise *Halicarnassian Studies V* dergisinde yine Protogeometrik Dönem nekropolisi olarak söz eder.¹⁷⁶ F. Berti ise diğer araştırmacıların aksine bu mezarların Orta ve Geç Geometrik Dönem'e ait olduklarını belirtmektedir.¹⁷⁷ Coldstream'in tanımlamasına göre nekropolisten elde edilen seramikler Orta Geometrik Dönem'e aittir ve birkaç parçanın tarih aralığı Geç Geometrik Dönem'e sarmaktadır.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Levi 1972, 470.

¹⁷⁵ Baldoni vd. 2004, 72-74.

¹⁷⁶ Carstens 2008, 83; Cook – Blackman 1970-71, 46-47, fig. 9.

¹⁷⁷ Berti 2007, 446.

¹⁷⁸ Coldstream 1968, 478.

Mezar Hediyeeri

Mezar hediyeeri çoğunlukla yerel ve kaliteli kilden üretilmiş, dönemin tipik süslemeleri (şeritler, dalgalı çizgiler, üçgenler, zikzaklar, ok ucu şekilleri vb.) ile bezenmiş edilmiş çanak – çömlekler (testiler, kadehler, küçük kraterler, kaseler, amphoralar) ve (Resim 39) kaba kilden kaplardan (küçük testiler, çift kulplu kaplar, kavanozlar) oluşmaktadır.¹⁷⁹ Ayrıca bronz takılar (bilezikler, kolye parçaları, yüzükler, spiral saç tokaları, fibulalar) ve küçük bir demir bıçak bulunmuştur. Bazı kadın mezarlarında pişmiş toprak iğler, çocuk mezarlarında ise pişmiş toprak biberonlar ve deniz kestanesi kabukları ele geçmiştir (buluntuları bir kısmı İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir). Berti'ye göre İasos Geç Geometrik Dönem seramiği Beçin, Ören, Milas'tan ele geçen seramiklerin yanında daha dış etkiye açık olmakla birlikte Damlıboğaz seramiği ile benzerlik göstermektedir.¹⁸⁰ Kos nekropolisi ile yapılan bir karşılaştırma, İasos nekropolisinde basit gömü adetlerinin egemen olduğunu göstermektedir. Bunun yanında İasos'ta Ege adalarının etkileri de gözlenmektedir. Geç Protogeometrik bölümlerine ilişkin olarak bunun İasos'taki diğer malzemelerle onaylanmış görülmesi olasıdır. Fakat İasos, komşu bölgelerde gözlenen geç gelişme olgusunun kapsamı dışında kalmamaktadır.

¹⁷⁹ Baldoni vd. 2004, 72-74.

¹⁸⁰ Berti 2007, 437.

4.7. DAMLIBOĞAZ/HYDAİ

Hydai/Kydae antik kenti Muğla ilinin batısında, Milas ilçesinin 6 km. güney batısında yer almaktadır.¹⁸¹ Milas'ın kuş uçuşu 8 km. uzağında Sodra Dağı'nın batısındaki aynı adı taşıyan köyün yaslandığı Kale Tepesi ile bunun doğusundaki Sarıçay (Kybersos) yatağı ve çevresindeki alanda Damlıboğaz (Hydai) antik yerleşimi bulunmaktadır (Resim 1).¹⁸² Nekropolis ve diğer kalıntıların Sarıçay Deresi yatağının genişlemesi ile ortaya çıktığı kent, Sodra Dağı'nın batısındaki Yaşyer Ovası'nın kenar köylerinden Damlıboğaz'ın olduğu yerde bulunmaktadır. Çayın eski yatağı bugün yer alan kanalın yaklaşık 40 – 50 m. kadar daha batısından geçmektedir.¹⁸³ Damlıboğaz'da Geometrik Dönem'e ait bir nekropolis bulunmuştur.¹⁸⁴ Geometrik Dönem mezarları yerli kayaya oyulmuş tek bir odadan oluşmaktadır.

Damlıboğaz'ın önemi sadece Tunç Çağı malzemesi vermesiyle sınırlı değildir.¹⁸⁵ Sarıçay yatağının genişletilerek değiştirilmesinin ardından geçen yarım asırlık süreçte su yatağı ve köy yerleşimi altındaki nekropoliste yani Kale Tepesi alt yamaçlarında konumlanan bugünkü köy yerleşiminin yayıldığı alan altında kalan Geometrik ve Arkaik Dönem nekropolisinde uzun yıllardır sürdürülen kaçak kazılarla açığa çıkarılan ve büyük bölümü yurtdışındaki özel koleksiyon ve müzelere satılan Geometrik ve Orientalizan kaplar bölgenin ekonomik ve sosyal yaşamı hakkında bilgi veren arkeolojik malzemenin başında gelir. Uzun yıllardır araştırmacılar tarafından ilgi odağı olan bu kapların önemli yanı hiç şüphesiz sağlıklı şekilde tarihlenebilmesidir.

Antik Çağ'dan bugüne elde edilen yazıt, mimarı parça ve mezar kapağı gibi kalıntılar sadece köy evlerinin bahçelerinde ya da Sarıçay yatağı üzerinde izlenebilmektedir.¹⁸⁶ Bugünkü Damlıboğaz Köyü'nün yerleşik olduğu alan Geometrik ve Orientalizan yerleşiminin nekropolisidir. Keletepesi'nden başlayıp doğuya doğru devam eden yamaç üzerinde kaya oygu oda mezarlar yerleşiktir. Özellikle aile mezarı olarak

¹⁸¹ Diler 2003, 225-228.

¹⁸² Diler 2001, 225; Diler 2006, 116.

¹⁸³ Diler 2001, 226.

¹⁸⁴ Özdemir 2009, 18.

¹⁸⁵ Özdemir 2009, 18.

¹⁸⁶ Diler 2010, 8-9.

kullanıma uygun olan bu örnekler, Tunç Çağı nekropolisinin bulunduğu yerin aksine nekropolisi ovada değil, akropolisin yaslandığı tepe eteğinde yerleşiktir. Yapılan sondaj kazıları sonucu köyün bugün yerleşik olduğu alan içindeki boş arazilerde yüzey toprağının yaklaşık 0.50 – 1.50 m. altında taş örgü mezarlar ve pithos mezarlar da açığa çıkarılmıştır. Buluntulardan, burada yer alan mezarların Geç Geometrik Dönem'den İ.Ö. 4. yüzyıla dek kullanıldıkları görülmektedir.

Damlıboğaz'da sınırlı bilimsel kazılara karşın, geniş bir alanda kaçak kazılarla tahribat yapılmıştır. Yurt içi ve yurt dışındaki müzeler ve özel koleksiyonlara kazandırılan Geometrik ve Orientalizan seramikler, bu nekropolisten kaçak kazılarla ele geçirilmiştir.

Bulunan mezarlar 2 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Pithos Mezarlar, b) Oygu Oda Mezarlar

Mezarlar

Diler tarafından araştırılan iki adet Geometrik Dönem mezarı bulunmaktadır:

Mezar 1: İlk çalışmanın başlatıldığı kaçak kazılarla yağmalanan Mezar 1, köy merkezinde caminin batı yakınında yer almaktadır.¹⁸⁷ Oygu oda mezar, kaçak kazılar sırasında tahrip edilmiştir. 0.80 – 0.90 m. kadar kayaya oyularak girinti yaptığı görülmektedir. Girişi 2.5 m. uzunluğundaki mezar odasına 0,70 m. genişliğinde bir kapıyla girilir. Girişinin taş plakalarla kapatılmış olduğu görülen tek odalı mezarın, 1 m. uzunluğundaki koridorunun her iki yanında platformlar yapılmıştır. Ana kayadan oyularak yapılan platformların üstü iri taşlarla düzleştirilerek kalın bir toprak harçla kapatılmıştır. Batı platformu üzerinde korunan örneklerde görüldüğü gibi ölü yatakları doğrudan platformun üzerine değil, altta yüksekliği 0,20 m. geçmeyen taşlarla desteklenerek yerleştirilmiştir. Bunlar tek parça olduğu gibi daha küçük boyutlu birkaç kayrak taşın bir araya getirilmesiyle de oluşturulabilmektedir. Platformlar 2 m.'lik genişliğe sahiptir. Mezar odası 7.50 x 5.20 – 5.50 boyutlarındadır. Taşlar yan yana sıralanarak ölü yastıkları oluşturulmuştur (Resim 40).

¹⁸⁷ Diler 2003, 225-228.

Yan yana üç taştan oluşturulan ölü yastıklarında, ölü başının rahatça yerleştirilebilmesi için ortadaki taş, diğerlerinden daha alçak seçilmiştir. En az üç kuşak boyunca kullanıldığı tespit edilen mezardaki ölüler, platform üzerine değil, alttan taşlarla yükseltilen kayrak taşlar üzerine yatırılmışlardır.¹⁸⁸ Bu alandaki mezarlarda, ölünün baş kısmı koridor tarafına değil, duvar kenarına gelecek şekilde yerleştirildiği görülmektedir. Sonraki dönemlerde yeniden kullanıldığına dair kanıtların olduğu mezarda yaklaşık 20 kadar gömü yapıldığı tespit edilmiştir (Resim 41).¹⁸⁹

Mezar 1 mezar odasında yapılan temizlik çalışmasında, in – situ halde ele geçen az sayıda Geç Geometrik Dönem seramik parçası, bir adet kadeh ve bir adet bronz fibula ele geçirilmiştir.¹⁹⁰

Mezar 2: Birinci mezarla benzer özelliktedir.¹⁹¹ Yine ana kayaya oyulmuş, 8.00 x 5.50 m. ölçülerine sahip, tek odalı oygu oda mezar tipindedir (Resim 42). Girişi 1.70 x 1.28 m. boyutlarında olan mezarın, bu noktada bulunan küçük taş yığınlarının çökme tehlikesine karşın, girişin görülmesini engellemek için yapıldığı düşünülmektedir. Giriş kapısı büyük boyutlu taşlarla örülerek kapatılmıştır.

2 No'lu mezar, köy merkezinde, köy camisinin batı yanında yer almaktadır. Kaçak kazı ile tahrip edilen mezar cami arkasından batıya doğru geçirilen yol yapımı sırasında köylüler tarafından fark edilmiş ve kaçak kazı ile yağmalanmış mezarın kurtarma kazısı sırasında saptanmıştır. Mezar odası 1 No'lu mezarın bulunduğu kayalık alanda olası bir örneğin bulunabileceği düşüncesiyle gerçekleştirilen sondaj çalışması sonucunda ilk örneğin yaklaşık 5 m. kuzeyinde saptanmıştır.

Kayanın yumuşak yapısı nedeniyle tavan ve yan duvarlardan kopan taş parçalarının kaplar üzerine düşmesiyle oluşan tahribat dışında mezar içinde herhangi bir tahribat görülmemektedir.¹⁹² Kalıntı içinin düzenleniş biçimi, gömü geleneğinin ilk mezarla benzer olduğunu göstermektedir. Ancak temizlik sonucu bulunan malzeme ölü

¹⁸⁸ Diler 2006, 116.

¹⁸⁹ Diler 2003, 225-228.

¹⁹⁰ Diler 2003, 225-228.

¹⁹¹ Diler 2010, 9-11.

¹⁹² Diler 2001, 228.

kültü konusunda daha fazla bilgi vermektedir. Platform genişlikleri 2 – 2.20 m., koridor genişliği 1.00 – 1.20 m. kadardır. İlk mezarla benzer şekilde, girişle aynı eksen üzerindeki koridorun her iki yanında ve karşısında platformlar ve üzerlerinde kayrak taşından yapılmış ölü yatakları mevcuttur. Mezarın en uzak köşesinde; batı platformun kuzey kısa kenarında, bu uygulamanın en iyi örneği korunabilmiştir. Burada platform genişliğine ulaşan 2.20 m. uzunluğunda, 0.60-0.50 m. ölçülerinde kayrak taşları üzerine ölü, başı koridora gelecek şekilde yerleştirilmiştir. İçeri sızan kireçli sularının tahribiyle ufalanan kemikler koridorun kuzeyindeki kayrak taşının orta kesimine kümelenmiştir. Ölü yastığı olarak kullanılan taşlar burada kemiklerin aşağıya akmasını önlemiştir. Gerek kuzey gerekse güney platformu üzerinde in – situ şeklinde günümüze ulaşan örnekler kayrak taşlarının alttan desteklenmeksizin doğrudan platform tabanına oturtulduğunu da göstermektedir. Bu uygulamanın, mezarın daha sonraki kullanımları sırasında gerçekleştiği izlenimi uyanmaktadır; doğu – batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen şeklindeki mezar odasının mezarın ilk kullanımındaki normal uygulamaya göre batı platformu altından taşlarla desteklendiği, fakat sonraki kullanımlar sırasında çıkarılıp sanduka biçimli mezarların kapakları olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Gömülere ait kemikler ise mezar içine sızan kireçli su nedeniyle büyük ölçüde tahrip olmuş hatta yok olmuştur. Kemiklerin büyük bölümü kol ve bacak gibi uzuvlara ilişkindir. Batı platformunda üç, kuzey platformunda iki, güney platformunda ise bir ölünün başının koridora gelecek şekilde yerleştirildiği görülür. Güney platformunda doğrudan platform tabanı üzerine oturtulan ölü yatağı üzerine ise bir ölünün başının mezar duvarına gelecek şekilde yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Resim 43).

Pithos Mezarlar: Hydai’da yapılan bir diğer araştırmada, Sarıçay yatağında ayrı bir çalışma alanı olan köyün yaklaşık 600 – 700 m. kadar kuzeyinde bulunan ve kaçak kazılarla tahrip olmuş bir başka nekropolis bulunmaktadır. Pithos mezarların olduğu anlaşılan bu nekropolisten Geç Tunç Çağı, Geometrik ve Arkaik Dönem’e ait seramik parçaları ele geçirilmiştir.¹⁹³ Bu alanda Sarıçay yatağının su düzeyine yakın kesiminde duvar uzantılarının görüldüğü yerde 6 x 2 m.’lik bir açma kazılmış ve yapıya ilişkin açma

¹⁹³ Diler 2003, 229.

içinde kalan yapı duvarları ayrıca, depolama amacıyla kullanıldığı anlaşılan, taban çapı 0.60 m. olan, olasılıkla Geç Geometrik Dönem'den bir in – situ pithosun alt gövdesi açığa çıkarılmıştır. Kazılan alanda ele geçen seramik parçaları da Arkaik ve Geometrik Dönem'dendir.¹⁹⁴

Mezar 2'de ilginç bir veri de pişmiş toprak bir lahdin bulunmasıdır. Güney platformun üzerine konulan pişmiş toprak lahit (ostothek) 1.63 x 0.48 m. boyutlarında ve 0.63 m. yüksekliğinde bir tekne ve üzerindeki bir kapaktan oluşur.¹⁹⁵ Ayaklı olan lahit (ostothek), gövdesindeki kırıklar nedeniyle kenetlerle bağlanarak onarılmıştır.

Mezar 2 mezarının, Geç Geometrik ve Erken Orientalizan Dönem'de kullanıldığını gösteren seramik kaplar, bronz fibulalar, mızrak ucu ve ok uçları ile eğri uçlu bıçaklar ele geçirilmiştir.¹⁹⁶ Büyük hacimli kapların, mezarın bir sonraki gömüsü yapıldığında yer değiştirildiği, küçük hacimli olanlarınsa çoğunlukla ilk konuldukları yerde kaldığı düşünülmektedir. Kraterlerin ilk evrede içlerine sıvı konup ölünün yanına bırakıldığı, sonraki evrelerdeyse kemik ve adak artıklarının içine konularak yeni gömülere yer açılması için kullanıldığı düşünülmektedir.

¹⁹⁴ Diler 2001, 228.

¹⁹⁵ Diler 2001, 228.

¹⁹⁶ Diler 2003, 225-228.

Mezar Hediyelesi

Damlıboğaz kapları üzerinde yapılan inceleme sonucu, kapların tümünün çark yapımı olduğu, mika özlü hamura sahip olduğu belirlenmiştir.¹⁹⁷ Kapların hamur rengi devetüyünden kahverengiye değışen çeşitliliktedir; kendi hamuru renginde ya da beyaz astarlıdır. Bezeme renkleri de turuncudan siyaha değışken renklerdeir. Bu özellikler ile genel olarak Karia Bölgesi üretimi kaplara yakınlık gösterirler.

Formlar, biçimsel yönden kapalı ve açık kaplar olmak üzere iki ana bölümde ele alınabilir.¹⁹⁸ Kapalı kaplar: oinokhoe, amphoriskos ve olpelerden oluşur. Toplam on beş kapalı kaptan üç tanesi oinokhoe, altı tanesi amphoriskos, beş tanesi olpe, bir tanesi de lekythos formundadır. Açık kaplar: krater, skyphos, kotyle, kyliks, tabak, meyvelik, pyksis ve fincanlardan oluşur (Resim 44). Toplam kırk bir adet açık kaptan on iki tanesi krater, dört tanesi skyphos, beş tanesi kotyle, bir tanesi kyliks, bir tanesi tabak, üç tanesi meyvelik, iki tanesi pyksis, on üç tanesi fincan formundadır. Bunların dışında muhtemelen kapalı bir kaba ait olabilecek tutamak yerinde kuş motifi yer alan bir kapak bulunmaktadır.

¹⁹⁷ Diler 2010, 11-14.

¹⁹⁸ Türkoğlu 2008, 29-45.

4.8. GENCİK TEPE

Milas'ın 2 km. kadar güney – güneydoğusunda yer alan Gencik Tepe, doğudan batıya uzanan alçak tepeleriyle birlikte bu tepelerin üzerinde zeytin ağaçları barındıran bir merkezdir (Resim 1).¹⁹⁹

Bulunan mezarlar 2 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Pithos Mezarlar, b) Sanduka (Kist) Mezarlar.

1938'de bu alanda kazı yapan Persson'un notlarında bir pithos gömü (Resim 45) ile birlikte bir başka gömüden de söz edilmektedir.²⁰⁰ Pithos'un içerisinde bir inhumasyon gömü ile birlikte çift kulplu bir kap yer almaktadır. Diğer gömü ise içerisinde Geometrik Dönem kapları ile birlikte bir fibula barındıran bir sanduka (kist) mezardır. Bir başka araştırmacı, M. Gjodesen, 1974 yılında P. Roos'a pithos ile ilgili görüşlerini içeren bir yazı yazmıştır. Büyük ihtimalle bu pithos, ikinci gömüde, dikkatlice yerleştirilmiş döşeme taşlarıyla oluşturulmuş bir bölmeyle yerleştirilmiştir. Bu mezarın içerisinde, İ.Ö. 8. yüzyıla ait Geometrik Dönem seramikleriyle birlikte yer almaktadır.

Gencik Tepe'den ele geçen buluntular İzmir Arkeoloji Müzesi içerisinde muhafaza edilmektedir.²⁰¹ Ele geçen seramikler Doğu Yunan seramiği içerisinde değerlendirilen yerel Karia seramiği olarak sınıflandırılmaktadır.

Ele geçirilen pithos Geç Geometrik Dönem'e ait Argos'ta yer alan pithoslar (Resim 46) ile benzerlik göstermektedir.²⁰² Pithos içerisinde bir adet kuşlu kotyle yer almaktadır. Yerel Geç Geometrik Karia seramiğidir (Resim 47). Benzerlerine Milas, Ören ve Beçin'de de rastlanmaktadır.

¹⁹⁹ Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 77.

²⁰⁰ Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 79.

²⁰¹ Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 98.

²⁰² Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 99.

4.9. BEÇİN

Milas'a uzaklığı 5 km. olan Beçin, Milas ovasının güneyinde alçak bir platonun kenarına kurulmuştur (Resim 1).²⁰³ 1953 yılında Milas – Ören yolu yapılırken yol açma makineleri platonun altında, eteklerde Geç Geometrik Dönem'e ve İ.Ö. 4 yüzyıla tarihlendirilen mezarlar çıkarmıştır.²⁰⁴ 1965 yılında Akarca tarafından yapılan çalışmalarda bölgede Geç Geometrik Dönem'den İ.Ö. 4. yüzyıla kadar uzanan, geniş bir alana yayılmış, bir mezarlığın varlığını göstermiştir.²⁰⁵ Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilen, kenarları yassı taşlarla örülmüş, içi taş döşeli, dikdörtgen mezarlara Akarca tarafından çukur – kist mezarlar denmiştir, ancak örgü dörtgen mezar tanımını kullanmak daha doğru olur.²⁰⁶ Toplamda 5 adet mezar ortaya çıkarılmıştır. Akarca bu araştırma sırasında ele geçen buluntu ve mezarları, 1953 yılında ortaya çıkan mezar ve buluntularla birlikte yayınlamıştır.²⁰⁷ Bu mezarlardan ilk ikisi (Mezar 2 ve 3) Geç Geometrik Dönem'e ait olmakla birlikte örgü dörtgen mezar tipindedir.²⁰⁸ Bu aile mezarlarının üst kısımları yol makineleri tarafından traş edilmiştir ancak içleri dolu olduğu için mezar oldukları fark edilmemiştir. Diğer mezarlar daha geç döneme ait olmakla birlikte tahrip görmemiştir. Kaçak kazılar, mezar yapıları, gömü gelenekleri ve mezar kontekstlerine dair verilerin yok olmasına neden olmuştur. Akarca tarafından yapılan bu çalışma ile konu hakkındaki eksiklik az da olsa giderilmiş, pek çok seramik bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Karia bölgesi antik kenti Mylasa (Milas) ve yakın çevresinde başlayan 1994 yılı kazı çalışmaları Frank Rumscheid'in başkanlığında gerçekleşmiştir.²⁰⁹ Ama öncesinde 1938 yılı İsveç kazıları neticesinde Myken Dönemi evleri ortaya çıkarılmıştır.²¹⁰ Kentin yaklaşık 5 km. güneyinde bulunan Beçin'de mezarlarda ve kentin içinde yapılan kazılarda Geç Geometrik seramik ele geçmiştir. Arkaik Dönem'e ait buluntular da tespit edilmiştir.

²⁰³ Akarca 1971, 1.

²⁰⁴ Akarca 1971, 1.

²⁰⁵ Akarca 1971, 1.

²⁰⁶ Akarca 1971, 10.

²⁰⁷ Akarca 1971, 33-40, lev.1-35.

²⁰⁸ Akarca 1971, 3.

²⁰⁹ Rumscheid 1995, 77-98.

²¹⁰ Akarca A. – T. 1954, 77.

Bulunan mezarlar 2 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Örgü Dörtgen Mezarlar, b) Oygu Dörtgen Mezarlar.

Mezarlar

1990 – 2005 yılları arasında, Milas'ın hemen güneyinde yer alan Beçin yerleşmesinde Antik Çağın değişik dönemlerine ait değişik tiplerde mezarlara rastlanmıştır.²¹¹ Beçin mezarlarının bulunuş şekilleri ile Milas mezarlarının bulunuş şekilleri aynıdır. Antik Mylasa nekropolisinin Sodra Dağı'nın doğu yamacında, kuzey güney yönünde uzandığı bilinmektedir. Güney tarafta Berber İni kaya mezarı ile kabartmalı bazı mezar stelleri nekropolisin bölgeye kadar uzandığını göstermektedir. Beber İni kaya mezarının doğusunda Dirvalanı olarak adlandırılan, Beçin platosunun kuzeye çıkıntı yapan burnunda yer alan taş Tümülüs altı oda mezarı mesafe olarak yakındır. Bu da Beçin mezarları ile Mylasa mezarlarının beraber değerlendirilebileceğini gösterir. Bu nedenle mezarlar da benzerlik gösterir. M2 örgü dörtgen mezarı buna bir örnektir. 1996 yılında Beçin otoyolunda yürütülen çalışmalarda bulunmuş ve Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir (Resim 48).²¹² Kuru taş duvarlarla inşa edilen bu mezar (M2) Kızıl tarafından Beçin tipi mezar olarak nitelendirilmektedir.²¹³

Örgü Dörtgen Mezarlar: Mezar 2 ve 3 örgü dörtgen mezarı 1953 yılında Akarca tarafından kazılmıştır.²¹⁴ Bu mezarlarda belirli bir düzen yoktur, kafatasları mezarlar içerisinde dağılmış vaziyettedir, bacak kemikleri de karışmış haldedir. Yeni definler için eski kalıntıların bir yana çekildiği görülmektedir. Mezar 3'te daha az buluntu ele geçmiştir. 1 adet oinokhoe, 1 adet amphora ve 1 adet kase ile 1 adet tezgah ağırlığı ve 4 adet fibula ele geçmiştir. Fibulalar mezara gömülen son definlerden birine ait olmalıdır. Eşyanın cinsi, ölülerin kadın olduğunu göstermektedir. Mezar 2'den 15, Mezar 3'ten ise 9 adet iskelet ele geçmiştir. Bu yüzden mezarların ne kadar süre kullanıldığı belirsizdir. Mezar 2'den ele geçen bir kase İ.Ö. 7. yüzyıl Doğu Yunan seramiğidir ve mezarı Geç Geometrik Dönem'e tarihlemektedir.

²¹¹ Kızıl 2009, 397-461.

²¹² Arslan – Kızıl 2007, 83.

²¹³ Arslan – Kızıl 2007, 83.

²¹⁴ Akarca 1971, 3.

Mezar 2 incelendiğinde; kapak taşları yol yapımı dolayısıyla tahrip olmuştur (Resim 49).²¹⁵ Kenarları yassı taşlarla örülmüş, içi taş döşeli, örgü dörtgen mezardır. Uzunluğu 1.82 m., genişliği 1.02 m., derinliği yaklaşık olarak 0.74 m.'dir. İçerisinde en az 15 yetişkin iskeleti, adak eşyaları (fincan, skyphoslar, küçük amphoralar, emzikli olpe, lekythos, mutfak kabı, ağırşak ve Blinkenberg Tip IV fibulalar) ele geçmiştir.

Mezar 3 incelendiğinde; Mezar 2'nin 2.20 m. kuzeyinde yer almaktadır ve kapak taşları yol yapımı dolayısıyla tahrip olmuştur (Resim 50).²¹⁶ Kenarları taşlarla örülmüş, içi taş döşeli, örgü dörtgen mezardır. Uzunluğu 1.70 m., genişliği 1.05 m., derinliği yaklaşık olarak 0.76 m.'dir. Zemin yassı mavi taşlarla döşenmiştir. İçerisinde karışık halde 9 iskelet, adak eşyaları (skyphoslar, küçük amphora, oinokhoe, tezgah ağırlığı ve Blinkenberg Tip II ve IV fibulalar) ele geçmiştir.

Ayrıca M2 örgü dörtgen mezarı incelendiğinde; 1996 yılında kazılmıştır.²¹⁷ Mezar doğu – batı aksındadır, gömü sayısı 6'dır, inhumasyon mezardır ve ölçüleri 2.05x1.06x0.90 m. şeklindedir. Ana toprak ve kısmen kayanın oyulması ile elde edilmiştir. Toprak olan kısımlar şekilsiz taş bloklarla desteklenmiştir (Resim 51). Üstü, 6 yassı kapak taşı ile kapatılmıştır. Batı yönde olan küçük girişi dışarıdan bir taş levha ile kapatılmıştır. Mezarın tabanı doğu yöne doğru belirgin bir şekilde derinleşmektedir.

Karia bölgesi geometrik devir seramiklerinin değerlendirilmesinde karşılaşılan önemli sorunlardan bir diğeri de bir mezarın defalarca kullanılması ve yeni gömüye yer açmak amacı ile eski gömüye ait seramik ve kemiklerin mezarın bir köşesine toplanmış olmasıdır.

M2 mezar hediyeleri incelendiğinde; Subgeometrik M2'de bulunan kotyle (Resim 52), Beçin'de daha önce bulunmuş olan kuşlu kotylelerin benzeridir. Her iki yüzünde metop içinde yer alan iki kuşun dışında kalan zemin, içi taralı geometrik şekillerle bezenmiştir.²¹⁸

²¹⁵ Akarca 1971, 10-15.

²¹⁶ Akarca 1971, 10-15.

²¹⁷ Kızıllı 2009, 397-461.

²¹⁸ Kızıllı 2009, 397-461.

Beçin Subgeometrik M2'nin ünik buluntularından olan küre gövdeli aryballosun (Resim 53) gövdesindeki konsantrik dairelerin izleri zorlukla seçilebilmektedir. Beçin Subgeometrik M2'de ele geçen ve üzerleri yatay bant bezemeli amphoriskos (Resim 54), alışılmış formundan farklılık gösterir. Geniş ağız ve küresel olmayan gövdesiyle daha çok bir içecek kabı olan maşrapaları andırmaktadır. M2'deki bronz fibulalar Subgeometrik Dönem'in özelliklerini taşır. M2'de bir de küçük bir kılıç ele geçmiştir.

Oygu Dörtgen Mezarlar: 2000 yılında, Beçin beldesinde, foseptik kazımı sırasında bir mezara rastlanmıştır.²¹⁹ Çukuru kazan şahsın, durumu müze yetkililerine bildirmesi üzerine, mezarın kazısı Milas Müzesi ve Beçin kazı ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.²²⁰ Mezar, yürüme düzleminden yaklaşık 2 m. derinde ele geçmiştir. Üzeri dört büyük kayrak taş ile örtülmüş olan mezar çukuru, oldukça yumuşak olan bir kaya bloğuna oyularak oluşturulmuştur (Resim 55). Mezar çukurunun eni 90 cm., boyu 2.25 cm. ve derinliği 60 cm.dir. Mezar içinden 4 adet iskelet ele geçmiştir. Ancak kemiklerin büyük kısmı, seramiklerin bir bölümü ile birlikte mezarın güneybatısına toplanmıştır. Kemiklerin geri kalanı oldukça tahrip olmuş ve mezar içinde karışık durumdadır.

Mezar Hediyelesi

2000 yılında, Beçin beldesinde, foseptik kazımı sırasında açığa çıkarılan mezarın doğu – batı doğrultulu mezarı örten kapakları kaldırıldığında en üstte, iskeletlerin ayakucuna doğru, mezarın güneybatı köşesinde bir skyphos krater ve bir tabağın yer aldığı görülmüştür (Resim 56).²²¹ Mezardan, 10 adet pişmiş toprak kap, iki bronz halka, iskeletlerden bir tanesinin parmağında takılı durumda bir bronz yüzük ve ince bronz tel parçaları bulunmuştur.²²² Mezar içindeki toprak alınmaya başlandığında, baş kısmında 2 adet kantharos, 1 adet yonca ağızlı oinokhoe ve 1 adet skyphos ele geçmiştir. 2 adet minyatür olpe ve 2 adet lekythos ise yine mezarın ayakucu kısmında ancak kuzeybatı köşede ve zeminde yer almaktadır (Resim 56-68).

²¹⁹ Ünal – Demir 2004, 144.

²²⁰ Polat 2009, 140.

²²¹ Özgünel 2006, 45.

²²² Özgünel 2006, 45.

4.10. BELENTEPE

Milas ilçesi, Çakıralan sınırları içerisinde yer alan Belentepe, kuzey ve güney olmak üzere iki tepeden oluşmaktadır (Resim 1).²²³ Eski Tunç Çağından başlayarak, Geometrik Dönem, Klasik Dönem, Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen çeşitli tipteki mezarlar sistemli kazılar sonrası 2007 ile 2008 yılları arasında gün ışığına çıkmıştır. Alanda bulunan kompleks yapılar Bizans Dönemi'ne kadar tarihlendirilen buluntular vermektedir.

Milas TKİ Kazı çalışmaları Muğla İli, Milas İlçesi, Ören Beldesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu bölgede oldukça geniş bir alanda linyit rezervleri bulunmaktadır. Kömür çıkarma çalışmaları sırasında rastlanan bir oda mezarının varlığı bölgedeki kültür varlıklarının araştırılmasını gerekli kılmıştır. Bu sebeple 2007 yılında bölgede başlayan arkeolojik kazı ve araştırma çalışmalarının ikinci dönemi 2009 – 2011 yılları arasını kapsamaktadır.²²⁴

Belentepe'de 2008 yılı çalışmalarında 9 adet Geometrik Dönem mezarı kazılmıştır.²²⁵ Söz konusu mezarlar kuzey tepenin güneybatı eteklerinde yer alan nekropolisten ele geçmiştir. Tamamı örgü dörtgen mezar tipinde inşa edilmiş ve hiç bozulmamış bir kontekstle karşılaşılmıştır. 08BTM43 No'lu mezar dikkate değerdir. Amphora içine kremasyon yapılan mezarda, mezar sahibinin mesleğine işaret eden, yine amphora içine bırakılmış demir ustura, cımbız ve bilek taşı bulunmuştur.²²⁶

Milas TKİ 2009 – 2011 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında Çakıralan Köyü Belentepe Mevkii, Hüsamlar Köyü Mengefe Mevkii ve Hüsamlar Köyü Bakırlı Mahallesi'nde Geometrik Dönem'e tarihlenen nekropolisler bulunmuştur.²²⁷ Birbirlerinden kuş uçuşu birkaç kilometre uzaklıktaki bu mezarlık alanlarının Geç Geometrik Dönem'den başlayarak Hellenistik Dönem'e değin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Devamlılığın görülebilmesine rağmen, Arkaik ve Klasik Dönem'lere

²²³ Özdemir 2009, 21.

²²⁴ Özbey 2013, 39.

²²⁵ Tırpan – Söğüt 2009, 517.

²²⁶ Tırpan – Söğüt 2009, 517.

²²⁷ Özbey 2013, 40.

tarikhlenebilecek mezarların sayısı oldukça azdır. Söz konusu nekropolise ait muhtemel yerleşmelerin izlerine ise rastlanamamıştır. Ancak bölgede aralarında kısa mesafeler olan en az üç nekropolisin varlığı, Geç Geometrik Dönem’de dağınık ve yoğun bir yerleşimin söz konusu olduğuna işaret eder. Kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan ve daha çok Geç Geometrik Dönem’e tarihlenen mezarların yapılarında bir bütünlük söz konusu değildir. Farklılık aynı alan içerisinde bulunan ve bu döneme tarihlenen mezarlarda görüldüğü gibi, farklı alanlarda bulunan, buna karşın benzer yapıya sahip olan mezarlarda da söz konusudur.

Belentepe’de Eski Tunç Çağı I-II evresine tarihlenen pithos mezarlar, yerleşime ait ilk iskanın ne kadar eskiye gittiğini göstermesi açısından son derece önemli örneklerdir.²²⁸ Belentepe’nin kuzey yamacının doğuya bakan eteğinde 2008 yılı içerisinde yürütülen kazı çalışmaları sırasında aynı dönemi işaret eden pithos mezarlar bulunmuştur. Nekropolislerin geniş yer kapladığı Belentepe’nin güney yamacında 2011 – 2012 yıllarında sürdürülen kazılar sonucunda, (benzeri 2008 yılında kuzey yamaçta tespit edilen) bir nekropolis planlaması tespit edilmiştir. Geç Geometrik, Klasik ve Hellenistik Dönem’e ait mezarlar, neredeyse iç içe inşa edilmiş olup nekropolisin uzun bir süre kullanımını işaret etmektedir. Mezarların tipolojik özellikleriyle duvar örgü tekniklerine bakıldığında, dönemlerine göre önemli değişiklikler göze çarpmaktadır. Ana kayanın oyulmasıyla oluşturulan çukurlar içerisinde genel olarak örgü tekniğinde yapılan duvarların temel taşları ana kaya üzerine oturtulmuştur.

Geç Geometrik Dönem Nekropolisi: Belentepe’nin güneybatı yamacında, yoğun olarak Geç Geometrik Dönem içerisinde kullanıldığı düşünülen nekropolisin, Erken Geometrik Dönem ile ilgili kullanımı netlik kazanmamıştır. Söz konusu dönemi işaret eden birkaç mezarın dışında Belentepe’nin Erken Geometrik Dönem periyoduyla ilgili kesin bir şey söylemek güçtür. 2008 yılında kuzey yamaçta tespit edilen Geç Geometrik Dönem nekropolisi içerisinde Klasik Dönem’e tarihlendirilen 19 adet mezar bulunmuştur. Güney yamaçta tespit edilen nekropolis içerisinde ise Klasik Dönem içerisinde inşa edilen herhangi bir mezar grubu mevcut değildir.

²²⁸ Özbey 2013, 40.

Milas TKİ Geometrik Dönem mezarları sınıflandırıldığında bu mezarlar 5 başlık altında incelenebilir.²²⁹ Bunlar; a) Oygu (Hollow) Dörtgen Mezarlar, b) Örgü Dörtgen Mezarlar, c) Dromoslu Örgü Dörtgen Mezarlar, d) Dromoslu Örgü Oda Mezarlar, e) Urne Mezarlar.

Mezarlar

1 – Oygu (Hollow) Dörtgen Mezarlar incelendiğinde; Belentepe 2011-30 nolu mezarda, yumuşak olan ana kaya ince ve uzun bir formda, yaklaşık kuzey – güney yönünde kazılmıştır.²³⁰ Kapağın düzgün oturması amacıyla mezarın doğu uzun kenarına 1 – 2 plaka taşla destek oluşturulmuştur.

Belentepe 2011-1 nolu mezar, ana kaya içerisine yapılmış basit mezarlara ait ikinci örnektir. Doğu – batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Burada ana kayanın daha sert ve parçalı bir yapıda olduğu kesitlerden ve mezarın taban bölümünden anlaşılmaktadır. Tabanda ve kenarlarda düzgün bir hat izlenmemektedir. Bu nedenle hem mezar içinde kapalı bir alan oluşturabilmek, hem de kapağı desteklemek için mezarın güney kenarında yatay yerleştirilmiş plaka taşlarla bir duvar örgüsü kullanılmıştır. Örgünün üst kısmındaki taşlar hafifçe içe kaydırılarak mezarın daha rahat kapatılması sağlanmıştır.

2– Örgü Dörtgen Mezarlar incelendiğinde; Milas TKİ Kazıları 2009 – 2011 yılı çalışmalarında ortaya çıkarılan mezarların ikinci grubunu örgü dörtgen mezarlar oluşturmaktadır.²³¹ Bu tip mezarlar bulundukları alanın coğrafi yapısı nedeniyle iki başlık altında incelenebilir. Her iki durumda da mezarların kısa ve uzun kenarlarının taş bloklarıyla örülmüş olduğu görülmektedir. Ancak bu taş bloklarıyla oluşturulan örgü tarzları ve blok sayısında da bazı farklılıkların olduğu ve ayrıntılı incelendiğinde de farklılıkların fazlaştığı görülebilir.

a – Toprağın dörtgen formda kazılması, kısa ve uzun kenarların düzgün blok taşlar ile örülmesi sonucu oluşturulan mezarlar. Bu mezarların üzeri, mezar uzunluğu

²²⁹ Erdoğan (Baskıda).

²³⁰ Erdoğan (Baskıda).

²³¹ Erdoğan (Baskıda).

boyunca bir ya da birkaç plaka taşla kapatılmıştır. Örneğin, Belentepe ve Mengefe nekropolisinde Belentepe 2010-2 ve 2011-2 No'lu mezarlarında karşılaşılmaktadır.

b – Ana kayanın dörtgen formda kazılması, kısa ve uzun kenarların dörtgen taş blokları ile örülmesi sonucu oluşturulan mezarlardır.²³² 2011 yılı Belentepe kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan 2010-4 No'lu mezar bu türe örnek gösterilebilir. Her iki grup içerisinde de kısa ve uzun kenarda yer alan taş bloklarının sayısında ve yerleştirilişinde farklılıklar görülmektedir. Bazı örneklerde küçük boyutlu ve düzgün yüzeyli plaka taşların üst üste ve yan yana konulmasıyla mezarların yan duvarları oluşturulmuştur. Bazı mezarlarda ise daha büyük boyutlu blokların geniş yüzeylerinin mezar yüzeyini oluşturacak şekilde yerleştirildiği ve böylece daha az sayıda taş bloğu kullanıldığı görülmektedir. Mengefe 2011-3, Belentepe 2010-3 bu tipe örneklendirilebilir. Bu gruba giren mezarların bir örneğinde, mezarın ortasında, mezarı iki bölüme ayıran bir plaka taş yerleştirilmiştir. Böylece mezar iki bölümlü olup her iki bölümde birer kremasyon yer almaktadır. Bu grup mezarlardan ele geçen Belentepe 2010-6 No'lu mezar örneğinde ise mezarın iki katlı yapıldığı görülmektedir. Mezar tabanından belirli bir yükseklikte çok geniş yüzeyli ve dörtgen formlu iki blok yan duvarlardan ileriye doğru çıkıntı yaparak mezarın içerisini kapatmıştır. Böylece iki katlı bir yapıya sahip olunmuştur. İnhumasyon gömü ve gömü hediyeleri üst bölümde bulunmuştur. Alt bölümün kullanım amacı ise belirlenememiştir.

3 – Dromoslu Örgü Dörtgen Mezarlar incelendiğinde; dikdörtgen formlu mezarların duvarları düzenli sıralar halinde devam eden oldukça düzgün kireç taşı plakalarla inşa edilmiştir.²³³ Duvar işçiliği örgü dörtgen mezarlara nazaran daha kaliteli, mezarların boyutları ise daha büyüktür. (Resim 69) Tamamı Geç Geometrik Dönem buluntusu veren bu mezarlarda dromosu alışılmışın dışında uzun kenara yerleştirilmiş iki örnek tespit edilmiştir. Belentepe 2011-6 No'lu mezar gibi bazı örneklerde dromos daha basit bir yapıya sahiptir. Sözü edilen bu mezarlarda her iki kısa kenara kline yerleştirilmiştir. Dromosu kısa kenarda olanlarda ise tek kline yer almaktadır. Klinelerin mezar hediyelerinin ya da kremasyon gömü kaplarının bırakılması için yapıldığı

²³² Erdoğan (Baskıda).

²³³ Tırpan – Söğüt 2008, 255.

düşünülmektedir. Ancak 07BTM01 numaralı mezardaki klinelerde iskeletlerin in – situ bulunması, klinelerin gömü için de kullanıldığını göstermektedir. Geç Geometrik Dönem mezarlarında farklı tiplerde bronz fibula örneklerinin sayıca fazla olması ilginçtir.

Bazı mezarlarda bir, bazılarında ise karşılıklı iki uzun duvarda nişlerin plaka taşların üst üste yerleştirilmesiyle oluşturulan bir destek bulunmaktadır.²³⁴ Böylece mezarın iç kısmına doğru bir değil iki niş görüntüsü vermektedir. Nişlerin tabanı daha derin yapılmıştır. Bu derinlik nişin ön kısmına yerleştirilmiş olan bir ya da iki plaka taş ile sağlanmıştır. Nişlerin arka kısımları doğal kayanın traşlanması ile oluşturulmuştur ve bu kısımda plaka taşlar bulunmamaktadır. Nişler genel olarak incelendiğinde yapımlarında bir düzensizliğin söz konusu olduğu söylenebilir. Özellikle arka cephelerdeki kaba işçilik, ön kısımda nişin tabanının daha derin olmasını sağlayan blokların yerleştirilişi ve çatılarının düzgün bir yüzeye sahip olmayışı bu düzensizliğin örnekleridir.

Dromos'un bulunduğu kısa kenarda, dromostan mezar odasına geçişi sağlayan bir kapı yer alır.²³⁵ Kapı mezarı oluşturan taş plakalardan çok daha hacimli olan dört geniş yüzeyli, kenarları düzeltilmiş plaka taşın tabana, her iki yan kenara ve üste yerleştirilmesiyle yapılmıştır. Yan kenarlarda yer alan bloklar mezarın formuna uygun olarak yukarıya doğru daralan bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu nedenle kapı altta geniş, yukarda ise daha dar bir forma sahiptir. Kapının tabanına yerleştirilen taş plakanın yüksekliği fazla olduğu için, dromosun tabanı mezar odasının tabanından daha yüksektir.

Genel olarak bakıldığında dromoslu örgü dörtgen mezarların yapımında kullanılan en büyük blokların mezar odasının üzerini kapatmada kullanılan bloklar olduğu, dromostan mezar odasına geçişte biraz daha küçük boyutlu taşların kullanıldığı görülmektedir, dromosun ve mezar odasının yan duvarlarının yapımında ise en küçük boyutlu taş plakaların kullanıldığı söylenebilir. Dromos ve mezar odası birlikte inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü her iki arasında fiziki bir bağ söz konusudur. Ancak dromosun

²³⁴ Erdoğan (Baskıda).

²³⁵ Erdoğan (Baskıda).

mezar odasına göre oldukça küçük yapılmasından dolayı ölünün mezar odasına üst kısımdan yerleştirildiği ve üzerinin kapatıldığı görülebilmektedir.

4 – Dromoslu Örgü Oda Mezarlar incelendiğinde; Milas TKİ kazıları 2009 – 2011 yılları çalışmalarında ortaya çıkarılan mezarlar arasında en büyük boyutlu olanlardır.²³⁶ Bu mezarlar da yürüme seviyesinin altına inşa edilmişlerdir. Form ve yapı tarzı açısından dromoslu örgü dörtgen mezarlarla benzerlik taşırlar. Ancak bu mezarlar daha büyük boyutludur ve iç kısımları daha fazla uygulamaya sahiptir. Bu tür mezarlar hem toprağın kazılması hem de ana kayanın düzeltilmesi ile yapılmıştır. Mezarların yapımı için oldukça geniş bir alan derin olarak kazılmıştır ve mezar yapısı içerisine yerleştirilmiştir. Taban bazı örneklerde sıkıştırılmış toprak ya da ana kaya zemininden oluşmaktadır, bazı örneklerde ise geniş yüzeyli plaka taşlar tabana yerleştirilmektedir. Yan duvarlar önceki örneklerle göre daha büyük boyutlu ve geniş yüzeyli plaka taşların üst üste yerleştirilmesiyle örülmüştür. Taş blokları diğer bazı mezar örneklerinde de görüldüğü gibi mezarın tabanından yukarıya doğru yükseldikçe içe doğru girinti yapmaktadır. Bu şekilde taban ile mezarın üst seviyesi arasında genişlik farkı söz konusudur. Uzun kenarların yukarıya doğru daraltılması mezarın üzerinin kapatılmasını sağlamıştır.

Dromoslu örgü oda mezarlarda, dromoslar, dromoslu örgü dörtgen mezarlardan farklı olarak mezar odasının bazen kısa, bazen de uzun tarafında yer alır.²³⁷ Yuvarlak ya da dörtgen formlu olan dromosların yüksekliği aynı olabilir. Bu nedenle dromosun içerisine girilerek buradan mezar odasına geçiş yapılabilir. Dromosun yan duvarları tabandan yukarıya doğru daraldığından dromosun üzeri bir ya da iki geniş yüzeyli plaka taş ile kapatılmaktadır. Dromos ve mezar odası aynı anda ve bir bütün olarak yapılmaktadır. Çünkü her iki bölüm arasındaki plaka taşlar ortak bir duvarı oluşturmaktadır ve dromosa ancak bir merdiven vasıtasıyla inilebilmektedir. Mezarın inşa edildiği ve kullanıldığı dönemlerde de benzer uygulama söz konusudur. Dromoslu örgü oda mezarların bazı örneklerinde dromosların daha yüksek bir zemine sahip olduğu görülür. Dromoslar yine yuvarlak formludur ve geniş yapılmıştır. Ancak dromosun

²³⁶ Erdoğan (Baskıda).

²³⁷ Erdoğan (Baskıda).

derinliği mezar odasının taban seviyesinden oldukça yukarı kalmaktadır. Bu kısımda daha küçük boyutlu bir kapı yer alır. Kapı düzgün ve geniş yüzeyli, kenarları düzleştirilmiş dörtgen plaka taşların kapının tabanına, her iki yan kenarına ve üst bölümüne yerleştirilme sonucu oluşturulmuştur, ayrıca kapı tek bir plaka taş ile kapatılmaktadır. Kısacası dromostan mezar odasına geçiş büyük bir kapı ile sağlanmaktadır. Kapının tabanında geniş ve yüksek düzgün yüzeyli bir blok yer alır. Her iki yanında ise aşağıdan yukarıya doğru daralan yüksek iki blok bulunmaktadır. Bu iki yan bloğun üzerine lento işlevi gören yine büyük bir blok yerleştirilmiştir. Kapı yüksekliği mezar yüksekliğinden daha azdır. Bu nedenle lentonun üzerine mezar yüksekliğine kadar plaka taşlar yerleştirilmiştir. Dromostan mezar odasına geçişi sağlayan kapı tek parça bir blok ile kapatılmıştır. Gerektiğinde bu blok alınarak mezara yeni gömüler yerleştirilmiş olmalıdır.

Mezar odaları dörtgen plana sahip olmakla birlikte uzun duvarların biri üzerinde dromostan mezar odasına girişi sağlayan kapıya da sahiptir.²³⁸ Diğer uzun duvarda ise bir niş yer alır. Niş uzun yan duvarın yaklaşık orta kesiminde, zeminden oldukça yüksekte yapılmıştır. Geride dörtgen formlu, derin ve geniş bir yapıya sahip olan nişin orta bölümünde plaka taşların üst üste yerleştirilmesiyle yapılmış bir destek yer alır. Bu destek önde bir değil ortak duvara sahip iki ayrı nişin bulunduğu izlenimi vermektedir. Ancak oldukça geniş bir yapıya sahip olan nişin ve niş üzerinde devam eden duvarın çökmesini önlemek amacıyla bu desteğin yapıldığı görölmektedir.

Dromoslu örgü oda mezarlarda kısa kenarlarda sekiler yer almaktadır. Bu sekiler iki farklı yapıda karşımıza çıkmaktadır.²³⁹ İlk grupta sekiler mezar odasının yan duvarından çıkıntı yapan geniş yüzeyli plaka taşlarla yapılmıştır. Bu sekiler bazen kısa ve uzun kenarların birleştii köşelere de yapılmıştır. Ele geçen buluntulardan bu sekilerin üzerinde urne kaplarının yer aldığı anlaşılmaktadır. İkinci grup sekiler ise yine mezar odalarının kısa kenarları üzerindedir. Bu sekiler kısa kenarı boydan boya kapatan geniş ve düzgün yüzeyli kalın bir plaka taş ile oluşturulmuştur. Bu plakanın belirli bir yükseklikte durabilmesi için uzun yan duvarın bu bölümünün önüne ikinci bir duvar daha yapılmıştır. Bazen uzun yan duvarların blokları içeriye doğru çekilerek, plaka taş buraya

²³⁸ Erdoğan (Baskıda).

²³⁹ Erdoğan (Baskıda).

yerleştirilmiştir. Bu kısımda zeminde yine kalın geniş yüzeyli plaka taşların üst üste yerleştirilmesiyle bir seki daha oluşturulmuştur. Böylece iki katlı bir alan elde edilmiştir, bu sekiler ayrıca oldukça derin yapılmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sayesinde dromoslu örgü oda mezarları içerisinde hem kremasyon hem de inhumasyon gömü söz konusudur. İnhumasyon gömüler mezar odasının tabanı üzerine ve sekilere yerleştirilmiştir. Kremasyon gömüler ise pişmiş toprak kaplar içerisinde sekiler üzerinde bulunmaktadır. Sekilere ve mezar tabanına ayrıca gömü hediyeleri de yerleştirilmektedir.

Belentepe'nin güneybatı yamacında birbirinden bağımsız, üst üste inşa edilmiş üç mezar tespit edilmiştir.²⁴⁰ 2011 yılında benzer tarzda bir örneğinin bulunduğu tabakalanmayı gösteren BLT13-M42, BLT13-M98 ve BLT13-M99 No.lu mezar grubuyla, BLT13-M36, BLT13-M94 ve BLT13-M101 No.lu mezarlardan oluşan grup, nekropolisi uzun bir süre kullanıldığı göstermektedir. Bu grup aynı zamanda bölgenin mezar mimarisindeki tarihsel sürecinin incelenmesi açısından son derece önemlidir (Resim 70).

Geç Geometrik Dönem mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılan bir grup skyphos ise, Geç Geometrik Dönem'in karakteristik özelliklerini taşımaktadır.

Belentepe ve Mengefe Geç Geometrik Dönem örgü oda mezarlarında zeminden başlayarak üst örtünün oluşturulacağı noktaya doğru bir daralma görülmektedir.²⁴¹ Sahte tonoz olarak nitelendirilen bu düzenleme, dikdörtgen planlı örgü oda mezarların taban seviyesiyle üst örtüye ait kapak taşlarının oturma düzlemindeki yapısal özelliğin benzeri Dirmil – Gökçebel'de bulunan bir tümülüs ile Mengefe'de bulunan 07MM28 No.'lu dromoslu örgü oda mezarda da görülebilmektedir.

Yön birliği mevcut olmayan örgü oda mezarların dromos bölümleri fonksiyonel bir özellik taşımamaktadır. Bu tür dromoslardan geçilerek mezar odasına gömü işlemini gerçekleştirmek oldukça zordur. Ortalama 0.90 m. çapı bulunan dromoslar, derin şekilde

²⁴⁰ Özbey 2014, 235-253.

²⁴¹ Özbey 2013, 42.

oluşturulmuştur. Bu durum mezarlara sonradan yapılan gömülerin kapak taşlarının yerleştirildiği üst örtü bölümünden yapılmış olabileceğini göstermektedir.

Bodrum Müsgebi Köyü'nde Myken Dönemi içerisinde değerlendirilen mezarlar, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.²⁴² Bu mezarların dromos düzenlemeleri ana kayanın oyulmasıyla oluşturulan ince uzun ve mezar odasına doğru derinleşen çukurlar ile bir başka örnekte dromos, uzunluğu ve genişliği arasında fazla fark olmayan çukurlardan ibarettir. Müsgebi'deki bazı mezarların giriş kısımlarının taşlarla örülerek kapatılmasındaki benzer bir uygulama dışında Belentepe ve Mengefe mezarlarıyla herhangi bir benzerlik mevcut değildir. Bu tip içerisinde değerlendirilen mezarlarda dikkati çeken diğer bir bulgu, mezar odasına girişi sağlayan kapı düzenlemeleridir. Dik yerleştirilmiş söve blokları üst örtüden kaynaklanacak olan baskıyı taşıyıcı nitelikte düzenlenmiştir. Her iki söve blokları üzerine yerleştirilen lento bloğu ise geleneksel kapı düzenlemesine ait mimari elemanların geçmişiyle ilgili önemli bilgiler içermektedir.

Geç Geometrik Dönem mezarlarında sıklıkla kullanılan raf düzenlemeleri incelendiğinde bu tür rafların mezarın inşası sırasında oluşturulduğu belirtilmiştir.²⁴³ Birkaç örneğinde rafi oluşturan plaka taşın uç kısımları mezarın duvarları içerisine girme koşuluyla sabitlenmiştir (Resim 71). Bazı örneklerde ölü hediyelerinin bırakıldığı yer olarak tasarlanan rafların, iskeletin yatırıldığı bölümler olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Rafların ölçüleri dikkate alındığında iskeletin hocker veya yarı hocker pozisyonunda yatırılmış olabileceği düşünülmektedir. Belentepe mezarlarında bulunan raf düzenlemelerinin tahrip olmamış örnekleri 2008 yılı Mengefe mezarlarında bulunmuştur. Belentepe Geç Geometrik Dönem örgü oda mezarlarında, vazgeçilmez geleneğin unsurlarından biri olarak görülen niş düzenlemeleri, genel olarak mezarların uzun duvarları içerisinde kremasyon gömü için hazırlanmış bölümlerdir. Bu konuda kesin bir yargıya varılmamakla birlikte bu tür nişlerin ölü hediyesi olarak kullanıldığı örneklerde bulunmaktadır. Bu durum, mezarlardaki niş düzenlemelerinin çok işlevli kullanımını göstermektedir. Kare şeklinde oluşturulan nişlerin ön cephelerinin bazı

²⁴² Özbey 2013, 43.

²⁴³ Özbey 2013, 44.

örneklerde yassı formlu plaklarla kapatıldığı görülmektedir. Söz konusu dönemin oda mezarlarında karşımıza çıkan bu tür nişler, klasik şema içerisinde inşa edilen oda mezarlarda kullanılan nişlerin erken örneklerini oluşturması açısından önemli bir mimari eleman olarak görülmektedir.

Milas Ören yolu üzerinde yapılan yol çalışmaları sırasında tespit edilen mezarlardan birinde mezar odasına giriş, bir kapı düzenlemesiyle sağlanmıştır.²⁴⁴ Giriş kısmı kısa duvardan oluşturulan kapı sövelerinin önünde büyük yekpare bir plaka taş, kapı olarak kullanılmıştır. İnhumasyon şeklinde gömünün yapıldığı bu mezardaki çoklu gömü uygulamasında, mezarın yeniden kullanımı sırasında bir önceki gömüye ait iskeletlerin bir kenarda toplanarak yeniden gömü yapılmış olması, Belentepe – Mengefe Geç Geometrik Dönem mezarlarında da görülen bir durumdur. Yön birliği bulunmayan dörtgen formlu örgü mezar tipindeki bu bölge mezarları, Geç Geometrik Dönem merkezlerinde de yaygın bir tipi oluşturmaktadır.

Belentepe kazı alanında 2014 yılı kazı çalışmalarında Geç Geometrik Dönem içerisinde değerlendirilen 19 adet mezarın kazısı tamamlanmıştır.²⁴⁵ Bu mezarların, 3 adedi dromoslu örgü oda mezar, 11 adedi örgü dörtgen mezar, 1 adedi sanduka (kist), 1 adedi oygu oda mezar, 1 adedi oygu dörtgen mezar, 2 adedi ise urne tipindedir.

Belentepe Geç Geometrik Dönem mezar mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtan bu mezarlar, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İşlevsel olmayan ve temsili amaçlı oluşturulduğu düşünülen bu tür dromoslar, derin ve dar bir forma sahiptir. Genelde kare veya yarım yuvarlak bir forma sahip dromoslardan, BLT14-09 No.lu mezardaki örneğinde dromosun üst örtüsünün bir kapak taşıyla kapatıldığı görülmektedir (Resim 72). Dromostan mezar odasına giriş ise bir kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Girişin söve ve lento bloklarıyla eşik taşının bulunduğu örneği, BLT14-09 ve BLT14-M38 No.'lu mezarda görmek mümkündür. Dikdörtgen planlı mezar odaları ise birer aile mezarı olarak tasarlanmış olmalıdır. Birden fazla

²⁴⁴ Özbey 2013, 44.

²⁴⁵ Savran – Ertürk 2015, 541.

gömünün yapıldığı bu mezarlarda, yeni yapılacak gömüler için, bir önceki gömüye ait iskeletlerin bir bölümde toplandığı örnekler de mevcuttur.

Belentepe'nin Geç Geometrik Dönem dromoslu örgü oda mezarlarında sıklıkla karşımıza çıkan raf düzenlemesinin iki örneğini BLT14-M09 ve BLT14-M26 No.'lu mezarlarda görülmektedir. Bu tür raflar işlevsel olup hem gömü yapılmakta hem de ölü hediyesinin bırakıldığı yerler olarak kullanım görmektedir.

Örgü Dörtgen ve Urne Mezarlar: Geç Geometrik Dönem mezarlarındaki ölü gömme biçimleri incelendiğinde inhumasyon gömünün yanında kremasyon gömünün yapıldığı örnekler bulunmaktadır.²⁴⁶ İnhumasyon gömü biçimi içerisinde genelde hocker ve yarı hocker pozisyonu tercih edilirken, dorsal pozisyonda yatırılmış örnekler de bulunmaktadır. BLT14-M09 No.lu mezardaki yatış pozisyonları en iyi örnekler içerisinde yer almaktadır (Resim 73). Kremasyon gömü biçiminin yapıldığı BLT14-M38 No.lu mezarda bulunan iki çift kulplu çömlek, tek kulplu çömlek ile iki adet krater urne kabı olarak kullanılmıştır (Resim 74). Sadece urnelerin bırakıldığı ve inhumasyon gömünün mevcut olmadığı bu mezar Belentepe Geç Geometrik Dönem dromoslu örgü oda mezar gruplarının nadir örneklerinden birini oluşturmaktadır. 2014 yılı içerisinde bulunan üç adet dromoslu örgü oda mezar, mimari özellikleri açısından değerlendirildiğinde, Belentepe Geç Geometrik Dönem dromoslu örgü oda mezar mimari gelenekleriyle tipolojik açıdan uyumludur.

²⁴⁶ Savran – Ertürk 2015, 541.

Mezar Hediyeeleri

Milas – TKİ kazıları Geç Geometrik Dönem mezarında  l  hediyeesi olarak bırakılan fibulaların da “adalar” grubuyla yakın ilişkisi dikkat çekicidir.²⁴⁷ Bu bakımdan Batı Anadolu  er evesinden çok, Kyklad ve Dodekanessos adalarıyla ilişkili bir kültürel bütünlük göz önündedir. Yerel taşlarla kabaca örülmüş duvarları olan dörtgen planlı çukur mezarları ( rg  dörtgen mezar) Geç Geometrik Dönem’e özgü bir tipoloji kabul etmek mümkün değildir. Milas – TKİ kazılarında aynı mezar tipinin Hellenistik Dönem’e kadar varlığını korumuştur. Hüsamlar/Bakırlı mezarının yakın çevresinin taş ocağı olarak kullanılmış olması, mezarlık alanlarında jeolojik olarak zaten kolayca çıkarılabilecek tabakalar halinde bulunan yerel taş mimari yapıyı belirlemiştir ve yalnızca mezarlarda değil, duvar örgülerinde plaka kireç taşından benzer konstrüksiyon uygulanmıştır. Öte yandan yakın  evre içinde kabul edilebilecek başka Geç Geometrik nekropolislerinde farklı mezar tiplerine rastlanır. Hydai’de oygu oda mezarlar ve İasos’da ortostatik plaka taşlarla oluşturulmuş sanduka (kist) mezarlar Geç Geometrik Dönem’in temel mezar tipleri olarak görülür. Geç Geometrik Dönem mezarlarında hem inhumasyon hem de kremasyon gömülere ait izler vardır. Antropolojik incelemeler tamamlanmadığı için gömü tercihinde ya  veya cinsiyetin rolü henüz bilinmemektedir. Urne olarak kullanılan krater ya da dinos olarak tanımlanabilecek hybrid kaplar dışında mezarlara sunu olarak nadiren seramik bırakıldığı, öte yandan fibula, yüzük vb. bronz objelerin temel sunu grubunu oluşturduğu gözlenmektedir. Bölgedeki Hydai, Beçin gibi merkezlerin  ağda  mezarlarından farklı olarak, i ki kaplarının temel seramik buluntuları oluşturmadığı dikkat çeker. Kotyle ve skyphos örneklerine nadiren de olsa rastlanır. Mezar buluntuları arasında sosyal tabakala mayı işaret eden ciddi farklara rastlanmamıştır. Olasılıkla aile mezarı olarak kullanılan büyük boyutlu ve çoklu gömü yapılmış mezarlarda daha çok buluntu olması normal karşılanmalıdır. Çok sayıda bronz objenin varlığının yüksek bir refah düzeyini yansıttığı g r  ne ihtiyatla yakla ılmalıdır.

Belentepe’de BLT11-M15 No.’lu dromoslu örgü oda mezarda urne kabı olarak kullanılan krater Geç Geometrik Dönem’in karakteristik özelliklerini yansıtmakta olup

²⁴⁷ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 363.

benzer örnekleri Damlıboğaz olmak üzere Geç Geometrik Dönem mezarlarında sıklıkla görülmektedir.²⁴⁸

Mezarlar içerisinde önemli bir grubu oluşturan skyphoslardan biri, dışa dönük ağız kenarlı ve şişkin gövdeli bir forma sahiptir.²⁴⁹ Kulplar arasında bantlarla sınırlanmış metop içerisinde dört adet iç içe konsantrik daire bulunmaktadır. BLT11-M38 No.'lu mezarda bulunan skyphos aynı formda olup kulplar arasında oluşturulan metopta 6 adet konsantrik daire yer almaktadır. Geç Geometrik Dönem mezarlarına ölü hediyesi olarak bırakılmış olan bu skyphosların neredeyse aynı atölye ürünü olarak sayılabilecek örneklerinin benzerleri 2007 yılı Belentepe mezar kazılarında bulunmuş olup bu form, Beçin örnekleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Dromos, mezar odası ve kuzey oda olmak üzere üç bölümden oluşan mezar ise Geç Geometrik Dönem'in ilk örneklerinden biri olarak kayıt altına alınmıştır (Resim 75). Mezar odasına giriş uzun duvardan bir dromosla sağlanmıştır. Üst kısma doğru daralan yuvarlak formlu dromosuyla, nekropolisler içerisinde yer alan diğer dromoslu örgü oda mezarlarla aynı geleneğin ürünüdür. Söz konusu mezarın üst örtüsüne ait kapak taşları üzerinde sanduka (kist) mezar tipinde bir mezar bulunmuştur. Mezarda urne olarak kullanılan amphora ile ölü hediyesi olarak bırakılan skyphos, Geç Geometrik Dönem'in karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Bu tür oda mezarların kapak taşları üzerinde bulunan urneler, mezarın kullanım süresiyle ilgili bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır. Geç Geometrik Dönem'in geleneksel form ve bezeme özelliklerini taşıyan ve içerisinde kremasyon gömüye ait yanmış kemikler bulunan kotyle, urne kabı olarak kullanılan diğer bir örnek olarak görülmektedir. Bodrumda bulunan ve Kuşlu kotyle grubunun ilk örnekleri olarak değerlendirilen Ko1 – Ko2 numaralı kotylelerle karşılaştırıldığında Belentepe'de bulunan kotylenin aynı özellikleri taşıdığı ve söz konusu grup içerisinde değerlendirilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Geç Geometrik Dönem içerisinde inşa edilen BLT11-M24 numaralı mezarın üst örtüsünde işlik düzeneğine ait bir pres altlığı kullanılmıştır (Resim 76). Benzer bir

²⁴⁸ Özbey 2013, 45.

²⁴⁹ Özbey 2013, 45.

uygulamanın 2008 yılı çalışmaları sırasında 08BTM38, 08BTM54, 08BTM56 numaralı mezarların st rtlerinde kullanıldığı bilinmektedir. Mezarın st örtüsünde, zeytinyağı atölyelerinde, baskı tezgahının alt kısmında kullanılan yuvarlak formlu bu pres altlıkları, mezardaki tek kullanım göz önünde bulundurulduğuunda, zeytinyağı atölyelerine ait endüstriyel yapıların varlığının Geç Geometrik Dönem öncesine kadar gittiğinin göstergesidir. Bahsi geçen mezara l hediyesi olarak bırakılan amphoriskos, Geç Geometrik Dönem’de ortaya çıkan ve sevilerek kullanılan bir form olup Beçin ve Bozukbağ rnekleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Geç Geometrik Dönem nekropolisi içerisinde bulunan mezarların gömü biçiminde  yatış pozisyonu belirgindir.²⁵⁰ Hocker ve yarı hocker tarzında yatırılan iskeletlerin yanında sırt üstü (dorsal) yatırılan örnekler de bulunmaktadır (Resim 77). Bir bireye ait olan mezarların dışında örgü tipi ne olursa olsun ikinci hatta üçüncü bir bireyin gömü yapıldığı mezarlar da bulunmaktadır. Böyle bir durumda ilk gömüye ait iskelet genelde l hediyeleriyle birlikte bir kenara toplanmakta ve yeni gömülecek birey için gerekli alan yaratılmaktadır. Geç Geometrik Dönem mezarlarına l hediyesi olarak, labrys, fibula, yüzük, saç tokası, bilezik, boncuklarla oluşturulmuş kolyeler ve dönemin sevilen kap formların krater, skyphos, kotyle, aryballos, oinokhoe, fincan amphoriskos gibi pişmiş toprak eserler bırakılmaktadır. Bölgenin Geç Geometrik Dönem mezarlarında sayısal anlamda önemli bir grubu oluşturan fibulalar, en az dört tip içerisinde değerlendirilmelidir. Topuzlardaki sayısal farklılık, yay kısımlarının formunda da görülmektedir. Tek topuzlu fibula örneklerindeki yuvarlak çıkıntı ayrı bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Yay bölümünde topuzun kullanılmadığı yassı ve üçgen kesitli örnekler de mevcuttur (Resim 78).

Milas – TKİ Kazıları Geometrik Dönem mezarlarında ele geçen seramik buluntular iki temel grup altında sınıflanabilir.²⁵¹ Buluntuların %65 – 70’i başka merkezlerden form ve bezeme şeması olarak iyi tanınmayan seramiklerdir ve olasılıkla yerel üretimdir. Basit bandlar, dalga çizgiler ile bezeli ya da kırmızı/siyah perdahlı krater ya da dinoslar (Resim 79); el yapımı küçük olpe/maşrapalar, el yapımı fincanlar ve

²⁵⁰ zbey 2013, 47.

²⁵¹ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 364.

omuzdan dikey kulplu amphoriskoslar bu grubun temel formlarıdır. Daha küçük olan grup; Mylasa (Beçin), Hydai gibi iç Karia yerleşimlerinden iyi tanınan Geç Geometrik seramiklerdir ve olasılıkla buralardan ithal edilmişlerdir. Bunların arasında derin kuşlu kotyleler; dikey çizgi gruplarının oluşturduğu metoplar içinde yatay/diagonal çizgilerle bezenmiş skyphoslar; “dark ground” bezeme şemasında rezerve bandlar ve panel içinde dalga – çizgi ya da küçük konsantrik daire setlerinden oluşan motiflerin kullanıldığı krater, amphora, amphoriskos, kotyle gibi formlar; monokrom tek kulplu fincanlar; yüksek konik ayaklı, monokrom, kazıma bant ve dalga – çizgi bezemeli sayılabilir. Söz konusu grupların Mylasa’da ya da yakın çevresindeki bir atölyede üretilmiş oldukları düşünülmektedir. Bu seramiklerin ele geçtiği kontekstlerin hemen tümü Geç Geometrik Dönem’e tarihlenmektedir. Metal buluntuların homojen yapısı da göz önüne alınırsa yerel üretilmiş seramiklerin de aynı tarihler içinde düşünülmesi şimdilik makul görünmektedir. İ.Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısı ya da İ.Ö. 7. yüzyılın başları mevcut kronolojik çerçeveler içinde önerilebilir (Resim 80).

Metal buluntular içinde en büyük grubu fibulalar oluşturur.²⁵² Ele geçen bronz fibulalar içinde Sapouna Skellarakis’in Tip IIa, IIIa-f, IVb-d, Va ve VIIa örnekleri temsil edilmektedir.²⁵³ En sık rastlanan tipler III, IVd, Va ve VIIa’dır (Resim 81). Bu örneklerin en yoğun olarak temsil edildiği merkez Rhodos adası kentleri (Lindos, İalysos ve Kamiros) ise de Samos, Khios, Ephesos ve diğer Karia merkezlerinden de iyi tanınan tiplerdir.²⁵⁴ Söz konusu fibulaların bir kısmı için çok dar zaman aralıkları önermek mümkün değilse de büyük bölümü Geç Geometrik – Erken Arkaik kontekstlerde bulunmuştur. Orta Anadolu tipi fibulalara Milas – TKİ kazılarında rastlanmadığı belirtilmelidir. Bronz yüzük, boncuk, spiral, küpe, bilezik, kol bantı, kama, mızrak/ok ucu, düğme gibi eserler diğer sunular arasındadır. Demir silahlara da sunu olarak rastlanır. Altın ve gümüş takılara ise çok ender rastlanır.

²⁵² Erdoğan – Aytaçlar 2012, 366.

²⁵³ Sapouna – Sakellarakis 1978, 41-94, taf. 2-39.

²⁵⁴ Levi 1972: fig.12:a, 13:b-c (İasos); Akarca 1971: lev. 4:12-14, 5:19-20 (Beçin); Arslan – Kızıl 2007: fig.10 (Beçin); Caner 1983: taf. 2:23, 3:44, 4:63, 5:65-68, 70, 75, 7:103A-104E, 8:114AB (Didyma, Ephesos, Knidos, İasos); Tsakos 2007: taf.27:1 (Samos); Diler 2001: çiz.3 (Hydai); Carstens 2008: fig.27:98a-b (Asarlık); Benter 2001: fig.11 (Hydas); Johansen 1957: abb.28, 161 ve 165 (Exochi).

4.11. HÜSAMLAR KÖYÜ

Bakırlı Mevkii: Hüsamlar Bakırlı Mevkii'nde tespit edilen mezarlar inşa edildikleri dönemin karakteristik özelliklerini taşımaktadır.²⁵⁵ Geç Geometrik Dönem içerisinde inşa edilen bir örnek (örgü oda mezar) üzerinde yapılan çalışma sonucunda mezarın, Belentepe ve Mengefe Geç Geometrik Dönem mezarlarının mimarisi ve gömü biçimi bakımından benzer özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Birbirlerine birkaç km. uzaklıkta bulunan bu yerleşimlerin aynı kültürel öğelerden beslendiği ve mezar ustalarının dönemin geleneksel özelliklerini terk etmediğini göstermektedir.

Bulunan mezarlar 2 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Urne Mezarlar, b) Dromoslu Örgü Oda Mezarlar.

Mezarlar

Kıyı Karia Bölgesi'nde Geç Geometrik Dönem'e ait yapılaşma evresinin yoğun olduğu merkezler bilinmektedir.²⁵⁶ Bu evrenin nekropolis kazıları, Belentepe, Mengefe ve Hüsamlar Köyü'nü de kapsayan havza içerisinde devam etmektedir. Hüsamlar Köyü Tepe Mevkii'nde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bölgenin Geç Geometrik Dönem öncesine giden ilk buluntularına ulaşılmıştır.

Dromoslu oda mezarların en büyük örneklerinden bir tanesi Hüsamlar Köyü, Bakırlı mahallesinde ortaya çıkarılan 2010-1 nolu mezardır (Resim 82).²⁵⁷ Oda mezarın batı uzun kenarının ortasına yakın bölümünde dromos bulunmaktadır. Mezarın doğu duvarında büyük bir niş, her iki kısa kenarında iki katlı sekiler yer alır. Güney kısa kenar üzerindeki sekinin gerisinde kuzeydeki sekiden farklı olarak bir niş yapılmıştır. Mezar inşa edilirken sadece mezar için kullanılacak alanın kazılmadığı, çok daha geniş bir alanın ana kayaya kadar tamamen açığa çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Arazinin eğimi nedeniyle mezarda ve üstünü kapatacak dolguda oluşabilecek kaymaları önlemek için güneyde kabaca doğu-batı doğrultulu bir kavis yapan çok geniş bir duvar örülmüş, mezar odasının orijinal güney duvarı bu destek duvarı içine ankastre şekilde inşa edilmiştir. Diğer

²⁵⁵ Özbey 2013, 52.

²⁵⁶ Özbey 2013, 53.

²⁵⁷ Erdoğan (Baskıda).

örneklere göre daha özenle ve daha anıtsal inşa edilen Hüsamlar-Bakırlı 2010-1 nolu mezarın odasının taş örgüsü de büyük ve daha düzgün kesilmiş taş bloklarla örülmüş ve blokların yerleştirilmesinde düzenli bir sıra izlenmiştir. Bu düzeni sağlamak amacıyla bazen aralara daha alçak plaka taşlar yerleştirilmiştir. Blok yükseklikleri eşit değildir. Mezarın zemini bazı bölümlere sıkıştırılmış toprakla oluşturulurken, özellikle iskeletlerin yerleştirildiği bölümlerde ise zemine plaka taşlarla döşenmiştir.

Pedasa’da tespit edilen Geç Protogeometrik ve Geometrik Dönem tümülüs tipi mezar, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.²⁵⁸ Mezarın yapısal özelliklerine bakıldığında, dromos, kapı düzenlemesi, raf ve niş gibi mimari elemanları içerisinde barındırmakta olup bu elemanların, hiç değişikliğe uğramadan Geç Geometrik Dönem içerisinde oluşturulan dromoslu örgü oda mezarlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, mezar mimarisindeki geleneğin olasılıkla kendi dinamikleri içerisinde şekillenerek neredeyse 300 yıl boyunca değişmeden devam ettiğini göstermektedir. Pedasa’da tespit edilen Geç Protogeometrik ve Geometrik Dönem tümülüs tipi mezarlarındaki mimari özellikler ile gömü adetlerinin Müsgebi Myken Dönemi yerleşimindeki mezarlarla olan yakınlığı görülmektedir. TKİ havzası içerisinde tespit edilen mezarlardaki ölü gömme adetleri, Müsgebi ve Pedasa örnekleriyle benzerlik göstermekte ancak mezar mimarisi açısından aynı geleneğin ürünü olabilecek herhangi bir bulguya rastlanmamaktadır.

Urne Mezarlar: Hüsamlar Bakırlı Mevkii 2011-8 No’lu urne mezarı incelendiğinde, Geometrik Dönem’e ait bir örnektir (Resim 83). Çift kulplu çömlek formlu urne kabı, ana kaya – toprak içinde oluşturulmuş çukura yerleştirilmiş, kabın etrafı daha küçük taşlarla desteklenmiş ve ağzı irice bir plaka taşla kapatılmıştır. Tek gömü hediyesi urne kabı içine yerleştirilmiş küçük bir amphoriskostur. Benzer tipteki basit mezarlara Hellenistik dönemde de rastlanmaktadır²⁵⁹. Amphoriskos, Sub – Myken örnekleri akla getirir, ancak çarkta yapılmış olmaları, çoğu kez görülen basit bezemeleri ve gövdeyle 45 derecelik açı yapan kulplarıyla Sub – Myken amphoriskosları, Geometrik Dönem örneklerinden farklı karakterdedir.²⁶⁰

²⁵⁸ Özbey 2013, 53.

²⁵⁹ Erdoğan/Aytaçlar 2012, res. 19.

²⁶⁰ Erdoğan (Baskıda).

4.12. MENGEFE

Hüsamlar köyü sınırlarında yer alan Mengefe Mevkii, Milas – Ören karayolunun 15. km.’sinde, bugünkü ismi Ören olan antik Keramos’a 6 km. uzaklıktadır (Resim 84).²⁶¹ Keramos kenti bir dağ yamacında kurulmuştur (Resim 1).²⁶²

TKİ, Yeniköy Linyit İşletmeleri ruhsat alanında, Hüsamlar dekupaj sahasında yer alan Mengefe Mevkii’nde Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan başkanlığında Lagina Kazı Heyeti tarafından kurtarma kazısı çalışmalarına 2007 yılında başlanmıştır.²⁶³ 2007 yılında yapılan çalışmalarda 37 adet mezar ve 2 yapı gün ışığına çıkarılmıştır.

Bulunan mezarlar 3 farklı tipte değerlendirilebilir.²⁶⁴ Bunlar; a) Örgü Dörtgen Mezarlar b) Dromoslu Örgü Oda Mezarlar, c) Anıt Mezarlar.

Mezarlar

Örgü Dörtgen Mezarlar: Mengefe Mevkii’nde gün ışığına çıkarılmış olan örgü dörtgen mezar tipindeki mezarlar, bölge için yabancı olmayan grupları oluşturmaktadır. Topografya konumunda yön birliği olmayan, dikdörtgen planlı örgü dörtgen mezar tipindeki mezarların, açılan çukur içerisine kısmen düzleştirilmiş plaka taşlarla kuru duvar tekniğinde örüldüğü görülmüştür.²⁶⁵ Bazı mezarlarda birleştirici malzeme olarak çamur harç kullanılmıştır. Bölgede bu tür mezarların mimari olarak benzerleri Bozukbağ, Börükçü, Beçin ve Belentepe’den bilinmektedir.

Dromoslu Örgü Oda Mezarlar: Mengefe Mevkii’ndeki dromoslu örgü oda mezarların tamamı kuzey güney yönünde uzanmaktadır.²⁶⁶ Topografik olarak kazılmaya uygun olan sert iki kayaç arasına mezarlar belirli bir plan dahilinde yerleştirilmiştir. 07MM28 No’lu mezar dromoslu, tek odalı tiptedir. Mezarı yapabilmek için kistli toprak dikdörtgen formda kazılmıştır. Daha sonra dikdörtgen planlı mezar odası ve “U” şeklinde

²⁶¹ Özdemir 2009, 22-24.

²⁶² Bean 2000, 37.

²⁶³ Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267; Tırpan – Söğüt 2009, 505-527.

²⁶⁴ Ergüder vd. 2007, 1-13.

²⁶⁵ Özdemir 2012, 458.

²⁶⁶ Özdemir 2012, 458.

çukur dromos yapılmıştır. Mezarın güney dar yüzünde yer alan yaklaşık 1.50 x 1.25 m. ölçülerindeki çukur dromos, ana kayanın yarım daire şeklinde kabaca tıraşlanmasından oluşmaktadır. “U” şeklindeki çukur dromos, ana kayanın alt kısma doğru hafif eğimle devam etmesinden dolayı bu şekilde isimlendirilmiştir. Dromostan mezar odasına yaklaşık 1.00 x 0.60 m. ölçülerindeki kapıdan girilmektedir. Mezarın girişini kapatan kapak taşı in – situ olarak bulunmuştur. Giriş eşiği zeminden itibaren üç sıra yükselen duvar sırasının üzerine düzleştirilmiş kireç taşının yatırılmasıyla oluşturulmuştur. Mezarın batı yöndeki kapı sövesi düzleştirilmiş tek blokla, doğu yöndeki söve ise üst üste iki bloktur. Lento (üst eşik) düzleştirilmiş tek bloktan ibarettir. Eşikten yarım metre derinlikteki mezar zeminine inilmektedir. Zemini ana kayanın düzleştirilmesinden oluşan mezar duvarları kısmen düzleştirilmiş plaka taşlardan, birleştirici malzeme olarak çamur harç kullanılarak örülmüştür. Duvar örgüsünde yer yer görülen derz boşluklarına küçük taşlar sıkıştırılmıştır. Mezar zemininden itibaren dört sıra kısmen düzleştirilmiş plaka taşlarla düz olarak örülen duvar devamına içeriye doğru daralan taşların yerleştirilmesiyle örülmüştür. Mezarda yaklaşık 0.75 m. yükseklikten sonra yukarıya doğru devam eden örgü sırası, her sırada biraz daha içeriye doğru çıkartılmıştır. Böylece tavana doğru daralması sağlanmış ve bir nevi sahte tonoz oluşturulmuştur.

Mezarın batı uzun yüzünde duvar örgüsüne açılmış pencere şeklinde açıklık yani niş bulunmaktadır.²⁶⁷ Kenarları ve altı düz olarak yapılan pencere, kapak taşının altı seviyesindedir. Mezarın doğusunda bulunan 07MM25 No’lu mezara açılmaktadır. Bu pencere doğu batı uzantılı örgü dörtgen mezar tipindeki 07MM25 No’lu mezarın doğu taraftaki dar yüzüne gelmektedir. Mezarın kuzey duvarı içerisine zeminden 0.65 m. yüksekliğe yapılmış bir adet niş bulunmaktadır. Bu seviyeye kadar mezar duvar tekniğinin aynısı uygulanmıştır. Bu seviye sonrasında nişin doğu ve batı duvarları tek sıra örülerek devam ettirilmiştir. Nişin tavanına kısmen düzleştirilmiş kireç taşından yapılmış tek blok taş konulmuştur. Nişin tabanı da, tavanı gibi düzleştirilmiş kireç taşından yapılmıştır. 1.04 x 0.67 m. ölçülerinde ki niş, 0.66 m. derinliğindedir. İçerisinde herhangi bir buluntu yer almamıştır. Mezarın üzeri, sal olarak adlandırılan 4 adet plaka kireç taşı ile kapatılmış olup bunların mezarın içine gelen yüzeyleri kısmen de olsa düzleştirilmiştir.

²⁶⁷ Özdemir 2012, 458.

Kapak taşlarının arasındaki boşluklarsa molozlarla doldurulmuştur. Kısacası, mezar üzerine gelen kapak taşı sayısının, mezar ölçülerine göre değiştiği gözlenmektedir.²⁶⁸

Mengefe Mevkii'nde 2007 yılında açığa çıkarılan dromoslu mezarlarda, mezarların güney tarafına, kısa yüzüne yapılmıştır. Sadece 07MM01 No'lu (Resim 85) mezarda dromos geniş yüzde yer almaktadır. (Resim 86) Mengefe Mevkii'ne yaklaşık 3 km. uzaklıkta yer alan Belentepe'de açığa çıkarılan 07BTM01 ve 07BTM38 No'lu mezarlarda da dromos geniş yüzdedir.²⁶⁹ Yarım daire veya "U" şeklinde nitelendirilen dromoslara benzer bir uygulama, Damlıboğaz/Hydai'daki Geometrik Dönem iki mezarda görülmektedir.²⁷⁰ Girişler yarım daire şeklinde açılmıştır. 07MM28 No'lu mezardan 07MM25 No'lu mezara açılan pencerenin benzeri 07MM11 No'lu yapının doğu duvarında görülmektedir. Pencere 07MM10 No'lu mezara açılmaktadır. Bölgede (Mengefe) diğer mezarlarda benzer uygulamaya rastlanılmamıştır. Pencerelemin mezarların inşaatından sonra yapıldığı düşünülmektedir. Çünkü diğer türlü iki mezarın da aynı anda yapılmış olması gereklidir. Birçok kez gömü yapılabilen dromoslu örgü oda mezarların yanına aynı anda ikinci bir mezarın yapımı gereksiz görünmektedir. Ayrıca pencerelerin kenarları için herhangi bir çerçeve uygulanmaması dikkat çekicidir. Duvar sırası arasından, örgü taşları çıkarılarak pencerelerin oluşturulmuş olması düşünülmektedir. 07MM28 No'lu mezarın yapımında usta bir işçilikle yerleştirilen niş, tarihsel olarak güzel bir örnektir. Bölgede bulunan Geometrik Dönem'e tarihlendirilen mezarlarda bu uygulama görülmemekle birlikte, Geometrik Dönem sonrası mezarların içerisinde nişlere rastlanmaktadır.

Belentepe'de Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilen 07BTM01 No'lu mezar içerisinde dar yüzde kline yer almaktadır.²⁷¹ Kline 07MM28 No'lu mezar içerisindeki nişle yaklaşık olarak aynı ölçülerdedir. 07BTM01 No'lu mezardaki kline üzerinde yarı hocker pozisyonunda inhumasyon gömü bulunmuştur.

²⁶⁸ Tırpan 2008, 3-12.

²⁶⁹ Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267.

²⁷⁰ Emre 1978, 16.

²⁷¹ Özdemir 2012, 459.

Ölü gömme gelenekleri incelendiğinde; Mengefe’de inhumasyon ve kremasyon gömülerin yapıldığı görülmüştür.²⁷² İnhumasyon bilinen en eski ve en yaygın gömme türü olup, günümüze değin süregelmiştir. Mengefe Mevkii dromoslu mezarlarda, cesetlerin sırt üstü düz, hocker ve yarı hocker olmak üzere üç şekilde yatırıldığı gözlenmiştir. Ölülerin hangi nedenlerden dolayı bu şekilde yatırıldığı tam olarak bilinmemektedir. Afyon yöresinde bulunan Yanarlar’daki ölü gömme adetleri değerlendirilirken küpler içine konulan cesetlerin ölümden hemen sonra, soğumadan küplere yerleştirilmesi gerektiği, aksi takdirde cesetlerin ölümlle gömülme arasında hocker durumuna getirilerek bekletilseler de bazı küplerde oldukça dar olan ağızlardan içeri doğru yerleştirilmesinin çok zor olacağı belirtilmiştir. Gömüdeki bu detay dışında yarı hocker pozisyonundaki gömmelerin herhangi bir inanç doğrultusunda yapıp yapılmadığı tam olarak belirlenememiştir.

07MM28 No’lu mezar içerisine 7 inhumasyon gömü yapılmıştır. Son üç gömünün girişe yani güney taraf yapıldığı görülmektedir.²⁷³ Batı yönde bulunan birer yarı hocker pozisyonunda, girişte bulunanlarsa sırt üstü başları güneye gelecek şekilde uzatılmışlardır. Kafataslarının altında taşların yastık olarak kullanıldığı görülmektedir. A. Tırpan, “Bugüne kadar bölgede böyle bir uygulamanın tespit edilemediğini” söylemektedir.²⁷⁴

Mezarlara yapılan ilk gömüler dorsal, hocker ya da yarı hocker şeklinde yatırılan bireyler sonrasında mezarın kenarlarına süpürülmüş olmalıdırlar.²⁷⁵ Bu sayede mezar ortasında gezinti alanı oluşmaktadır. Gömülere ait kemikler, mezar içerisine sızan kireçli su nedeniyle tahrip olmuştur. Geriye kalan kemiklerin çoğu kol ve bacak gibi uzuvlara aittir. Gömüler ışığında bunun bir aile mezarı olduğu açıktır. Mezar içerisine gömüler en fazla iki kişinin geçebileceği dromos ve girişten yapılmaktaydı. Küçük boyutlarda yapılmış olan dromosun sembolik olarak kullanıldığı düşünülebilir. Fakat mezarların üzerlerini kapatan kapak taşlarının büyüklüğünden dolayı diğer yapılacak olan gömüler için kaldırılması olanaksız gibi görünmektedir. Ayrıca ana kayanın kazılarak içine

²⁷² Akyurt 1998, 5-6.

²⁷³ Tırpan 2008, 11.

²⁷⁴ Tırpan – Söğüt 2008, 258.

²⁷⁵ Özdemir 2012, 460.

yapılan mezar odasının üst kapağının kaldırılması, mezarların mimarisini etkileyerek oluşturulmaya çalışılan sahte tonozu bozabilir.

08MM32 numaralı mezara (Resim 87) giriş doğu batı doğrultulu çukur dromosun güney ve kuzey yönünün plaka taşlarla örülmesiyle oluşturulan mezar yoluyla sağlanmaktadır.²⁷⁶ Üzerinde 3 adet kapak taşı in – situ tespit edilen mezar yolunun toplam uzunluğu 1,70 metredir. Dromos batıda 0,75 m uzunluğunda, 0,33 m genişliğindedir ve 0,34 m derinlikte zeminine plaka taş konularak basamak oluşturulmuştur. 0,75 m'den sonra doğu tarafta 0,57 m genişliğe ulaşan dromos 0,87 m daha uzanarak giriş kapısına ulaşılmaktadır. Dromos derinliği 1,37 metredir.

08MM32 numaralı mezar odasının üzerinde kuzey güney yönünde yerleştirilmiş 3 adet kapak taşı açığa çıkarılmıştır. Mezarın giriş kapısı güneyinde ve kuzeyinde bulunan iki kapı sövesi ve bu söveler üzerine oturtulmuş bir lento ile mezarın üst örtüsünü taşıyacak niteliğe getirilmiştir. Kuzey söve uzunluğu 0,65 m, genişliği 0,30 m, kalınlığı 0,19 metredir. Güney sövenin uzunluğu 0,65 m, genişliği 0,32 m, kalınlığı 0,15 metredir. Lentonun uzunluğu 1,30 m, genişliği 0,50 m, kalınlığı 0,15 metredir. Mezar odasına giriş ise her iki kapı sövesinin hemen batısına yerleştirilmiş kapı olarak kullanılan plaka taş ile sağlanmaktaydı. Giriş kapısının uzunluğu 0,87 m, genişliği 0,59 m, kalınlığı 0,07 m olarak ölçülmüştür. Mezar odası 2,05 x 1,35 m ölçülerinde olup, örgüsünde düzgünleştirilmiş kare ve dikdörtgen formda plaka taşlar kullanılmıştır. Mezar odasında doğuda, güneyde ve kuzeyde birer kline mevcuttur. Doğudaki klinenin altında ortada bir destek taşı bulunmaktadır. Kuzey ve güney klineler düzleştirilmiş ana kaya üzerine bir sıra örgü yapılarak yükseltelen zemin üzerine plaka taşların konulmasıyla oluşturulmuştur. Ayrıca güney duvarına 2, kuzey duvarına 1 olmak üzere toplam 3 adet niş yerleştirilmiştir.

08MM32 numaralı mezar içerisinde yatış pozisyonu veren iskelete rastlanılmamıştır ancak 7 adet kremasyon gömü yapıldığı tespit edilmiştir.²⁷⁷ Mezarda 7 adet krater, 1 adet çömlek, 1 adet kotyle, 2 adet testicik, 1 adet aryballos, 1 adet oinokhoe,

²⁷⁶ Tırpan 2008, 11.

²⁷⁷ Tırpan 2008, 11.

2 adet bronz fibula, 1 adet taş figürin ele geçmiştir. Küçük buluntulardan 1 adet heykelcik ve 1 adet fibula, kremasyon kapların içerisinde bulunmuştur. Mezar mimari özellikleri ve buluntuları ile değerlendirildiğinde Geç Geometrik Dönem'e tarihlenmektedir.

Anıt Mezarlar: Bu tür mezarlar nekropolisler içerisinde sadece bir örnekle temsil edilmektedir.²⁷⁸ Söz konusu mezar yapısı Mengefe nekropolisi içerisinde yer alır. Mezar dikdörtgen formludur (Resim 88). Önceki mezar tiplerinden en önemli farkı buradaki yapının inşa edildiği dönemde görülebilir bir yapıya sahip olmasıdır. Ayrıca yapıyı dıştan sınırlayan taş bokları özenerek biçimlendirilmiştir. Bölgedeki nekropoliste ele geçen Geometrik Dönem mezar yapıları yürüme seviyesinin altındayken bu mezarın görülebilir bir yapıya sahip olduğu görülür. Mezarın inşasında dış kenarlarda özellikle köşelerde yer yer küçük boyutlu taş blokları kullanıldıysa da genel anlamda büyük boyutlu taş blokları kullanılmıştır. Mezarın kenarlarından bir tanesi üzerinde bir giriş bulunmaktadır. Yapı içerisinde yapılan kazı çalışmaları sırasında kremasyon gömüye ait bir kap ile yapının her iki kenarlarının birleştiği köşe noktasına yakın bir alanda inhumasyon gömüye ait iskelet kalıntıları ele geçmiştir.

Mezar Hediyeeri

Özdemir'e göre mezar hediyeeri incelendiğinde; 07MM28 mezarı içerisinde 20 adet fibula bulunmuştur.²⁷⁹ Fibulalar C. Blinkenberg tarafından Tip III ve Tip IV olarak 2 farklı tipte sınıflandırılmıştır. Tip III içerisinde, "Tip III-11b" isimli bir alt başlık, Tip IV içerisinde ise dört farklı alt başlık yer almaktadır.²⁸⁰

Tip III incelendiğinde, bu tipte fibulalar C. Blinkenberg tarafından Tip III "Intermédiaires" (Ara dönem) olarak isimlendirilmiştir.²⁸¹ 07MM28 No'lu mezar içerisinde bulunan bazı fibulalar Tip III olarak isimlendirilen tipolojinin Tip III-11b (Resim 89) alt başlığında yer almaktadır. Bu tip fibulalar Geometrik Dönem sonrasında görülmediğinden tarihlemeye önem arz eder.

²⁷⁸ Erdoğan (Baskıda).

²⁷⁹ Özdemir 2012, 461.

²⁸⁰ Blinkenberg 1926, 17-88.

²⁸¹ Özdemir 2012, 461.

Tip IV incelendiğinde, bu tipte fibulalar yine C. Blinkenberg tarafından Tip IV “Tıps des iles” (Adalar) olarak isimlendirilmiştir.²⁸² Bu fibulalar (Resim 90-93) belirli bir gelişim seviyesi gösteren Yunan ve Orientalizan fibulaları olarak sınıflandırılmıştır. Form ve dekorasyon detayları ile birlikte Geometrik Dönem’e tarihlendirilirler. Yüksek ve dar plakalarıyla Yunan Geometrik Dönemi’ndeki fibulaların karakteristik özelliğini yansıtır.

Bu tarz fibulaların benzerleri Özdemir’e göre; Trakya, Makedonya, Rhodos, İda, Lindos, Börükçü, Belentepe, Hydai ve Beçin’de görülmektedir. Mengefe Mevkii mezarlarının kazısında ortaya çıkarılan fibulaların hem inhumasyon hem de kremasyon gömülerde bulunmasından dolayı ölünün uygulama sırasında giysili olduğunu düşündürmektedir.²⁸³ Fibula yünlü giysinin bir parçası, onların tutulmasında kullanılan bir objedir. Büyük fibulalar kalın giysileri, küçükler ise ince giysilerin tutturulması içindir. Çeşitli kullanımları da söz konusudur. Örneğin, Geometrik Dönem’de Yunanistan’da bazen mezara koymadan önce bir zincir oluşturacak biçimde birbirine tutturulduğu görülür. Mengefe Mevkii mezarlarında fibulaların elbiseleri tutturması yanında, elbise üzerinde dekoratif amaçla da kullanılmıştır. Birey sayısından fazla fibula bulunması bu görüşü destekler niteliktedir.

Demir buluntular incelendiğinde; mezar içerisinde 3 adet mızrak ucu bulunmuştur. Yassı kesitli, ahşaba geçen sap kısmı silindirik formdadır ve uç kısma doğru daralır. 1 tane bulunan yassı kesitli bıçak ise yoğun korozyona uğramış ve metali incelmıştır.

Yunanistan’da Geometrik Dönem mezarlarında bulunmuş olan silahlar arasında mızrak uçları, kılıçları ve bıçaklar görülür.²⁸⁴ Mızrak uçları ölünün yanında yatar vaziyette ya da kremasyon kalıntıları arasında bir kap içinde ya da sunuların konulduğu kısımda bulunmuştur. Demir kılıçlar inhumasyon gömünün yanında ve kremasyonlarda ise urnenin karşısına yerleştirilmiştir. Küçük kamalar ya da küçük bıçaklar pek çok mezarda ele geçmiştir. Bunlara göre bunların hepsinin erkek mezarı olduğu düşünülemez. Bazı küçük ve narin bıçaklar süslenme malzemesi arasında ele geçmiştir ve silah

²⁸² Blinkenberg 1926, 17-88.

²⁸³ Özdemir 2012, 462.

²⁸⁴ Blinkenberg 1926, 13, 87.

sayılmamaktadır. Çocuk mezarlarında da görülebilmektedirler. Bu yüzden 07MM28 No'lu mezar içerisinde bulunmuş olan mızrakların kesin olarak mezar içerisindeki ölünün mesleğine ait bilgi sunması kesin değildir.²⁸⁵

2007 yılında başlanan²⁸⁶ kazılar 2008 yılında da devam etmiştir²⁸⁷ ve yıl boyu süren çalışmalar sonucunda toplam 146 adet mezarın kazısı tamamlanmıştır.²⁸⁸ Geç Geometrik, Klasik ve Hellenistik Dönemlere tarihlenen mezar ve mimari kalıntılarla, çok sayıda buluntu ortaya çıkarılmıştır.²⁸⁹ 2008 yılında ortaya çıkarılan mezarlardan örgü dörtgen mezar tipindeki bir mezar ve bu mezardan ele geçen buluntular incelendiğinde bölgede yer alan Geç Geometrik mezar karakteri anlaşılabilmektedir.²⁹⁰ 08MS03 numaraları sondaj alanı içerisinde toprak üst seviyesinden 1.10 m. derinlikte yer alan 08MM97 numaralı mezar kuzey güney doğrultuludur. Ayrıca 3 adet kapak taşı in – situ olarak bulunmuştur. Örgü dörtgen mezar tipinde inşa edilen mezarda düzgün kesilmiş plaka taşlar kuru duvar örgü tekniğinde yapılmıştır. Mezar zemini sarımsı renkte sıkıştırılmış toprak tabakasından oluşmaktadır. Mezarda bir bireye ait kafatası bulunmuştur. Yatış pozisyonu vermeyen dağınık durumdaki bacak ve kol kemikleri de değişik seviyelerde bulunmuş ve mezarda tek gömü yapıldığı tespit edilmiştir. Mezarda tek bir iskelet bulunmasına rağmen kemiklerin dağılmış olması ve yatış pozisyonu vermemesi yağmur sularının iskelete zarar verdiğini düşündürmektedir. Mezarda 3 numaralı kapak taşıyla mezarın doğu duvarı arasına sıkıştırılmış durumda iki adet demir mızrak ucu ve bu mızrak uçlarına asılmış durumda bir bronz kemer ile kuzeybatı köşede bir adet pişmiş toprak çömlek bulunmuştur. Bir adet pişmiş toprak kantharos ve iki adet bronz fibula da bulunmuştur.

Ekici'ye göre 08MM97 mezar buluntuları incelendiğinde; kemer (Resim 94)²⁹¹ ve fibulalar (Resim 95-96), kullanımı uzun süre devam eden bu fibulalar Khios'ta F tipi olarak adlandırılmıştır ve İ.Ö. 7. yüzyıl başından İ.Ö. 6. yüzyıl sonuna kadar

²⁸⁵ Özdemir 2012, 462.

²⁸⁶ Tırpan – Söğüt 2008, 243.

²⁸⁷ Tırpan – Söğüt 2009, 505.

²⁸⁸ Tırpan 2008, 3-13.

²⁸⁹ Tırpan – Söğüt 2008, 257-258.

²⁹⁰ Tırpan – Söğüt 2009, 518-519.

²⁹¹ Ekici 2012, 242-247.

kullanılmıştır.²⁹² Aynı tip, Arkaik Efes Tapınağı'nda da görülmüştür. Ancak Girit'te mağara gömülerinde Geometrik Dönem'e tarihlenen örnekleri de bulunmuştur.)²⁹³

Mızrak Ucu (Resim 97), Yuvalı mızrak uçlarındandır. (Bu tip yuvalı örnekler Anadolu'da Hitit Çağı'nda gelenek haline gelmiştir.²⁹⁴ Aynı tip mızrak uçları Urartularda da görülmekte ve kovanlı mızrak ucu olarak adlandırılmaktadır.)

Çömlek (Resim 98), form açısından benzer örnekleri ile Troia'da en erken İ.Ö. 1025 – 900 arasında karşılaşılmaktadır.²⁹⁵ Ancak aynı form İ.Ö. 950 – 800 arasında da görülmüştür. Süsleme açısından incelendiğinde bu tip süslemeye Karia Bölgesi'nde çok rastlanmasa da²⁹⁶ Mengefe'de yapılan kazılarda ortaya çıktığı kadarıyla çömlekler üzerinde kazıma ve boya ile yapılmış örnekler ele geçmiştir. Beçin'de bulunan ve Geç Geometrik Dönem'e tarihlenen testi²⁹⁷ ile lekythos'un²⁹⁸ yüzeyinde aynı süslemenin boya ile yapıldığı görülmektedir. Troia'da İ.Ö. 800'lere kadar görülen form özellikleri ve Beçin'de Geç Geometrik Dönem'de görülen bezeme benzerliği göz önünde bulundurulduğunda çömleği Geç Geometrik Dönem'in başlarına tarihlendirilmektedir.

Kantharos (Resim 99), nadir görülen bir forma sahip olan kantharos'un²⁹⁹ daha küçük boyutlu örneklerine Atina Agorası'nda Erken Geometrik Dönem'den itibaren İ.Ö. 8. yüzyılın ilk yarısına kadar; Samos'ta ise İ.Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısında³⁰⁰ rastlanmıştır. Özetle kantharos'un Geç Geometrik Dönem'in başlarına tarihlendiğini gösterir niteliktedir.³⁰¹

Mezarda tek gömünün yapılması ve buluntuların in – situ olması mezarın sadece bir defa kullanıldığını göstermektedir.³⁰² Ölü hediyeleri ölen kişinin yaşı, cinsiyeti, etnik

²⁹² Boardman 1967, 206.

²⁹³ Hogarth 1908, 148.

²⁹⁴ Özet 1988, 48, fig.7; Bu tip yuvalı örnekler Anadolu'da Hitit Çağı'nda gelenek haline gelmiştir (Goldman 1938, 82, fig.44). Aynı tip mızrak uçları Urartularda da görülmekte ve kovanlı mızrak ucu olarak adlandırılmaktadır (Bilgi 2004, 106).

²⁹⁵ Aslan 2002, Pl.1-5, Pl.3-25.

²⁹⁶ Polat 2009, 145.

²⁹⁷ Arslan – Kızıl 2007, 88 Fig. 7.

²⁹⁸ Polat 2009, 140, Fig. 7.

²⁹⁹ Young 1939, 157-162.

³⁰⁰ Walter – Vierneisel 1959, 12-13, Pl. 15.6.

³⁰¹ Ekici 2012, 242-247.

³⁰² Ekici 2012, 242-247.

kökeni gibi toplumsal ve kişisel bilgilerini verebilir. Erkek gömülerinde genellikle ok ucu, bıçak, mızrak ucu ve kılıç gibi silahların kullanıldığı bilinmektedir. Demir mızrak uçlarına asılan savaşçı kemeri ölen kişinin bir erkek, hatta bir savaşçı olduğunu düşündürmektedir. Seramik buluntular ise Geç Geometrik Dönem'in başlarına tarihlenmekle birlikte, buluntular arasında yer alan fibulalar, mızrak uçları ve kemer uzun süre kullanılagelmiştir. Ancak seramik buluntular göz önünde bulundurulduğunda kontekst olması sebebiyle metal malzemeler de aynı tarihe verilmelidir. Mimari açıdan örgü dörtgen mezarların **ilk kullanımının** Geç Geometrik Dönem'e tarihlendiğini gösteren örnekler Karia Bölgesi'nde Börükçü, Beçin, İasos ve Bozukbağ'da görülmektedir. Karia Bölgesi Geç Geometrik Dönem mezar mimarisi Mengefe Mevkii'nde buluntular ışığında kendisini göstermektedir. 08MM97 No'lu mezarın Geç Geometrik Dönem'in başlarında kullanıldığını söylemek mümkündür.

Milas kazıları sırasında, Mengefe çalışmalarında, ele geçen yapıların kuzeyindeki alanda bulunan mezarların bir kısmı Geç Geometrik Dönem'e kadar inmektedir.³⁰³ Ele geçen 37 adet mezarın sadece birkaçı Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmektedir. Mezarların birçoğu hiç dokunulmamış kontekste sahiptir ve çoğunluğu örgü dörtgen mezar tipinde inşa edilmiştir, çukur dromoslu örgü oda mezarlar ve sanduka (kist) mezarlar yanında urne ve pithos gömü de vardır. Mezarlar plaka taşlardan inşa edilmiş, üstleri büyük boyutlu kireç taşı bloklarla kapatılmıştır. Mezarların boyutuna göre üzerindeki kapak taşı sayısı değişmektedir. Kesin yön birliği bulunmayan mezarlar, arazinin topografisine göre yerleştirilmiştir.

³⁰³ Ekici 2012, 242-247.

4.13. BOZUKBAĞ

Bozukbağ, Muğla İli, Yatağan İlçesi, Turgut Belde'sinin (Antik Çağ'daki adı Lagina) güneyinde ve merkezden 1,5 km. uzaklıkta bulunmaktadır (Resim 1).³⁰⁴ Bozukbağ Mevkii'ndeki mezarlar "sanduka (kist) mezar" olarak adlandırılmıştır ancak bu mezar tipi "bazı kenarları plaka levha kaplı, bazı kenarları ise örülerek yapıldığından" örgü dörtgen mezarlar grubuna dahil edilmelidir (Resim 100). İlk toprak içine bir çukur açılmış, sonra çukurun yan taraflarına duvar yapılmış, daha sonrada üst kısım yassı taşlarla kapatılarak, toprak sathının altına dikdörtgen planlı küçük odaya benzer bir şekil meydana getirilmesiyle oluşurlar. Mezarların uzunluğu yaklaşık olarak 2 m. civarında veya biraz daha uzun olmaktadır. Birbirine eşit olan derinlikleriyle genişlikleri genel olarak 0,60 m. ile 1 m. arasında değişmektedir. Mezarların üzeri Anadolu'da sal taşı tabir edilen uzun ve düzgünce olan 4 – 5 taşla kapatılmıştır.³⁰⁵ Bozukbağ'ın 400 m. doğusunda yer alan Emirler Mevkii ise, Turgut Beldesinin güneydoğusunda yer alır. Emirler Mevkii'nde de açılan çukur içerisine kuru duvar tekniğiyle Geometrik Dönem'e tarihlendirilen örgü dörtgen mezar bulunmaktadır. Taşlar ve duvarlar Bozukbağ'daki gibi düzgün değildir (Resim 101).³⁰⁶

Turgut (Lagina) Kazısı adı altında araştırılan bölge üçgen biçiminde bir tarladır ve her iki köyü birbirine bağlayan patika buradan geçmektedir ve alanın bu yoldan itibaren doğuya doğru iki küçük plato halinde alçaldığı görülür, çalışmalar mezarların bulunduğu birinci platonun yola yakın kısmında gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 50 cm. derinlikten son ra mezarların üst seviyeleri görülmeye başlanmıştır (Resim 102).³⁰⁷

Bulunan mezarlar tek tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Örgü Dörtgen Mezarlar.

³⁰⁴ Boysal 1969, 63-78.

³⁰⁵ Özdemir 2009, 18-19.

³⁰⁶ Özdemir 2009, 18-19.

³⁰⁷ Boysal 1969, 63-78.

Mezarlar

4 No.'lu mezar incelendiğinde; kuzey güney doğrultusunda konuşlanmıştır, uzunluğu 2.25 m., genişliği 0.88 m., yüksekliği 0.85 m. olan, dikdörtgen planlı bir mezardır (Resim 103).³⁰⁸ Mezar daha önce kapak taşları kaldırılmak suretiyle açılmıştır. Buna rağmen, temizlik esnasında kenar ve köşelerde kalmış olan bazı kaplar bulunmuştur. Mezarın duvar tekniği diğer mezarlara benzemektedir. İçerisinde 4 adet kap yer almaktadır. 1 adet Oinokhoe ele geçmiştir, mezarın kuzeydoğu köşesinde yana yatmış vaziyettedir. 1 adet küçük çömlek ele geçmiştir, mezarın doğu tarafında yer almaktadır, duvara dayanmış ters gelmiş durumda ele geçmiştir. 1 adet geniş çanak, mezarın güneydoğu köşesinde ve doğu taraftaki duvara daha yakın durumda ele geçmiştir, 1 adet de çömlek ele geçmiştir, geniş çanak ile birlikte doğu duvarı arasında yana yatmış vaziyette ele geçmiştir.

Mezar 4'te ele geçen Oinokhoe'nin (Resim 104) form ve bezeme şeması göz önüne alındığında kap Geç Geometrik Dönem'e ait olarak tanımlanmıştır.

Mezar 4'te ele geçen bir diğer örnek olan çömlek (Resim 105) form ve bezeme şeması göz önüne alındığında kap Geç Geometrik Dönem'e ait olarak tanımlanmıştır.

5 No'lu mezar incelendiğinde; dikdörtgen planlı bu mezar daha öncesinde köylüler tarafından açılmıştır. Mezar geniş cephelerindeki duvarlardan güney tarafı tamamen taşlarla örülüdür, kuzey tarafındaki taşların büyük kısmı ana kayanın düzeltilmesiyle oluşturulmuştur. Mezarın uzunluğu 2.41 m., genişliği 0.90 m., yüksekliği 1.05 m.'dir. Mezarda, iskelete ait kemikler ve aşağısında 4 adet kap ele geçmiştir. 1 adet iki kulplu çömlek (Resim 106) iskelet seviyesinde ele geçmiştir. 1 adet tas, doğu kısımda, iskeletin ayak ucundadır, 1 adet kap, doğu taraftaki duvarın dibinde ve ana toprak üzerindedir, ayrıca 1 adet testicik (Oinokhoe) de mezardan ele geçmiştir.

Mezar 5'ten ele geçen Oinokhoe'nin (Resim 107) form ve bezeme şeması göz önüne alındığında kap Geç Geometrik Dönem'e ait olarak tanımlanmıştır.

³⁰⁸ Boysal 1969, 63-78.

Karia seramiğinde Geç Geometrik oinokhoelerinin form ve bezemesinin İ.Ö. 7. yüzyılın ilk yarısından ikinci yarısına uzanan gelişimi tanımlanabilmiştir.³⁰⁹ Örneğin Bozukbağ'dan 5 No'lu mezardan ele geçen oinokhoe incelendiğinde, Özgünel'in³¹⁰ betimlemesiyle kabın boynunun daha erken örneklerle göre uzadığı, gövdesinin küreselleştiği ve konikal bir görünüm elde ettiği görülmektedir. Bu bakımdan Geç Geometrik seramiğin sonlarına yerleştirilebilmektedir.

³⁰⁹ Fazlıoğlu 1998, 57-58.

³¹⁰ Özgünel 2006, 19; Coldstream 1977, 260. Coldstream J.N., Karia seramiğinde Orta Geometrik Dönem'den sonra seramikçilerin bodur forma yöneldiklerini söylemektedir.

4.14. BÖRÜKÇÜ

Muğla ili, Yatağan İlçesi, Turgut Beldesi, TKİ Dekupaj sahası içerisinde bulunmaktadır. Börükçü mevkiinde yapılan çalışmalarda farklı şekillerde örgü dörtgen mezarlara rastlanmıştır.³¹¹ Börükçü’de yer alan örgü dörtgen mezarların derinlikleri 1,17 – 0,50 m arasında değişmektedir. Bu tip mezarların tarihleri ise İ.Ö. 7. yüzyıl ile İ.Ö. 3. yüzyıl arasında değişmektedir. Ancak bazı mezarların daha sonraki dönemlerde de kullanıldığı anlaşılmaktadır.³¹²

Stratonikeia’ dan Lagina’ya giden, ortalama 3.5 m. genişliğinde ve yaklaşık 9.5 km. uzunluğundaki kutsal yol, Kuzey Şehir Kapısı çıkışından itibaren İğdemir, Kabasakız, Akdağ Mevkilerinden sonra 6. km.’de Börükçü Mevkii’nden geçmektedir (Resim 1).³¹³ Börükçü’de ilk kalıntılar kutsal yolun batı yamacında olmasıyla birlikte, yerleşim merkezinin kutsal yolun doğu yamacında olduğu görülmüştür. Kutsal yolun doğusunda bulunan yerleşimin üst bölümünde güney, doğu ve kuzey olmak üzere üç yönünde mezarlara rastlanılmıştır. Kazısı yapılan yaklaşık 270 mezarın inhumasyon ve kremasyon gömünün yanı sıra kenotaph örnekleri de görülmektedir.³¹⁴ Geç Geometrik Dönem’den Geç Roma Dönemi’ne değin tarihlenen mezarların bazısı tek, bazısı ise aynı ve farklı dönemlerde birden fazla gömüye ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca bunlara dahil olan küçük teraslarda oluşturulan aile mezarlıkları da görülmektedir. İ.Ö. 8. yüzyıl sonlarından, İ.Ö. 3. yüzyıla kadar olan süreçte yerleşime daha yakın alanlarda mezarların olduğu, sonraki dönemlerde ise bu mezarlarının bazısı yerleşim yeri içinde kaldığı tespit edilmiştir.³¹⁵ Bu durumda zamanla yerleşimin genişlediği gözlenmektedir. Hatta bazı mezarların yapı kalıntıları içinde kaldığı, bunun tahrip olmadan aynı şekilde korunduğu dikkati çekmiştir. Kıta Yunanistan ile adalarda İ.Ö. 7. yüzyıldan itibaren gömülerin tamamen yerleşim dışına taşındığı bilinmektedir. Yerleşim yeri dışındaki nekropolislerde eğer uygunsa, kentten ayrılan yol nekropolisin içinden geçerek kutsal alana

³¹¹ Özdemir 2009, 21.

³¹² Tırpan – Söğüt 2004, 383.

³¹³ Tırpan – Söğüt 2007, 387-410.

³¹⁴ Tırpan – Söğüt 2005, 259-260

³¹⁵ Söğüt 2012, 553-587.

ulaşmaktadır.³¹⁶ Burada hem kutsal alan çevresi hem de kutsal yol kenarındaki gömü geleneği tam olarak uygulanmıştır. Börükçü içindeki yol, yerleşim teraslarından sonra nekropolis içerisinden geçip kutsal alana ulaşmaktadır.³¹⁷

Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan başkanlığındaki Lagina kazı ekibi tarafından gerçekleştirilen kazılar sonucunda, Geç Geometrik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kullanıldığı anlaşılan mezarlık alanında toplam 18 mezardan 42 bireye ait iskelet ele geçirilmiştir.

Paleoantropolojik İnceleme: 2003 yılı Börükçü kazısından çıkarılan ve çalışma materyalini oluşturan iskeletlerin paleoantropolojik analizi Enver Y. Bostancı ve Refakat Çiner Laboratuvarında gerçekleştirilmiştir.³¹⁸ İncelenen iskelet materyal oda mezar ve oda mezardan son derece karışık bir şekilde ve çoğunlukla da çoklu gömü olarak bulunmuştur. Laboratuvarda, öncelikle her mezar için iskeletler kendi içlerinde bebek, çocuk ya da erişkin olarak gruplara ayrılmış ve daha sonra da cinsiyet ve yaş tahminleri gibi diğer demografik analizleri yapılmaya çalışılmıştır.

5 numaralı mezarda toplam 11 bireye ait iskelet kalıntısı bulunurken, toplam 42 bireye ait kalıntının 4'ünün bebek (0-2.5 yaş), 10'unun çocuk (2.5-18 yaş), 14'ünün erişkin kadın ve 12'sinin erişkin erkek bireylere ait olduğu tespit edilmiştir. 10 ve 15 numaralı mezarlarda çok küçük kemik parçaları içeren birer bireye ait kalıntılar ele geçirilmiş ve bunlara ilişkin demografik bir değerlendirme yapılamamıştır.

Bulunan mezarlar 6 farklı tipte değerlendirilebilir. Bunlar; a) Sanduka (Kist) Mezarlar, b) Pithos Mezarlar, c) Urne Mezarlar d) Örgü Dörtgen Mezarlar, e) Dromoslu Örgü Dörtgen Mezarlar, f) Oygı Oda Mezarlar.

³¹⁶ Hürmüzlü 2008, 4-13.

³¹⁷ Özgünel 2006, 38-92.

³¹⁸ Güleç vd. 2004, 167-173.

Mezarlar

2003 yılı Börükçü kazılarında çıkarılan iskeletlerin paleoantropolojik analizlerinin anlatıldığı çalışmada, topluma ilişkin demografik, patolojik ve metrik bulgular ortaya konmaya çalışılmıştır. Bulgular genel olarak incelenen Börükçü popülasyonu bireylerine oldukça benzer sonuçlar ortaya koyarken, eski Anadolu toplumlarıyla yapılan karşılaştırmalarda da genel olarak Hellenistik ve Roma toplumlarına yakın değerler vermiştir.

Rafli ve rafsız örgü dörtgen mezar, sanduka (kist) mezar, lahit, yeraltı oda mezar, çömlek (çocuk mezarı), ostotheke, urne ve doğrudan toprağa gömü olmak üzere oldukça farklı tiplerde mezarlar görülmektedir.³¹⁹ Antik Çağ'da kullanıldığı bilinen ahşap tabutlar ile ilgili kesin bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bazı mezarlar belirli dönemlerde yoğunlukta kullanılmış olmakla birlikte mezar tipi ile dönem arasında kesin bir belirleyici olduğunu söylemek zordur. Ancak yine de dönemsel tercihlerin olduğu ve buna bağlı olarak belirli dönemlerde daha çok kullanılan tiplerin olduğu açıktır. Farklı tiplerde örneklerin bulunduğu mezarların tipolojik dağılımında, nekropolis içindeki doğal yapının etkili olduğu, araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Bunun sonucunda yeraltı oda mezarlar, sadece uygun doğal kayanın olduğu doğu ve en üst teraslarda daha çok görülmüştür. Hatta bu mezarların kendi aralarında aynı hizada, doğal terasa bağlı sıralı şekilde dizildiği görülmektedir. Mezarların bazılarının kendi içinde küçük gruplar oluşturması, aile mezarlığı geleneğinin varlığını göstermektedir. Bu küçük grupların yakınında bulunan küçük düzlükler, mezar sahibi yakınlarının belli dönemlerde burayı ziyaret ettikleri ve hatta buralarda seramoniler yaptıklarını ortaya koymaktadır.³²⁰ Çalışmalarda 9.5 m. uzunluğunda ve 0.90 – 1.50 m. genişlediğinde bir teras duvarı bulunmuştur. Teras oluşturulan bölüm İ.Ö. 8. yüzyıl sonu ve İ.Ö. 7. yüzyıl başlarına ait olan mezarların üst bölümüne denk gelmektedir. Bu seramoni yaptıkları alanlar örgü dörtgen mezarlarda daha sıradan bir yerken, Klasik ve Hellenistik Dönem'de inşa edilen mermer mezarların

³¹⁹ Karaöz Arıhan 2007, 13-26.

³²⁰ Hürmüzlü 2008, 4-13.

yakınında daha gösterişli yapılmışlardır. Böylelikle mezarın yapısına göre, bu düzenlemelerin basit bir yerden daha görsel bir alana doğru değiştiği görülmektedir.

Bir mezara aynı aileye ait olan yakın zamanda ölmüş kişilerin birlikte gömüldüğü, ama aynı aileden uzakta ölen ve küllerinin toplanabilme şansının olmadığı bireyler için küçük, çocuk mezarı büyüklüğünde kenotaph inşa edilmiştir.³²¹ Bulunan üzeri açık örneklerle göre, bazılarının üzeri kapatılmamıştır. Mezarlar dönemlerine bağlı olarak belirli alanlar oluşturmuştur, ama bazı dönemlerde alan darlığına bağlı olarak karışık gömüler de görülür. Bu nedenle örgü dörtgen mezarlar ve pithoslar yan yana veya altlı üstlü olarak birbirine çok yakın bir şekilde görülebilmektedir. Belirli mezarların bulunduğu alanların üstünden duvarlar geçirilerek bir nevi mezarların bütün bir grup halinde korunması sağlanmıştır. Mezar üzerinde ve aralarında bulunan duvarlar zamanla mezar terasları oluşmasında yol açmıştır. Teras duvarları ile oluşan düzlüklerin bazıları mezar ziyaretinde kullanılan alanlardır.³²² Klasik Dönem mezarlarında dahi Geometrik Dönem'den beri burada iyi bilinen kireç taşı örgü dörtgen mezar örneklerin kullanımına devam edilmiştir. Buna ilaveten kireç taşı ve mermer sanduka (kist) mezar örnekleri görülmektedir. Mezar ziyaretlerinin haricinde, nekropoliste gömü sonrası mezar töreni ile ilgili Klasik Dönem'e ait mezarı başında koyun eti yendiği görülmektedir ve bu etin yenilmesi geleneğinin Anadolu kökenli olduğu düşünülmektedir. Çocuklar yaygın bir şekilde sanduka (kist), örgü dörtgen ve urne mezarlar içine inhumasyon olarak gömülmüşlerdir. Bazı çocukların kolunda bilezik görülürken, bazısının yanında günlük yaşamında kullandığı oyuncakları veya pişmiş toprak biberonları görülmektedir. Çocukların bazıları dağınık, büyük bir grup ise toplu halde bulunmuştur. Kutsal yol kenarındaki kazılarda elde edilen verilere göre Stratonikeia ile Lagina arasındaki yolu en azından İ.Ö. 8. yüzyıldan beri kullanılmakta olduğu da kesinleşmiştir.³²³

Börükçü mezarları ile ilgili 2002 yılında iki ayrı çalışma yapılmıştır. Bunlardan birisi 2002 yılı içerisinde Muğla Müzesi ile birlikte açılan 7 mezarın temizliklerinin yapılması ve çevrelerinin tamamen kazılarak yakınlarında herhangi bir mezar veya

³²¹ Hürmüzlü 2008, 4-13.

³²² Tırpan – Söğüt 2004, 379.

³²³ Hürmüzlü 2008, 4-13.

kalıntıların olup olmadığının belirlenmesi olmuştur.³²⁴ Bunların arasında 1 anıt (02BM01), 5 örgü dörtgen mezar (02BM02, 02BM03, 02BM04, 02BM05, 02BM07) ve 1 hipoje (02BM06) bulunmaktadır. Bu mezarlar Geç Geometrik Dönem'den Hellenistik Dönem'e değin bir tarih aralığı izler ve uzun bir süre kullanımı görülür. İkinci çalışma ise dekapaj saha ağzındaki mezarların açılmasıdır.

Örgü Dörtgen ve Sanduka (Kist) Mezarlar: Mezarların tipleri ve örgü biçimleri aynı ve derinlikleri 1,17 – 0,50 m. arasında değişmektedir.³²⁵ Bu tip mezarların tarihleri ise İ.Ö. 7. yüzyıl ile İ.Ö. 3. yüzyıl arasında değişmektedir. Ancak bazı mezarların daha sonraki dönemlerde de kullanıldığı anlaşılmıştır.

En erken gömülerden birisi 03BM09 numaralı mezardır (Resim 108). Örgü dörtgen mezar biçiminde yapılmış olan bu mezar içerisinde tek gömü tespit edilmiş ve buluntulara göre İ.Ö. 7. yüzyıl sonlarına ait olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca 03BM02 numaralı sanduka tipi mezarın alt taban seviyesinden 130 cm. aşağıda, örgü dörtgen mezar tipinde yapılmış olan 03BM04 No'lu mezar da erken örneklerden birisidir. Örgü dörtgen mezar biçiminde yapılan bu mezar buluntulara göre İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir. Bu tipte olan mezarlardan biri de 1.17 m. derinliğindeki 03BM05 numaralı örnektir (Resim 109). Yüksekliğe bağlı olarak mezar içine iniş ve çıkış için mezar duvarı içine yerleştirilen bir plaka, taş duvar yüzeyinden mezar içine uzanan bir basamak şekline dönüştürülmüştür. Mezardaki kafataslarına göre en az 10 gömünün yapıldığı anlaşılmaktadır. Duvar örgüleri Geometrik Dönem mezarlara benzemekle birlikte buluntular Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemi'ne aittir. Diğer mezarlardan farklı olarak etrafı taşlarla desteklenerek yapılmış bir libasyon yeri de bulunmuştur.

³²⁴ Tırpan – Söğüt 2004, 371-386.

³²⁵ Tırpan – Söğüt 2004, 376.

Mezar Hediyesi

Bazı mezarlarda iskelet bulunsa da içerisinde herhangi bir hediye yer almamaktadır.³²⁶ Böylece İ.Ö. 7. ve İ.Ö. 6. yüzyıla ait bazı mezarlara mezar hediyesi konmadığı ya da daha sonraki gömüler esnasında alınmış olabileceği düşünülmektedir. Çok kullanımlı mezarların büyük bir çoğunluğunda, mezar hediyelerinin tarihleri aynı seviyelerde bulunan sikkeler ile desteklenmiştir. Pişmiş toprak, bronz, cam ve farklı malzemelerden yapılmış değişik süs eşyalarının yanı sıra, yetişkin bireye ait olduğu anlaşılan 03BM10 numaralı mezarda bulunan bir tabak dolusu aşık kemiği, farklı mezar hediyelerinden birisini oluşturmaktadır. Bir diğer toplu aşık kemikleri bir kız çocuğuna ait 03BM14 numaralı mezarda bulunmuştur (Resim 110). Bunun yanı sıra 03BM15 numaralı çocuk mezarında ise iki adet aşık kemiği bulunmuştur. Börükçü'de bulunan mezarlar bu bölge için yabancı değildir. Hem mimari hem de buluntu olarak yakın benzerleri Boysal'a göre Bozukbağ ve Emirler yerleşmelerinde bulunmuş ve yayınlanmıştır³²⁷

2006 yılında Börükçü'de 50, Beydağı'nda 5, Hankuyu'da 1 olmak üzere toplam 56 mezar kazısı yapılmıştır.³²⁸ Börükçü'deki bu mezarlar örgü dörtgen mezar, kist, oygu oda mezar, çömlek, pithos, urne tipindedir. Mezarlar Geometrik Dönem'den Roma Dönemi sonuna değin bir tarih aralığını kapsar. 06BM47 No'lu mezar, Geç Geometrik Dönem'de ilk defa kullanıldıktan sonra İ.Ö. 5. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 4. yüzyıl başını kapsayan tarih aralığında yeniden kullanılmıştır. 2007 yılında Börükçü'de, Milas kazılarında, ele geçen mezarlardan en ilginçleri, örgü dörtgen mezar tipinde yapılmış çukur dromoslu (dromoslu örgü dörtgen mezar) olanlardır.³²⁹ Dikdörtgen formu mezarların duvarları düzenli sıralar halinde devam eden oldukça düzgün kireç taşı plakalarla inşa edilmiştir. Duvar işçiliği, örgü dörtgen mezarlara nazaran daha kaliteli, mezarların boyutları ise daha büyüktür. Tamamı Geç Geometrik Dönem buluntusu veren bu mezarlarda, dromosu alışılmışın dışında uzun kenara yerleştirilmiş iki örnek tespit edilmiştir. Her iki kısa kenara kline yerleştirilmiştir. Dromos'u kısa kenarda olanlarda ise

³²⁶ Tırpan – Söğüt 2004, 377-378.

³²⁷ Boysal 1987, 54-58, res.1-6.

³²⁸ Tırpan – Söğüt 2009, 401.

³²⁹ Tırpan – Söğüt 2008, 255-256.

tek kline yer almaktadır. Yapılış amacı hediyelerin ya da kremasyon gömü kaplarının bırakılması için olmalıdır. Ancak 07BTM01 No'lu mezardaki klinelerde iskeletlerin in – situ bulunması, klinelerin gömü için de kullanıldığını gösteren niteliktedir. Kremasyon gömülerde küllerin doğrudan mezarın içerisine konduğu örneklerin yanı sıra pişmiş toprak kaplarının içine konanlar da vardır. Bazı mezarlarda ikinci veya üçüncü kullanım görülmektedir. Her yeni gömüde, bir önceki gömüye ait iskeletler mezarın bir kenarına süpürülür ve açılan bu alana yeni iskeletler yatırılır. İskeletlerin yatırılış pozisyonunda bir birlik yoktur. Çocuklar hocker ve yarı hocker pozisyonunda, yetişkinlerse yarı hocker pozisyonunda ve sırtüstü gömülmüştür. Mezarlarda farklı dönemlere ait pişmiş toprak, kemik, cam ve farklı metallerden oluşan kontekstler bulunmuştur. Geç Geometrik Dönem mezarlarından farklı tiplerde bronz fibular örneklerinin sayıda fazla olması da ilginçtir.

2008 yılında kazılmış 10 adet mezarın 3 tanesi (08BM01, 08BM02, 08BM04) Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir.³³⁰ 08BM01 No'lu mezar oygu oda mezar tipinde yapılmıştır ve mezar çoklu gömüye sahiptir. Mezardan 8 fibula, 3 boncuk, 1 bronz yüzük, 1 pişmiş toprak amphoriskos ele geçmiştir. Geometrik Döneme tarihlendirilen 08BM04 No'lu oygu oda mezar, çoklu gömüye sahiptir. Mezar içerisinde yapılan çalışmalarda 8 adet bronz fibula, 3 adet boncuk, bir adet bronz yüzük ve bir adet pişmiş toprak amphoriskos bulunmuştur.³³¹ Benzerleri Tırpan ve Söğüt'e göre Beçin, Milas, Yatağan, Fethiye ve Keramos'ta bulunmuş olan amphoriskos Geç Geometrik Dönem'e tarihlenmektedir.³³²

³³⁰ Tırpan – Söğüt 2009, 511-512.

³³¹ Tırpan – Söğüt 2009, 511-512.

³³² Özgünel 2006, 45, 130, lev.XVIIIc.

5. DEĞERLENDİRME

Karia bölgesi değerlendirilirken yalnızca bölgede yer alan nekropolisler değil, diğer bölgelerde yer alan nekropolislerle olan etkileşimi de göz önünde bulundurulmalıdır. Nekropolislerden elde edilen veriler Protogeometrik Dönem'den Geometrik Dönem'e değin var olan mezar tipleri arasındaki ilişkiyi daha net ortaya koymaktadır.

Protogeometrik Dönem

Protogeometrik Dönem mezar tipleri ve dağılımı incelendiğinde;

Tümülüsler Erken Demirçağ içerisinde Geç Protogeometrik Dönem'de Asarlık ve Pedasa'da görülürler, Pedasa'daki örnekler incelendiğinde bu tip mezarların, Geometrik Dönem içlerine değin kullanıldığı görülmektedir.³³³

A. M. Mansel, anıtsal üzerine toprak yığılmış mezarların yani tümülüslerin kaynağını Yunanistan olarak göstermekte ve bu geleneğin İ.Ö. 2. bin sonunda Dor göçleri ile Anadolu'ya gelmesi yanında yerel formlarla birleştirilerek uygulandığını aktarmaktadır.³³⁴

Karia'da Protogeometrik Dönem'e tarihlenen mezarlar içerisinde Asarlık ve Dirmil'de yer alan örnekler dikkat çekmektedir. Asarlık örnekleri, yuvarlak ve dikdörtgen formlu mezar odaları bulunan, dromoslu veya dromossuz, üzerine tümülüs benzeri toprak yığılmış mezarlardır.³³⁵ Protogeometrik Dönem'den Geometrik Dönem'e kadar tarihlenen bu mezarlarda hem inhumasyon hem kremasyon gömüler yapılmıştır. Asarlık mezarlarında sandukaların küçük boyutlu örneklerinin urneler, büyük boyutlu örneklerinin ise inhumasyon tarzındaki gömüler için kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca bazı mezarlarda pişmiş toprak lahit parçaları da bulunmuştur.

³³³ Özdemir 2012, 463.

³³⁴ Mansel 1943, 30-32. Tümülüs kelimesinin kökeni eski Yunanca'da "tumbos"; höyük, mezar üzerine örtülen toprak yığını olarak tanımlanmıştır. Roma Dönemi'nde ise Latince'deki "tumolo – tumulus" kelimesi ise benzer anlamda arkeoloji literatürüne girmiştir.

³³⁵ Boysal 1967, 14; Carstens 2008, 75-76.

Dirmil mezarı dromos ve kabaca dikdörtgen planlı bir mezar odasından oluşur. Ancak gömü, odanın tabanı altında, kayaya oyulmuş dikdörtgen bir çukur içinde yer almaktadır. Bu nedenle defin işleminin olasılıkla dromos ve mezar odası inşa edilmeden önce buraya yapıldığı belirtilmiştir.³³⁶ Mezar çukur içinde bir pişmiş toprak lahit tespit edilmiştir. Lahdin içinde ise 65 yaşlarında bir erkek ve ayak ucu bölümünde kıvrılmış pozisyonda 30 – 35 yaşlarında bir kadın birey yer alır. Mezarda kremasyona ait bir ize rastlanmamıştır. Mezar buluntularının çoğunluğu oda içinde bulunurken, sadece bir skyphos, mezar çukuru içine bırakılmıştır. Carstens; Asarlık, Dirmil ve Çömlekçi/Theangela mezarlarına dair yaptığı değerlendirmede, kremasyon uygulamasının Atina'dan gelen yerleşimciler tarafından getirildiğini belirtir. Mezarlardaki Attika üretimi seramikleri de yine bu yerleşimciler tarafından getirilen seramikler olarak değerlendirmektedir ancak, Protogeometrik Dönem'de Attika'dan gelen yerleşimcilerin yine bu kaplarla birlikte ölü yakma adetini oradan bu bölgeye getirmiş olması şeklindeki bu görüş, değişikliğe uğramıştır.³³⁷ Çünkü gerek Müsgebi, gerekse Çömlekçi çalışmaları sonucunda, Karia sahil bölgesinde daha erken yerleşmeler vardır ve bu gelenekler daha sonrasında da devam etmiştir.

Erken Demirçağ mezarlarında yön birliği izlenmemiş, arazinin fiziki yapısına uygun olarak farklı doğrultular kullanılmıştır.³³⁸ Mezarlarda tekli gömüler kullanıldığı gibi, çoklu gömülere de rastlanmaktadır. Çoklu gömü örneklerinde erken gömülerin basitçe mezarın bir kenarına süpürüldüğü izlenir.

İnhumasyon, yani hocker ya da sırt üstü pozisyonunda gömülerin yanı sıra kremasyon da yaygın olarak kullanılmıştır.³³⁹ Cesedin başka bir alanda yakıldığı ve kül ile artıkların urne içinde mezara yerleştirildiği sekonder kremasyon yöntemi kullanılmıştır. Kremasyon gömülerde gömü başka bir alanda yakma işlemi gerçekleştirildikten sonra kremasyon kabının içerisine konulmuştur. Ayrıca hediye olarak

³³⁶ Carstens 2008, 76-84.

³³⁷ Boysal 1967, 10-14.

³³⁸ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 367.

³³⁹ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 367.

mezarlara konulmuş seramik, birkaç örneğin dışında görülmez. Çok yoğun hediyeler olduğu gibi az sayıda gömü hediyesine sahip mezarlar da vardır.

Madnasa'daki platform mezarlarda ise, kremasyon gömüler için hazırlanan urne çukurlarının kapatılmasına yönelik kırık parçalarla beraber kapak taşları da tespit edilmiştir.³⁴⁰ Kapak bloklarının alt kısmı tıpkı Asarlık'taki (Termera) örneklerde olduğu gibi iç bükey olarak yontulmuştur. Madnasa'nın kuzeyindeki topografya son derece hareketli bir şekilde alçalıp yükselerek denize ulaştığından sırt üzerinde kaya mezarları, ölü kültüne yönelik kaya oygu oda mezarlar ile platform mezarlar saptanmıştır. Yüzey toprağı üzerine dağılmış seramik parçalarının sayıca çokluğunun yanı sıra farklı tiplerde ve formlarda olması, mezarların aile mezarları olarak Geometrik ve Arkaik Çağ boyunca uzun yıllar tekrar kullanıldıklarını göstermektedir.

Pedasa'daki yapıları araştıran Diler – Özer, yaptıkları yüzey araştırmalarından çıkan sonuç ile tümülüslerin içerisine yerleştirilmiş lahitlere gömü yapma geleneğinin İ.Ö. 7. yüzyıl ve hemen öncesinde yaygın olduğunun kanıtlandığını söylemektedirler.³⁴¹ Asarlık'taki platform mezarlar Pedasa örneklerine benzer şekilde ilk yapılan platform mezarlara eklemeler yapılarak büyütüldüğü anlaşılmaktadır. Pedasa'da yer alan platform mezar çevresinden ve gömülerden elde edilen buluntular için kesin bir tarihlendirme önerisinde bulunmak güç olmakla birlikte, basit yerel formların benzerlerinin Sub – Myken ve Protogeometrik Dönemlerde görülmesi, platform mezarların tümülüslerle çağdaş ve benzer gömü hediyelerine sahip olduklarını göstermektedir. Urne çukurları genellikle dar ve yüksek olarak yapılmışlardır. Bazı çukurlarda urne kabı bulunmasa da kül depolama alanı olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Pedasa'da kremasyon gömü geleneğinin İ.Ö. 2. binyılın sonlarında uygulanmakta olduğu görülmektedir. Pedasa'da gerek tümülüslerde gerekse platform mezarlarda İ.Ö. 2. binyılın sonlarında inhumasyon ve kremasyon geleneklerinin uygulanıyor olması ve Arkaik Dönem içlerine kadar uzun süre devam etmesi, ölü gömme geleneklerinde sürekliliğin izlenebildiği bir yerleşme olarak Pedasa'nın önemini vurgulamaktadır.

³⁴⁰ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429.

³⁴¹ Özer vd. 2008, 275-276.

Karia’da Myken kültürüne ait izlerin görüldüğü bir mezar türü taş sandukalar incelendiğinde, Çömlekçi’de³⁴² açığa çıkarılan Sub – Myken mezarlar dikdörtgen planlı sandukalardır. Dikdörtgen formlu mezarların tabanı, bazı örneklerde plaka taşlarla kaplıyken, bazı örneklerde sıkıştırılmış topraktır. Ayrıca bu mezarların bir bölümü için Boysal şu şekilde bir tanımlama yapmaktadır “*Bu dikdörtgen mezarların bazıları, tabana yakın yerlerinden, yatay konmuş levha taşlarla ikiye bölünmüştür. Mezar buluntuları ekseriya alt bölümde ele geçmektedir.*”³⁴³ Bu durum taş sanduka mezarlarda plan haricinde düzenleme açısından da farklı uygulamaların bulunduğunu göstermektedir. Bunun dışında Çömlekçi mezarlarındaki ölü gömme geleneğine yönelik net veriler bulunmamaktadır. Sadece bir mezarda (9 No’lu mezar) tam korunmuş bir iskelet belirlenmiştir. Bir mezarda ise kremasyona ait olabilecek yanmış küçük kemik parçaları belirlenmiştir. Veriler, kesin olmamakla birlikte hem inhumasyon hem de kremasyon gömülerin yapıldığı görülmektedir.

Geometrik Dönem

Geometrik Dönem mezar tipleri ve dağılımı incelendiğinde;

Sub – Myken Dönem’den Hellenistik Dönem’e kadar kullanılan taş sandukaların çeşitli şekillerde yapıldığı görülmüştür.³⁴⁴ Börükçü örneklerinin bir bölümünde kayaya oyulan dikdörtgen çukurun içine plaka taşların yerleştirilmesiyle elde edilmiştir. Yine bu merkezlerde sandukaların bir bölümü duvar örülerek oluşturulmuştur.³⁴⁵ Her iki sanduka tipinde de mezarın üzeri plaka taşlarla kapatılmıştır. Plaka taşlardan yapılmış bu sandukalarda plakaların içe bakan yüzleri düzleştirilmişken arka bölümleri işlenmeden bırakılmıştır.³⁴⁶

Karia Bölgesi’nde büyük bölümü Geç Geometrik Dönem’e ait mezarlarda inhumasyon ve kremasyon uygulaması bir arada görülür.³⁴⁷ Beçin’de³⁴⁸ tamamı

³⁴² Yağız 2012, 456-491.

³⁴³ Boysal 1967, 12.

³⁴⁴ Yağız 2012, 456-491.

³⁴⁵ Kızıl 1997, 57-59, çiz.1-2, res.13-14.

³⁴⁶ Akarca 1971, 22-24.

³⁴⁷ Yağız 2012, 456-491.

³⁴⁸ Akarca 1971, 1-222.

inhumasyon gömüler içeren örgü dörtgen mezarlar açığa çıkarılmıştır. İasos'da kuyu şeklinde oyulmuş kayalara yerleştirilmiş pithoslardan oluşan nekropoliste, taş sandukalar inhumasyon, pithos mezarlar ise hem inhumasyon hem kremasyon tarzında gömüler için kullanılmıştır.³⁴⁹ Yine Gencik Tepe'de Geometrik Dönem'e tarihlenen sanduka ve pithos mezar tipi ile karşılaşmaktayız. TKİ kömür işletmelerine ait dekupaj sahası içinde kalan Mengefe, Hüsamlar ve Belentepe Mevkiilerinde ortaya çıkarılan dromoslu örgü oda mezarlarda ise hem inhumasyon hem de kremasyon tarzında gömüler yer alır. Ancak ağırlıklı gömü şeklini kremasyonlar oluşturmaktadır.³⁵⁰

Damlıboğaz/Hydai'da belirlenen kayaya oyulmuş oda mezarlarda inhumasyon tarzında çoklu gömüler belirlenmiştir.³⁵¹

Ayrıca Asarlık'ta Protogeometrik Dönem'den Geometrik Dönem'e kadar kullanılan dromossuz ve dromoslu oda mezarlarda (Mezar C ve Mezar D) her iki tarzda da gömüler yapılmıştır.³⁵²

İasos nekropolisi, İasos agorasının batı kısmındadır ve Bronz Çağı tabakalarının üzerine inşa edildiğinden bazı erken yapıları tahrip etmiştir.³⁵³ Bu alanda çeşitli tiplerde yüzün üzerinde mezar kazılmıştır. Bunlar genellikle doğu – batı doğrultusundadır ve aralarında yassı taşlardan yapılmış lahitler, yatay ya da dik yerleştirilmiş büyük urnelerin (pithos) içindeki inhumasyon ve kremasyon gömüleri, amphora veya az çok dikdörtgen pişmiş toprak lahitlerdeki kremasyonlar dikkat çekicidir.

İasos nekropolisindeki erken dönem mezarlarının tarihi için farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bazı araştırmacılar bu mezarları Protogeometrik Dönem'e tarihlemektedir. İasos Nekropolisi'nde açığa çıkarılan mezarlar D. Levi tarafından önce Protogeometrik Dönem'e tarihlenmiştir. A.M. Carstens ise Halicarnassian Studies V

³⁴⁹ İasos Nekropolisi'nde açığa çıkarılan mezarlar D. Levi tarafından önce Protogeometrik Dönem'e tarihlenmiştir. Daha sonrasında F. Berti mezarların Orta, Geç ve Sub Geometrik Dönem'e ait olduklarını belirterek Panionion Sempozyumu'nda yayınlamıştır. Bkz. Berti 2007, 437-446; A.M. Carstens ise Halicarnassian Studies V dergisinde yine Protogeometrik Dönem nekropolisi olarak söz eder. Bkz. Carstens 2008, 83; Cook – Blackman 1970-71, 46-47, fig. 9.

³⁵⁰ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 364, res.2-16.

³⁵¹ Diler 2001, 226-228, çiz.1-2, res.2-8.

³⁵² Boysal 1967, 14; Carstens 2008, 75-76.

³⁵³ Baldoni vd. 2004, 72-74.

dergisinde yine Protogeometrik Dönem nekropolisi olarak söz eder.³⁵⁴ F. Berti ise diğer araştırmacıların aksine bu mezarların Orta, Geç ve Sub Geometrik Dönem'e ait olduklarını belirtmektedir.³⁵⁵ Coldstream'in tanımlamasına göre nekropolisten elde edilen seramikler Orta Geometrik Dönem'e aittir ve birkaç parçanın tarih aralığı Geç Geometrik Dönem'e sarmaktadır.³⁵⁶

Çömlekçi/Theangela'da örgü dörtgen mezar tipinde oluşturulan mezarların kuru duvar örgü tekniğiyle mezar tabanlarında iskeletin yatırıldığı levha şeklindeki döşemenin benzer örneklerini Belentepe – Mengefe nekropolislerinde görmek olasıdır.³⁵⁷ Daha sonra tabandan yükseltilerek kline formunu alacak olan bu mimari eleman, iskeletin yatırıldığı yer olarak şekillenmiştir. Dikdörtgen veya kare formlu, örgü dörtgen mezar tipinde inşa edilen mezarların benzer örneklerini Bozukbağ, Börükçü ve Mengefe Geç Geometrik Dönem mezarlarında görmek mümkündür. Bu tip içerisinde değerlendirilen mezarları mimari açıdan diğer bir merkez ise Beçin nekropolisidir.

Pedasa'da tespit edilen Geç Protogeometrik ve Geometrik Dönem tümülüs tipi mezar, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluştuğu belirtilmiştir.³⁵⁸ Özbey'e göre, mezarın yapısal özelliklerine bakıldığında, dromos, kapı düzenlemesi, raf ve niş gibi mimari elamanları içerisinde barındırmakta olup bu elemanların, hiç değişikliğe uğramadan Geç Geometrik Dönem içerisinde oluşturulan dromoslu örgü oda mezarlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, mezar mimarisindeki geleneğin olasılıkla kendi dinamikleri içerisinde şekillenerek neredeyse 300 yıl boyunca değişmeden devam ettiğini göstermektedir. Tekil bir örnek üzerinden yapılan bu değerlendirmede ihtiyatlı olmakla birlikte Geç Protogeometrik Dönem içerisinde kullanılan mimari geleneğin Geç Geometrik Dönem'in sonlarına kadar devam ettiğini, aynı zamanda bu yapılaşma evrelerine ait organizasyonların, İ.Ö. 1. binin başlarından itibaren oluşmaya başladığı fikrinin tartışılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

³⁵⁴ Carstens 2008, 83; Cook – Blackman 1970-71, 46-47, fig. 9.

³⁵⁵ Berti 2007, 446.

³⁵⁶ Coldstream 1968, 478.

³⁵⁷ Özbey 2013, 44.

³⁵⁸ Özbey 2013, 53.

Taştan inşa edilen tek odalı mezarlar Tunç Çağı'ndan itibaren bilinmektedir. Bu mezarlar, çeşitli ölçüdeki blok taşlarla kuru duvar tekniği ile bazen çamur harç kullanılarak örülmektedir.³⁵⁹ Örneğin, Ankara Gavurkale'de bulunan Hitit mezarları blok taşlarla örülerek yapılmıştır. Mezar odası ise 1.5 m. kadar yüksekliğe düz örülmüş, sonrasında bindirme tekniğiyle tavanla son bulmuştur. Erken Tunç Çağı'nda başlayan duvarların çatıya doğru daralarak örülmesi, Gavurkale'deki Hitit mezarında bindirme tekniğinde tavanlı mezar odasında, Müskebi Myken mezarlarında basık tonoz isteğine dönüşerek devam ettiği görülmektedir.³⁶⁰ Bodrum'un Müskebi Köyü'ndeki Myken mezarları, örgü dörtgen mezar olarak yapılmıştır.³⁶¹ Bu mezarların tavanı genel olarak tonoz şeklindedir. Dikdörtgen planlı mezar belirli bir seviyeye değin düz devam etmekte, sonrasında içe doğru daralarak tonoz şeklinde bir üst örtüye dönüşmektedir.³⁶² Örneğin, Pedasa, Sivriçam Tepesi Protogeometrik tümülüsü'ndeki mezarın odası örülerek yapılmıştır. Bu mezarın yan duvarları 1 m. kadar düz yükselmekte olup bu düzeyden sonra içe çekilerek yalancı tonoz örtüyü oluşturmaktadır.³⁶³ Protogeometrik Dönem'e tarihlendirilen Dirmil tümülüsünde de aynı sistem kullanılarak duvarlar yükseltilmiştir. C. Özgünel, Dirmil tümülüsünde uygulanan bu sistem için "arzulanan sahte tonoz oluşturulmuştur" yorumunu yapmıştır.³⁶⁴ Belentepe Geç Geometrik oda mezarlarında ise, örgü tekniğinde yapılmış olan duvarlar, yaklaşık 0.80 m. düz olarak yükselmekte ve daha sonra içe doğru daralmaktadır. Mengefe Mevkii'ndeki dromoslu mezarlarda dikdörtgen planlı zeminden itibaren, 4 – 5 örgü sırası düz olarak yükselerek, bu seviyeden sonra örgü sıraları kademeli olarak içe doğru çıkıntı yaparak tavana kadar daralmaktadır.³⁶⁵ Protogeometrik Dönem'de de örnekleri görülen duvarların çatıya doğru daralarak sahte tonoz oluşturma isteğinin, aynı düşünceyle Mengefe Mevkii'ndeki Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilen dromoslu örgü oda mezarlarda gelenek olarak devam ettiği görülmektedir.³⁶⁶

³⁵⁹ Akyurt 1998, 5-6.

³⁶⁰ Akyurt 1998, 5-6.

³⁶¹ Bass 1963, 353-361.

³⁶² Boysal 1967, 10-14.

³⁶³ Diler 2006, 113.

³⁶⁴ Boysal 1967, 10-14; Özgünel 2006, 20-21.

³⁶⁵ Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267; Tırpan – Söğüt 2009, 505-527.

³⁶⁶ Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267.

Belentepe ve Mengefe’de yer alan Geç Geometrik mezarların büyük kısmı dörtgen planlı, ana kayaya oyulmuş mezarlardır.³⁶⁷ Yerel kireçtaşıdan işlenmemiş bloklarla yani olasılıkla mezarın kazılması sırasında elde edilen bu doğal malzeme ile mezarın çevresinde duvar örülmüştür. Mezar boyutları farklılaşır ve daha büyük olanların da mezar yan yüzlerini oluşturan duvarlarda kaydırma tekniği kullanılarak çatı aralığı daraltılmıştır. Çatı mezarın boyutuna uygun olarak, tek ya da daha fazla kireçtaşı plaka ile örtülüdür. Mezar zemini çoğu zaman kabaca düzeltilmiş ana kaya ve nadir bazı örneklerde plaka taşlar ile kaplıdır. Büyük boyutlu mezarlarda mezarın dar kenarında sekiler; duvar içine yerleştirilmiş plaka taşlarla oluşturulmuş raflar kısa kenar boyunca veya köşelerde ve bazen uzun kenarlar içinde nişlere rastlanmaktadır. Mevcut buluntular söz konusu niş ve sekilerin sunu ve urne kaplarını yerleştirme amaçlı olarak kullandığını göstermektedir. Aynı şekilde büyük boyutlu mezarlarda sıklıkla mezarın kısa kenarlarında, ancak Hüsamlar/Bakırlı mezarında görüldüğü gibi bazı durumlarda uzun kenarlarında yer alan dromoslar da kullanılmıştır. Çoğu durumda birden fazla gömünün tespit edilmiş olması dromosların işlevine işaret eder. Dromoslar dörtgen ya da kabaca dairesel formdadır. Mezar odasındaki mimariye benzer taş örgüsü, üst uca doğru daralma, plaka taşla örtülmüş çatı dromoslarda da izlenir. Çoğu örnekte dromos zemini mezar odası zemininden yüksektir. Dromosla mezar odası arasında trilitik bir kapı sisteminin kullanıldığını ve kapının tek bir plaka taşla kapatıldığını gösteren örnekler mevcuttur.

Dromoslu örgü dörtgen mezarlarda ele geçen bireylere ait çok sayıda iskelet, bu mezarlarda hem birden fazla gömü yapıldığını hem de mezarlara inhumasyon gömü gerçekleştirildiğini göstermektedir.³⁶⁸ Mezarlardan ele geçen malzeme gömü zamanlarının aynı dönem içerisinde birkaç kez gerçekleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır ve uzun zaman süreçleri içerisinde gömülerin yapıldığını da göstermektedir. Diğer yandan dromoslar içerisinde ele geçen kremasyon gömüler bu mezarlara en son yapılan gömülerin dromoslara yapıldığını göstermektedir ve bu gömülerin farklı bir gömü tarzına sahip olduğunu gösterirler. Bu mezarların örneklerine Belentepe ile Mengefe nekropolisleri içerisinde rastlanmaktadır.

³⁶⁷ Erdoğan (Baskıda).

³⁶⁸ Erdoğan (Baskıda).

Yapılan kazı çalışmaları sayesinde Dromoslu örgü oda mezarları içerisinde hem kremasyon hem de inhumasyon gömü söz konusudur.³⁶⁹ İnhumasyon gömüler mezar odasının tabanı üzerine ve sekilere yerleştirilmiştir. Kremasyon gömüler ise pişmiş toprak kaplar içerisinde sekiler üzerinde bulunmaktadır. Sekilere ve mezar tabanına ayrıca gömü hediyeleri de yerleştirilmektedir.

Bazı örneklerde ölü hediyelerinin bırakıldığı yer olarak tasarlanan rafların, iskeletin yatırıldığı bölümler olarak da kullanıldığı bilinmektedir.³⁷⁰ Rafların ölçüleri dikkate alındığında iskeletin hocker veya yarı hocker pozisyonunda yatırılmış olabileceği düşünülmektedir. Belentepe mezarlarında bulunan raf düzenlemelerinin tahrip olmamış örnekleri 2008 yılı Mengefe mezarlarında bulunmuştur. Belentepe Geç Geometrik Dönem oda mezarlarında, vazgeçilmez geleneğin unsurlarından biri olarak görülen niş düzenlemeleri, genel olarak mezarların uzun duvarları içerisinde kremasyon gömü için hazırlanmış bölümlerdir. Bu konuda kesin bir yargıya varılmamakla birlikte bu tür nişlerin ölü hediyesi olarak kullanıldığı örneklerde bulunmaktadır. Bu durum, mezarlardaki niş düzenlemelerinin çok işlevli kullanımını göstermektedir.

Geç Geometrik Dönem nekropolisi içerisinde bulunan mezarların gömü biçiminde üç yatış pozisyonu belirgindir.³⁷¹ Hocker ve yarı hocker tarzında yatırılan iskeletlerin yanında sırt üstü (dorsal) yatırılan örnekler de bulunmaktadır.

Bir bireye ait olan mezarların dışında örgü tipi ne olursa olsun ikinci hatta üçüncü bir bireyin gömü yapıldığı mezarlar da bulunmaktadır.³⁷² Böyle bir durumda ilk gömüye ait iskelet genelde ölü hediyeleriyle birlikte bir kenara toplanmakta ve yeni gömülecek birey için gerekli alan yaratılmaktadır. Geç Geometrik Dönem mezarlarına ölü hediyesi olarak, labrys, fibula, yüzük, saç tokası, bilezik, boncuklarla oluşturulmuş kolyeler ve dönemin sevilen kap formların krater, skyphos, kotyle, aryballos, oinokhoe, fincan amphoriskos gibi pişmiş toprak eserler bırakılmaktadır.

³⁶⁹ Erdoğan (Baskıda).

³⁷⁰ Özbey 2013, 44.

³⁷¹ Özbey 2013, 47.

³⁷² Özbey 2013, 47.

Mengefe’de inhumasyon ve kremasyon gömülerin yapıldığı görülmüştür.³⁷³ İnhumasyon bilinen en eski ve en yaygın gömme türü olup, günümüze değin süregelmiştir. Mengefe Mevkii dromoslu mezarlarda, cesetlerin sırt üstü düz, hocker ve yarı hocker olmak üzere üç şekilde yatırıldığı gözlenmiştir. Ölülerin hangi nedenlerden dolayı bu şekilde yatırıldığı tam olarak bilinmemektedir. Afyon yöresinde bulunan Yanarlar’daki ölü gömme adetleri değerlendirilirken küpler içine konulan cesetlerin ölümden hemen sonra, soğumadan küplere yerleştirilmesi gerektiği, aksi takdirde cesetlerin ölümlle gömülme arasında hocker durumuna getirilerek bekletilseler de bazı küplerde oldukça dar olan ağızlardan içeri doğru yerleştirilmesinin çok zor olacağı belirtilmiştir. Gömüdeki bu detay dışında yarı hocker pozisyonundaki gömmelerin herhangi bir inanç doğrultusunda yapıp yapılmadığı tam olarak belirlenememiştir.³⁷⁴

Ölü hediyeleri ölen kişinin yaşı, cinsiyeti, etnik kökeni gibi toplumsal ve kişisel bilgilerini verebilir.³⁷⁵ Erkek gömülerinde genellikle ok ucu, bıçak, mızrak ucu ve kılıç gibi silahların kullanıldığı bilinmektedir. Demir mızrak uçlarına asılan savaşçı kemeri ölen kişinin bir erkek, hatta bir savaşçı olduğunu düşündürmektedir.

Kremasyon,³⁷⁶ hem kadınlar hem de erkekler için et ve kasları hızlıca yok etmek, dolayısıyla ruhu serbest bırakmak düşüncesiyle uygulanan bir yöntemdir.³⁷⁷ Çocuklar için sadece inhumasyon gömüler yapılır. Kremasyon gömüler genellikle urne kabı içine konulmuş halde bulunmaktadır. Yakılan cesedin geriye kalan kemiklerinin toplanarak kabın içerisine konulması şeklinde görülür. Mevcut mezarlara göre bu yakma alanlarından bazen kemiklerin urne içinde, bazen de toplanarak mezara doldurulmuş biçimde gömü yapıldığına rastlanılmaktadır. Bir mezara aynı aileye ait olan yakın zamanda ölmüş kişilerin birlikte gömüldüğü, ama aynı aileden uzakta ölen ve küllerinin toplanabilme şansının olmadığı bireyler için küçük, çocuk mezarı büyüklüğünde kenotaph inşa edilmiştir. Bulunan üzeri açık örneklerle göre, bazılarının üzeri kapatılmamıştır. Bazı mezarlarda ikinci veya üçüncü kullanım görülmektedir. Her yeni

³⁷³ Özdemir 2012, 463.

³⁷⁴ Akyurt 1998, 5-6.

³⁷⁵ Ekici 2012, 242-247.

³⁷⁶ Hürmüzlü 2008, 4-13.

³⁷⁷ Karaöz Arıhan 2007, 13-26.

gömüde, bir önceki gömüye ait iskeletler mezarın bir kenarına süpürülür ve açılan bu alana yeni iskeletler yatırılır. İskeletlerin yatırılış pozisyonunda bir birlik yoktur. Çocuklar hocker ve yarı hocker pozisyonunda, yetişkinlerse yarı hocker pozisyonunda ve sırtüstü gömülmüştür.

Milas – TKİ kazıları Geç Geometrik Dönem mezarında ölü hediyesi olarak bırakılan fibulaların da “adalar” grubuyla yakın ilişkisi dikkat çekicidir.³⁷⁸ Bu bakımdan Batı Anadolu çerçevesinden çok, Kyklad ve Dodekanessos adalarıyla ilişkili bir kültürel bütünlük göz önündedir. Geç Geometrik Dönem mezarlarında farklı tiplerde bronz fibula örneklerinin sayıca fazla olması ilginçtir. Bölgenin Geç Geometrik Dönem mezarlarında sayısal anlamda önemli bir grubu oluşturan fibulalar, en az dört tip içerisinde değerlendirilmektedir.

Özdemir’e göre, Tip IV fibulalarının benzerleri Trakya, Makedonya, Rhodos, İda, Lindos, Börükçü, Belentepe, Hydai ve Beçin’de görülmektedir. Mengefe Mevkii mezarlarının kazısında ortaya çıkarılan fibulaların hem inhumasyon hem de kremasyon gömülerde bulunmasından dolayı ölünün uygulama sırasında giysili olduğunu düşündürmektedir.³⁷⁹ En sık rastlanan tipler III, IVd, Va ve VIIa’dır.³⁸⁰ Bu örneklerin en yoğun olarak temsil edildiği merkez Rhodos adası kentleri (Lindos, İalysos ve Kamiros) ise de Samos, Khios, Ephesos ve diğer Karia merkezlerinden de iyi tanınan tiplerdir. Söz konusu fibulaların bir kısmı için çok dar zaman aralıkları önermek mümkün değilse de büyük bölümü Geç Geometrik – Erken Arkaik kontekstlerde bulunmuştur. Mengefe Mevkii mezarlarının kazısında ortaya çıkarılan fibulaların hem inhumasyon hem de kremasyon gömülerde bulunmasından dolayı ölünün uygulama sırasında giysili olduğunu düşündürmektedir.³⁸¹ Fibula yünlü giysinin bir parçası, onların tutulmasında kullanılan bir objedir. Büyük fibulalar kalın giysileri, küçükler ise ince giysilerin tutturulması içindir. Çeşitli kullanımları da söz konusudur. Örneğin, Geometrik Dönem’de Yunanistan’da bazen mezara koymadan önce bir zincir oluşturacak biçimde birbirine tutturulduğu görülür. Mengefe Mevkii mezarlarında fibulaların elbiseleri tutturması

³⁷⁸ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 363.

³⁷⁹ Özdemir 2012, 462.

³⁸⁰ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 366.

³⁸¹ Özdemir 2012, 462.

yanında, elbise üzerinde dekoratif amaçla da kullanılmıştır. Birey sayısından fazla fibula bulunması bu görüşü destekler niteliktedir.

Yunanistan'da Geometrik Dönem mezarlarında bulunmuş olan silahlar arasında mızrak uçları, kılıçları ve bıçaklar görülür.³⁸² Mızrak uçları ölünün yanında yatar vaziyette ya da kremasyon kalıntıları arasında bir kap içinde ya da sunuların konulduğu kısımda bulunmuştur. Demir kılıçlar inhumasyon gömünün yanında ve kremasyonlarda ise urnenin karşısına yerleştirilmiştir. Küçük kamalar ya da küçük bıçaklar pek çok mezarda ele geçmiştir. Bunlara göre bunların hepsinin erkek mezarı olduğu düşünülemez. Bazı küçük ve narin bıçaklar süslenme malzemesi arasında ele geçmiştir ve silah sayılmamaktadır. Çocuk mezarlarında da görülebilmektedirler.³⁸³ Belentepe amphora içine kremasyon yapılan 08BTM43 No'lu mezarda, mezar sahibinin mesleğine işaret eden, yine amphora içine bırakılmış demir ustura, cımbız ve bilek taşı bulunmuştur.³⁸⁴

Lahitlerin³⁸⁵ Karia'da erken kullanımına ilişkin Asarlık³⁸⁶ tümülüsündeki kazılarda oda içinde, Geç Protogeometrik Dönem'e tarihlenen Dirmil mezarında da görmekteyiz.³⁸⁷ Dirmil mezarında lahdin nasıl kapatıldığı hakkında bilgi verilmemesine rağmen G. Bass mezar odasının toprak dolgu ile kaplı olduğunu belirtmektedir.³⁸⁸ Karia'da Milas yakınlarındaki Damlıboğaz/Hydai'da tespit edilen lahit (ostothek) ise, platformun üzerinde, 1.63 x 0.48 m. boyutlarında ve 0.63 m. yüksekliğinde bir tekne ve üzerindeki bir kapaktan oluşur.³⁸⁹ Ayaklı olan lahit (ostothek), gövdesindeki kırıklar nedeniyle kenetlerle bağlanarak onarılmıştır.³⁹⁰

³⁸² Blinkenberg 1926, 13, 87.

³⁸³ Özdemir 2012, 462.

³⁸⁴ Tırpan – Söğüt 2009, 517.

³⁸⁵ Gümüş 2013, 81.

³⁸⁶ Paton 1887, 72.

³⁸⁷ Bass 1963, 355; Cook – Blackman 1970-71, 56; Özgünel 2006, 20.

³⁸⁸ Bass 1963, 355.

³⁸⁹ Diler 2001, 228.

³⁹⁰ Diler 2009, 360.

6. SONUÇ

Çalışmamızın konusunu oluşturan Erken Demirçağ Karia Bölgesi Nekropolisleri incelendiğinde, genellikle Bodrum Yarımadası ve İç Karia Bölgesi olarak tanımlayabileceğimiz alanlarda yoğun bir şekilde yer aldıklarını görürüz. Erken Demirçağ Nekropolisleri'ni sıralayacak olursak eğer, Asarlık/Termera, Dirmil, Kaleyıkığı Tepesi/Madnasa, Pedasa, Çömlekçi/Theangela, İasos, Hydai, Gencik Tepe, Beçin, Belentepe, Hüsamlar Mevkii, Mengefe, Bozukbağ ve Börükçü olmak üzere toplam 14 merkezde nekropolis veya tekil mezar varlığını Erken Demirçağ Karia Bölgesi'nde görmekteyiz.

Çalışmayı oluşturan nekropolislerin yer aldığı merkezler incelendiğinde bazı mezar tiplerinin belirli dönemlerde belirli merkezlerde daha sık karşımıza çıktığını görmekteyiz. Çalışılmış olan bu 14 merkez içerisinde toplam 9 farklı mezar tipi yer almaktadır. Mezar tipleri kısaca; tümülüsler, platform mezarlar, sanduka mezarlar, pithos mezarlar, urne mezarlar, oygu ve örgü dörtgen mezarlar, dromoslu örgü dörtgen mezarlar, oda mezarlar (oygu oda mezarlar, örgü oda mezarlar ve dromoslu örgü oda mezarlar) ve anıt mezarlar olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Asarlık mezarları incelendiğinde, 7 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹¹ Bu mezar tipleri; tümülüsler, platform mezarlar, sanduka (kist) mezarlar, pithos mezarlar, urne mezarlar, örgü oda mezarlar ve dromoslu örgü oda mezarlar olarak tanımlanabilir. Kentin kuzeydoğusunda doğu – batı yönünde uzanan sırtta, platform mezarlarla beraber taş tümülüslere yer verildiği görülmüştür. Burada gerek tümülüsler gerekse platform mezarlar doğuya doğru uzanan aynı sırt üzerinde art arda konumlanırlar. Bu mezar tiplerinden “örgü oda mezar olan Mezar C ile dromoslu örgü oda mezar olan Mezar D”, Geometrik Dönem'e tarihlendirilirken diğer mezarlar Protogeometrik Dönem'e tarihlidir.

Dirmil mezarları incelendiğinde, tek bir tip mezar barındırdığını görmekteyiz. Bu mezar tipi (1 adet), tümülüslerdir.³⁹² Dirmil (Gökçebel) Köyü, Yalıkavak yakınındaki bu

³⁹¹ Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, 257.

³⁹² Boysal 1967, 10 – 14.

Protogeometrik Dönem mezar, Burgaz Tepesi'nin güneybatı yamacında yer almaktadır. Bu mezar için meyilli bir kaya kütlesi kısmen oyulmuş ve mezar sahte tonoz tekniğine göre inşa edilmiştir.

Kaleykığı Tepesi/Madnasa mezarları incelendiğinde, 6 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹³ Bu mezar tipleri; platform mezarlar, sanduka (kist) mezarlar, pithos mezarlar, urne mezarlar, oygu oda mezarlar ve örgü oda mezarlar olarak tanımlanabilir. Mezarların hemen hepsi Protogeometrik Dönem'e tarihli olmakla birlikte platform mezarların aile mezarları olarak Geometrik Dönem boyunca uzun yıllar boyunca tekrar kullanıldıkları görülmektedir.

Pedasa mezarları incelendiğinde, 6 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹⁴ Bu mezar tipleri; tümülüsler, platform mezarlar, sanduka (kist) mezarlar, pithos mezarlar, urne mezarlar ve örgü dörtgen mezarlar olarak tanımlanabilir. Mezarların hemen hepsi Protogeometrik Dönem'e tarihli olmakla birlikte tümülüsler ve platform mezarların aile mezarları olarak Geometrik Dönem boyunca uzun yıllar boyunca tekrar kullanıldıkları görülmektedir.

Çömlekçi/Theangela mezarları incelendiğinde, 3 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹⁵ Bu mezar tipleri; sanduka mezarlar, urne mezarlar ve örgü dörtgen mezarlar (ek olarak örgü – yuvarlak mezarlar) olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Sub – Myken Dönem'e tarihlidir.

İlasos mezarları incelendiğinde, 3 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹⁶ Bu mezar tipleri; sanduka (kist) mezarlar, pithos mezarlar ve örgü dörtgen mezarlar olarak tanımlanabilir. Ancak bölgede yer alan nekropolisin tarihlendirilmesi başta Protogeometrik Dönem olarak kabul edilse de daha sonraki araştırmalar sonucunda nekropolisin Orta Geometrik Dönem'e tarihlendirilmesi uygun görülmüştür.

³⁹³ Diler – Gümüş – Çur 2014, 429.

³⁹⁴ Diler vd. 2008, 125.

³⁹⁵ Boysal 1967, 10-14.

³⁹⁶ Baldoni vd. 2004, 72-74.

Damlıboğaz/Hydai mezarları incelendiğinde, 2 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹⁷ Bu mezar tipleri; pithos mezarlar ve oygu oda mezarlar olarak tanımlanabilir. Damlıboğaz'da Geometrik Dönem'e ait bir nekropolis bulunmuştur.³⁹⁸ Geometrik Dönem mezarları pithos mezarların yanında yerli kayaya oyulmuş tek bir odadan oluşan oygu oda mezarlardan oluşmaktadır.

Gencik Tepe mezarları incelendiğinde, 2 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.³⁹⁹ Bu mezar tipleri; sanduka (kist) mezarlar ve pithos mezarlar olarak tanımlanabilir. Bir nekropolisin varlığından ziyade bu tip mezarlardan yalnızca birer örnek ele geçmiştir ve Geometrik Dönem'e tarihlendirilmektedirler. Gencik Tepe'den ele geçen buluntular İzmir Arkeoloji Müzesi içinde muhafaza edilmektedir. Ele geçen seramikler Doğu Yunan seramiği içerisinde değerlendirilen yerel Karia seramiği olarak sınıflandırılmaktadır.

Beçin mezarları incelendiğinde, 2 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰⁰ Bu mezar tipleri; oygu dörtgen mezarlar ve örgü dörtgen mezarlar olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Kuru taş duvarlarla inşa edilen M2 örgü dörtgen mezar, Kızıl tarafından Beçin tipi mezar olarak nitelendirilmektedir.⁴⁰¹

Belentepe mezarları incelendiğinde, 5 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰² Bu mezar tipleri; oygu dörtgen mezarlar, örgü dörtgen mezarlar, dromoslu örgü dörtgen mezarlar, dromoslu örgü oda mezarlar ve urne mezarlar olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Geç Geometrik Dönem mezarları içerisinde Arkaik ve Klasik Dönem'e ait gömü ve ölü hediyelerinin bulunmuş olması mezarların yeniden kullanıldığını göstermektedir. Belentepe'de mezarların dışında Geç Geometrik Dönem'e ait herhangi bir yapılaşma

³⁹⁷ Diler 2001, 225; Diler 2006, 116.

³⁹⁸ Özdemir 2009, 18.

³⁹⁹ Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 77-99.

⁴⁰⁰ Akarca 1971, 1-10.

⁴⁰¹ Arslan – Kızıl 2007, 83.

⁴⁰² Erdoğan (Baskıda).

mevcut olmamasına rağmen bu nekropolise ait yerleşimin mezarlık alanlardan çok uzak olmadığı düşünülmektedir.

Hüsamlar Köyü mezarları incelendiğinde, 2 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰³ Bu mezar tipleri; urne mezarlar ve dromoslu örgü oda mezarlar olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

Mengefe mezarları incelendiğinde, 3 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰⁴ Bu mezar tipleri; örgü dörtgen mezarlar, dromoslu örgü oda mezarlar ve anıt mezarlar (1 adet) olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

Bozukbağ mezarları incelendiğinde, tek tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰⁵ Bu mezar tipi; örgü dörtgen mezarlar olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Bozukbağ Mevkii'ndeki mezarlar "bazı kenarları plaka levha kaplı, bazı kenarları ise örülerek yapılmış" örgü dörtgen mezarlar grubuna girmektedir.

Börükçü mezarları incelendiğinde, 6 farklı tipte mezar barındırdığını görmekteyiz.⁴⁰⁶ Bu mezar tipleri; sanduka (kist) mezarlar, pithos mezarlar, urne mezarlar, örgü dörtgen mezarlar, dromoslu örgü dörtgen mezarlar, oygu oda mezarlar olarak tanımlanabilir. Bulunan mezarlar Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

Özellikle sadece Bodrum Yarımadası'nda yer alan ve Protogeometrik Dönem boyunca kullanılmakta olan tümülüsler ve platform mezar örnekleri, uzun yıllar boyunca, Geometrik Dönem içlerine değin kullanılmıştır. Bu tip mezarlar Asarlık, Madnasa ve Pedasa'da karşımıza çıkmaktadır. Platform mezar çevresinden ve gömülerden elde edilen buluntular için kesin bir tarihlendirme önerisinde bulunmak güç olmakla birlikte, basit yerel formların benzerlerinin Sub – Myken Dönemi ve Protogeometrik Dönemlerde

⁴⁰³ Özbey 2013, 52-53.

⁴⁰⁴ Tırpan 2008, 3-12; Tırpan – Söğüt 2008, 243-267; Tırpan – Söğüt 2009, 505-527.

⁴⁰⁵ Boysal 1969, 63-78.

⁴⁰⁶ Tırpan – Söğüt 2004, 371-386.

görülmesi, platform mezarların tümülüslerle çağdaş ve benzer gömü hediyelerine sahip olduklarını göstermektedir.

Bölgesel olarak da mezarların yapımında farklılıklar vardır.⁴⁰⁷ Örneğin Belentepe mezarları ana kaya ya da toprak içerisine yapılırken, Mengefe ve Hüsamlar mezarları kayalık ana yapının kaya dilimleri arasındaki boşluklara yerleştirilmiştir.

Karia'da Protogeometrik Dönem'e kadar giden oda mezar örnekleri Arkaik ve Klasik Dönemlerde varlığını kesintisiz devam ettirmiş⁴⁰⁸ olup bu mezarların örnekleri Özbey'e göre⁴⁰⁹ Rhodos, Thera ve Girit gibi yerleşimlerde de görülmektedir.⁴¹⁰

Diğer bütün mezar tipleri hem Protogeometrik hem de Geometrik Dönem içerisinde görülmektedir. Belentepe ve Börükçü'de yer alan dromoslu örgü dörtgen mezarlar ile Mengefe'de yer alan anıt mezar örnekleri sadece Geometrik Dönem'de görülen mezar tiplerindendir. Karia'da özellikle iç kesimlerde, düzensiz yerel taşlarla örülmüş, dörtgen planlı çukur mezarlara (örgü dörtgen mezarlar) rastlanmaktadır.⁴¹¹ Geç Geometrik Dönem'de daha sık karşımıza çıkmaktadırlar. Mengefe Mevkii'nde gün ışığına çıkarılmış olan örgü dörtgen mezar tipindeki mezarlar, bölge için yabancı olmayan grupları oluşturmaktadır. Bölgede bu tür mezarların mimari olarak benzerleri Pedasa, Çömlekçi/Theangela, İasos, Beçin, Belentepe, Mengefe, Bozukbağ, Börükçü'den bilinmektedir. Genel olarak çoklu gömülerin yapıldığı örgü oda mezarlar kapsamlı bir planlamanın ürünü olup dönemin mezar mimarisindeki çeşitliliği göstermesi açısından son derece önemlidir. Bu türden aile mezarlıklarının Myken Dönemi içerisinde oluşturulan tholos mezarlarda ve Protogeometrik Dönemde Atina gibi merkezlerde görüldüğü bilinmektedir.⁴¹² Kendi içinde küçük gruplar halinde oluşturulan aile mezarlıklarının benzerlerini Börükçü kazılarında görmek mümkündür. Geometrik Döneme ait pek çok kazıda özellikle Geç Geometrik Dönemde gözlenen mezar çeşitliliği

⁴⁰⁷ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 359.

⁴⁰⁸ Paton 1887, 73 vd.

⁴⁰⁹ Özbey 2013, 43.

⁴¹⁰ Kurtz – Boardman 1971, 193 vd.

⁴¹¹ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 361.

⁴¹² Erdoğan (Baskıda).

ve komplekslerin giderek artışı, bu dönemde gözlenen sosyal yapıdaki organizasyon zenginliğindeki artışla ilişkilidir.

Planlama içerisinde önemli bir grubu oluşturan dromoslu örgü oda mezarların yanında ivedilikle ve özensiz inşa edilmiş mezar tipleri de bulunmaktadır.⁴¹³ Sosyal sınıfların belirginleşmesiyle oluşan bu farklılıkların nedeni, mezar sahiplerinin gelir düzeyiyle ilişkili değildir. Mezar yapıtlarındaki çeşitlilik ve mimari bir üslubun yerleşmiş olması göz önünde bulundurulursa, dönem içerisinde mezar ustalığının bir meslek grubu olabileceği fikri akla gelmektedir. Çünkü mezarların yapım tekniği ve mimari dekorasyonu ivedilikle inşa edilmiş mezarlardan çok, bir planlamanın ürünü olmalıdır.

Karia Geometrik Dönem çömlekçiliğinde kentler (buluntu veren merkezler) arasında, özellikle Protogeometrik evrede bir bağlantının kesin olarak saptanma olanağı yok gibidir.⁴¹⁴ Çalışmayı oluşturan söz konusu mezarlarda bulunan pişmiş toprak eserler form bakımından diğer merkezlerde bulunan ve satın alma yoluyla müzeye ulaştırılmış eserlerle karşılaştırılmış, bir bölümünün benzerleri bulunarak Geç Geometrik Dönem'e tarihlendirilmiştir. Fakat mezarlarda bulunan birey sayısının 20'ye ulaştığı düşünülecek olursa mezarların kullanım süresinin daha geniş bir periyotta değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Karia bölgesi Geometrik Dönem seramiklerinin değerlendirilmesinde karşılaşılan önemli sorunlardan bir diğeri ise, bir mezarın defalarca kullanılması ve yeni gömüye yer açmak amacı ile eski gömüye ait seramik ve kemiklerin mezarın bir köşesine toplanmış olmasıdır.⁴¹⁵

Berti'ye göre İasos Geç Geometrik Dönem seramiği Beçin, Ören, Milas'tan ele geçen seramiklerin yanında daha dış etkiye açık olmakla birlikte Damlıboğaz seramiği ile benzerlik göstermektedir.⁴¹⁶ Kos nekropolisi ile yapılan bir karşılaştırma, İasos nekropolisinde basit gömü adetlerinin egemen olduğunu göstermektedir. Bunun yanında İasos'ta Ege adalarının etkileri de gözlenmektedir. Geç Protogeometrik bölümlerine ilişkin olarak bunun İasos'taki diğer malzemelerle onaylanmış görülmesi olası olduğu

⁴¹³ Özbey 2013, 41.

⁴¹⁴ Özdemir 2012, 463.

⁴¹⁵ Akarca 1971, 1-32, lev.1-35.

⁴¹⁶ Berti 2007, 437.

belirtilmiştir. Fakat İasos, komşu bölgelerde gözlenen geç gelişme olgusunun kapsamı dışında kaldığı düşünülmektedir.

Mezarlar içerisinde bulunan eserler, malzemesine göre gruplara ayrılarak, tanımlanmıştır. Pişmiş topraktan yapılan eserler krater, çömlek, olpe, oinokhoe gibi çeşitlilik göstermektedir. Bu eserler Bodrum, Milas Müzesindeki eserlerle, Hydai, İasos, Bozukbağ, Dirmil, Belentepe, Börükçü mezarlarından çıkan eserlerle, üzerinde bezeme olmadığı için form açısından karşılaştırılabilir. İthal benzerlerine rastlanılmayan eserlerin yerel üretim olduğu düşünülmektedir. Bronz buluntuların çoğunluğunu fibulalar oluşturmaktadır. Elde edilen fibulalar, C. Blinkenberg'in oluşturduğu tipolojiye⁴¹⁷ göre sınıflandırılmıştır. Fibulalar C. Blinkenberg tarafından genel olarak Geometrik Dönem'e tarihlendirilmektedir. Bronz buluntular içerisinde, fibulaların yanı sıra yüzükler, saç süsleri ve bilezikler bulunmaktadır. Kesitleri ve yapım tekniklerine göre farklı tipolojilere ayrılmışlardır. Demir buluntuları mızrak uçları ve bıçaklar oluşturmaktadır. Mızrak uçlarının savaşçılara ait olduğu düşünülebilir. Demir bıçaklar bireylerin yanına bırakıldığı gibi duvar örgü aralarına sıkıştırılarak farklı bir ölü gömme geleneklerinin de uygulandığı da tespit edilmiştir.

Rhodos, Eretria, Paros ve Karia mezarları, Geometrik Dönem'de gömü tarzı olarak Attika ile paralel bir çizgide ilerlediklerini göstermektedir.⁴¹⁸ Dönemin Erken ve Orta evresine ait mezar sayısı oldukça azdır. Çoğunlukla mezarlar Geç Geometrik Dönem'e aittir. Karia'da tüm alanlarda olmasa dahi TKİ'de inhumasyon ve kremasyon gömülerin bir arada yer aldığı görülürken, Rhodos, Eretria ve Paros'da kremasyon ağırlıklı gömüler dikkat çeker.⁴¹⁹ Yağız'a göre, sadece Geç Geometrik Dönem mezarları baz alınarak bir karşılaştırma yapıldığında, yetişkin mezarlarında hem inhumasyon hem de kremasyon uygulamasının bir arada bulunması açısından Karia nekropolisleri ile Attika, Rhodos ve Kuzeybatı Anadolu mezarları arasında paralellik olduğu söylenebilir.⁴²⁰

⁴¹⁷ Blinkenberg 1926, 17-88.

⁴¹⁸ D'Agostino 2006, 58-61.

⁴¹⁹ Erdoğan – Aytaçlar 2012, 361.

⁴²⁰ Yağız 2012, 456-491.

7. KAYNAKÇA⁴²¹

ANTİK KAYNAKLAR

Herodotos	Tarih, (Çev. Ökmen, M.), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
Homeros	İlyada, (Çev. Erhat, A.), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
Pausanias	Description Of Greece, (Çev. Jones, W.H.S.), Harvard University Press, London, 1918.
Strabon	Antik Anadolu Coğrafyası XII-XIII-XIV, (Çev. Pekman, A.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000.
Thukydides	Peleponnessos Savaşları, (Çev. Akderin, F.), Belge Yayınları, İstanbul, 2010.

MODERN KAYNAKLAR

Akarca 1971	Akarca, A., “Beçin Altındaki Eski Çağ Mezarlığı”, <i>Belleten</i> , 35, 137, 1971, 1-40.
Akarca A. – T. 1954	Akarca, A. – T., <i>Milas, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi</i> , İstanbul, 1954, 77.
Akyurt 1998	Akyurt, G. M., “M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri”, <i>Türk Tarih Kurumu Yayınları</i> VI, Ankara, 1998, 5-6.

⁴²¹ Süreli yayınlara ilişkin kısaltmalarda (<http://www.dainst.org/de/node/28771?ft=all>) ve kaynakça yazım formatında (<http://www.dainst.org/de/node/28770?ft=all>) “Deutsche Archäologische Institut” kuralları temel alınmıştır. Antik Yunanca kaynakların kısaltmaları ise H.G. Liddell – R. Scott, *A Greek-English Lexicon*10 (1996) xvi–xxxvii’deki gibidir.

- Arslan – Kızıl 2007 Arslan, N., Kızıl, A., “A Late Geometric Carian Grave From Beçin”, *Anatolia Antiqua* XV, 2007, 83-93.
- Aslan 2002 Aslan, C.C., “Ilion Before Alexander: Protogeometric, Geometric, and Archaic Pottery from D9”, *Studia Troica* 12, Philip von Zabern, Mainz, 2002, 81-130.
- Baldoni vd. 2004 Baldoni, D., Ergin, G., Franco, C., Manara, M., Belli, P., Berti, F., (Çev. Ergin, G.), “*Prehistorik Nekropolis*”, *Karia’da Bir Liman Kenti İasos*, Homer Kitapevi, İstanbul, 2004.
- Bass 1963 Bass, G.F., “Mycenaean And Protogeometric Tombs In The Halicarnassus Peninsula”, *AJA*, Vol. 67, No. 4, 1963, 353-361.
- Bean – Cook 1955 Bean, G.E., Cook, J.M., “The Halicarnassus Peninsula”, *BSA* 50, 1955, 85-171.
- Bean 2000 Bean, G.E., *Eski Çağ’da Menderes’in Ötesi*, (Çev. Pınar, K.), İstanbul, 2000.
- Benter 2001 Benter, M., “II. Hydas Yüzey Araştırması 2000”, *AST*, 19, 1, 177-188.
- Berti 2007 Berti, F., “La Nekropoli “Geometrika” dell’Agora di Iasos”, In: Niemeier, W. – D., Zimmermann, K., Cobet J., (eds.), *Frühes Ionien. Eine Bestandsaufnahme, Panionion – Symposion Güzelçamlı, 26. September – 1. Oktober 1999, Milssische Forschungen, Band 5*, Mainz am Rhein, 2007, 437-446.

- Bilgi 2004 Bilgi, Ö, “Iron Age, Demir Çağı”, *Anatolia Cradle of Castings, Anadolu Dökümün Beşiği*, İstanbul, 2004, 98-112.
- Birsel 2015 Birsel, İ., *Karia Bölgesi Klasik Dönem Öncesi Mezar Mimarisi Ve Ölü Gömme Gelenekleri*, (Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir, 2015.
- Blinkenberg 1926 Blinkenberg, C., “Fibules Grecques et Orientales”, *Lindiaka V*, Kopenhagen, 1926.
- Boardman 1967 Boardman, J., “Excavations in Chios 1952-1955, Greek Emporio”, *The British School at Athens, Supplement* Vol. 6, Oxford, 1967.
- Boysal 1967 Boysal, Y., “Karya Bölgesinde Yeni Araştırmalar”, *Anatolia XI*, Ankara, 1967, 10-14.
- Boysal 1969 Boysal, Y., “Turgut Kazısı 1969 Yılı Raporu”, *Anatolia XII*, Ankara, 1969, 63-78.
- Boysal 1987 Boysal, Y., “Stratonikeia Nekropolünün Tarihsel Süreci”, *Remzi Oğuz Arık Armağanı*, Ankara, 1987, 51.
- Bulba 2005 Bulba, M., *Geometrische Keramik Kariens, Peleus Band 47*, Hamburg, 2005.
- Caner 1983 Caner, E., “Fibeln in Anatolien”, *Prähistorische Bronzefunde XIV.8*, Münih, 1983.
- Carstens 2008 Carstens, A.M., “Tombs Of The Halikarnassos Peninsula – The Late Bronze And Early Iron Age”, Pedersen, P., (ed.), *Halicarnassian Studies V*, Denmark, Odense, 2008, 52-119.

- Carstens 2011 Carstens, A.M., “Early Tombs in the Halikarnassian Region: Reflections on Cultural Mixture”, *Anatolia Antiqua* 19, 2011, 483-493.
- Coldstream 1968 Coldstream, J. N., *Greek Geometric Pottery: A Survey of Ten Local Styles and Their Chronology*, London, 1968, 268.
- Coldstream 1977 Coldstream, J. N., *Geometric Greece*, London, 1977, 260.
- Cook – Blackman 1970-71 Cook J.M., Blackman, D.J., “Greek Archaeology in Western Asia Minor, 1965-1970”, *Archaeological Reports for 1970–71*, Vol. 17, 1970-71, 33–62.
- D’Agostino 2006 D’Agostino, B., “Funerary customs and society on Rhodos in the Geometric Period Some observations”, In: Herring, E., Lemos, I., Lo Schiavo, F., Vagnetti, L., Whitehouse, R. – Wilknis J., (eds.) *Across Frontiers, Etruscans, Greeks, Phoenicians & Cypriots. Studies in honour of David Ridgway and Francesca Romana Serra Ridgway*, Universit of London, 2006, 57-69.
- Diler 2001 Diler, A., “Damlıboğaz/Hydai Araştırmaları 2000”, *AST*, 19, 1, 2001, 225-237.
- Diler 2002 Diler, A., “Damlıboğaz/Hydai Araştırmaları 2001”, *AST*, 20, 2, 2002, 11-23.
- Diler 2003 Diler, A., “Bodrum Yarımadası, Leleg Yerleşimleri Mylasa/Damlıboğaz ve Çevresi Yüzey Araştırması – 2002”, *AST*, 21, 2, 2003, 225-229.

- Diler 2005 Diler, A., “Bodrum Yarımadası, Leleg Yerleşimleri Pedasa, Mylasa, Damlıboğaz ve Kedrai (Sedir Adası) Yüzey Araştırması – 2003”, *AST*, 22, 2, 2005, 137-147.
- Diler 2006 Diler, A., “Pedasa Geç Geometrik Tümülüsü Ve Leleglerde Ölü İnancı”, Takaoğlu, T., (ed.), *Anadolu Arkeolojisine Katkıları. 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, İstanbul, 2006, 109-131.
- Diler vd. 2008 Diler, A., Türkoğlu, S., Çörtük, U., Gümüş, Ş., “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri Pedasa, Aspat, Kissebükü (Anastasioupolis), Mylasa Sarıçay Ovası – Damlıboğaz (Hydai) – Pilav Tepe, Kendrai (Sedir Adası) Mobolla Kalesi Yüzey Araştırması – 2006-2007”, *AST*, 26, 3, 2008, 125-143.
- Diler 2009 Diler, A., “Tombs and Burials in Damlıboğaz (Hydai) and Pedasa. Preliminary Report in the Light of Surface Investigations and Excavations”, Rumscheid, F., (ed.), *Die Karer und die Anderen Internationales Kolloquium an der Freien Universtat Berlin 13.bis – 15 October 2005*, Bonn, 2009, 359-376.
- Diler 2010 Diler, A., “Pedasa – 2008/2009”, *KST*, 32, 4, 2010, 8-14.
- Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012 Diler, A., Gümüş, Ş., Eryılmaz, N.S., “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Adalar, Aspat (Strobilos), Kissebükü (Anastasioupolis), Damlıboğaz (Hydai), Sedir Adası (Kedrai) Yüzey Araştırmaları 2011” *AST*, 30, 1, 2012, 255-271.
- Diler vd. 2013 Diler, A., Gümüş, Ş., Eryılmaz, N.S., “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Adalar, Aspat (Strobilos), Kissebükü (Anastasioupolis), Damlıboğaz

- (Hydai), Sedir Adası (Kedrai) Yüzey Araştırmaları 2012” AST, 31, 2, 2013, 419-436.
- Diler – Gümüş – Çur 2014 Diler, A., Gümüş, Ş., Çur, M., “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Adalar, Aspat (Strobilos), Kissebükü (Anastasioupolis), Damlıboğaz (Hydai), Sedir Adası (Kedrai) Yüzey Araştırmaları 2013” AST, 32, 2, 2014, 423-447.
- Diler – Gümüş 2015 Diler, A., Gümüş, Ş., “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Adalar, Aspat (Strobilos), Kissebükü (Anastasioupolis), Damlıboğaz (Hydai), Pilavtepe, Sedir Adası (Kedrai) Yüzey Araştırmaları 2014”, AST, 33, 1, 2015, 147-171.
- Ekici 2012 Ekici, M., “Karia Bölgesi Mengefe Mevkii’den Bir Mezar”, Stratonikeai’den Lagina’ya, *Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, İstanbul, 2012, 241-249.
- Emre 1978 Emre, K., *Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı / A Hittite Cemetery near Afyon*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978.
- Erdoğan 1991 Erdoğan, A., *Batı Anadolu Şehir Surlarının Gelişimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir, 1991, 23-30.
- Erdoğan – Aytaçlar 2012 Erdoğan, A., Aytaçlar, M. N., “*Milas TKİ Kazıları*”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları, Ege Üniversitesi, İzmir, 2012, 357-367.
- Erdoğan (Baskıda) Erdoğan, A., “*Geometric Period Grave Tips And Architecture At Milas-TKI Excavations*”, Ege

- Üniversitesi Arkeoloji Kazıları, Ege Üniversitesi, İzmir, (Baskıda).
- Ergüder vd. 2007 Ergüder, İ., Sucu, A., Babayiğit, E., “YLİ Hüsamlar A5 Panosu Antik Mezarlar Kuzeydoğusu Jeofizik-Rezistivite Etüdü Raporu”, *TKİ Raporu*, Ankara, 2007.
- Fazlıoğlu 1998 Fazlıoğlu, İ., *Karia Orientalizan Seramiği I*, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir, 1998.
- Goldman 1938 Goldman, H., “Excavations At Gözlükule, Tarsus 1938”, *AJA* 44, 1, 1938, 66-80.
- Güleç vd. 2004 Güleç, E., Sağır, M., Özer, İ., Satar, Z., “2003 Yılı Börükçü Kazısı İskeletlerinin Paleoantropolojik İncelenmesi”, *AST*, 20, 2004, 167-173.
- Gümüş 2013 Gümüş, Ş., *Pedasa Leleg Tümülüsleri*, (Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2013.
- Held 2005 Held, W., “Loryma ve Karia Chersonesos'unun yerleşim sistemi”, *Olba* 12, 2005, 85-100.
- Hogarth 1908 Hogarth, D., *Excavations At Ephesus The Archaic Artemisia*, London, 1908.
- Hürmüzlü 2008 Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.
- Johansen 1957 Johansen, K.F., “Exochi, ein frührhodisches Gräberfeld”, *Acta Archaeologica* 28, 1957, 1-92.
- Karaöz Arıhan 2007 Karaöz Arıhan, S., “*Karia Bölgesi Ölü Gömme Teknikleri*”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007.

- Kızıl 1997 Kızıl, A., “Milas, Sanayi Sitesi, I. Cad. 15 Parselde Çıkan Mezarı Kurtarma Kazısı”, *VII, Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, (8 – 10 Nisan 1996 Kuşadası), Ankara, 1997, 57-66.
- Kızıl 2007 Kızıl, A., “2006 Yılı, Muğla İli, Milas İlçesi İle Ören Ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *AST*, 25, 3, 2007, 357-375.
- Kızıl 2009 Kızıl, A., “1990-2005 Yılları Arasında Mylasa’da Kurtarma Kazıları Yapılan Mezarlar ve Buluntuları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme”, *Die Karer Und Die Anderen*, Habelt-Verlag, Bonn, 2009, 397-461.
- Kurtz – Boardman 1971 Kurtz, D.C., Boardman J., *Greek Burial Customs*, London, 1971.
- Levi 1972 Levi, D., “İasos Le Campagne Di Scavo 1969-1970”, *Annuario Della Scuola Archeologica Di Atene* XLVII-XLVIII, Roma, 1972, 462-491.
- Mansel 1943 Mansel, A.M., *Trakya Kırklareli Kubbeli Mezarları ve Sahte Kubbe ve Kemer Problemi*, TTKY, 1943.
- Marchese 1991 Marchese, R.T., “Anatolian Languages; the Carian Language”, *CAH III/2*, Cambridge, 1991, 674-676.
- Mellink 1970 Mellink, M.J., “Archaeology In Asia Minor”, *AJA*, Vol. 74, No. 2, 1970, 157-178.
- Özbey 2013 Özbey, A. S., “TKİ-GELİ-YLİ Kurtarma Kazıları 2011-2012 Yılı Çalışmaları”, *22. Müze Çalışmaları Ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2013, 37-67.

- Özbey 2014 Özbey, A. S., “YEAŞ-YLİ Kurtarma Kazıları 2013 Yılı Çalışmaları”, 23. *Müze Çalışmaları Ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 2014, 235-253.
- Özdemir 2009 Özdemir, M.T., *Mengefe Mevkii'ndeki Dromoslu Mezarlar*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya, 2009.
- Özdemir 2012 Özdemir, M.T., “Milas-Mengefe'den Geç Geometrik Bir Mezar”, Stratonikeai'dan Lagina'ya, *Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, İstanbul, 2012, 457-475.
- Özer 2007 Özer, Y., *Karia Coğrafyası Ve Tarihi*, (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi, Muğla, 2007, 47-60.
- Özer vd. 2008 Diler, A., Özer, B., Çakmaklı, Ö. D., “Pedasa 2007”, *KST*, 30, 3, 2008, 267-285.
- Özet 1988 Özet, M.A., “Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden Bir Grup Hançer ve Mızrak Ucu”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1987 Yılı*, Ankara, 1988, 45-60.
- Özgünel 2006 Özgünel, C., *Karia Geometrik Seramiği*, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Özkaya – San 1999 Özkaya, V., San, O., “Alinda Nekropolü”, *AST*, 17, 2, 1999, 263-279.
- Paton 1887 Paton, W.R., “Excavations In Caria”, *The Journal Of Hellenic Studies*, Vol. 8, 1887, 64-82.
- Polat 2009 Polat, Y., “The Findings From A Late Geometric Period Grave Uncovered At Beçin”, *Anatolia Antiqua* XVII, 2009, 133-150.

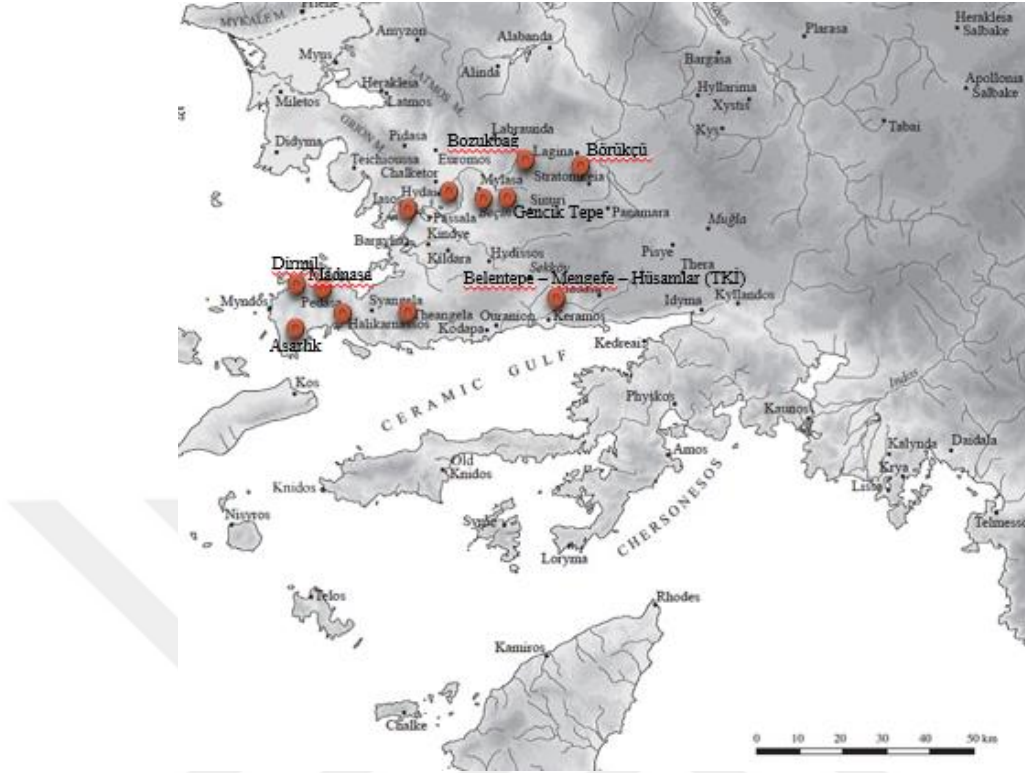
- Rumscheid 1995 Rumscheid, F., “Milas 1994”, *AST*, 13, 1, 1995, 77-99.
- Sapouna – Sakellarakis 1978 Sapouna, E. – Sakellarakis, “Die Fibeln der griechischen Inseln”, *Prähistorische Bronzefunde, Abteilung XIV.4*, München, 1978.
- Säve-Södersbergh – Hellström 1997 Säve-Söderbergh, T., Hellström, P., “Excavation at Gencik Tepe 1938”, *ActaArch* 68, 1997, 75-107.
- Savran – Ertürk 2015 Savran, G., Ertürk, M., “Muğla İli, Milas İlçesi Kamu Yatırım Alanlarında Gerçekleştirilen Kurtarma Kazıları”, *24. Müze Kurtarma Kazıları ve 1. Uluslararası Müzecilik Çalıştayı*, 537-555.
- Sevin 2001 Sevin, V., *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001.
- Söğüt 2012 Söğüt, B., “Börükçü 2003-2006 Yılları Kazıları”, *Stratonikeai’dan Lagina’ya, Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, İstanbul, 2012, 553-587.
- Taşdöner 2008 Taşdöner, K., Karia Kenti Halikarnassos: Hellenistik Dönem Ve Öncesi Siyasal Tarihi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Adıyaman, 2008.
- Tırpan 2008 Tırpan, Ahmet A., “Geç Geometrik Dönemden İki Yeni Yerleşim: Belentepe ve Mengefe”, *İDOL* 35-36, Ankara, 2008, 3-13.
- Tırpan – Söğüt 2004 Tırpan, Ahmet A., Söğüt, B., “Lagina ve Börükçü 2003 Yılı Çalışmaları”, *KST*, 26, 1, 2004, 371-387.
- Tırpan – Söğüt 2005 Tırpan, Ahmet A., Söğüt, B., “Lagina ve Börükçü 2004 Yılı Çalışmaları”, *KST*, 27, 2, 2005, 257-271.

- Tırpan – Söğüt 2007 Tırpan, Ahmet A., Söğüt, B., “Lagina ve Börükçü 2006 Yılı Çalışmaları”, *KST*, 29, 3, 2007, 387-410.
- Tırpan – Söğüt 2008 Tırpan, Ahmet A., Söğüt, B., “Lagina ve Börükçü 2007 Yılı Çalışmaları”, *KST*, 30, 4, 2008, 243-267.
- Tırpan – Söğüt 2009 Tırpan, Ahmet A., Söğüt, B., “Lagina, Börükçü, Belentepe ve Mengefe 2008 Yılı Çalışmaları”, *KST*, 31, 3, 2009, 505-528.
- Tsakos 2007 Tsakos, K., Die Stadt Samos in der geometrischen und archaischen Epoche, In: Niemeier, W.-D., Zimmermann, K., Cobet, J. (eds.), *Frühes Ionien. Eine Bestandsaufnahme, Paionion- Symposion Güzelçamlı, 26. September-1.Oktober 1999*, *MilForsch* 5, 189-199.
- Türkoğlu 2008 Türkoğlu, S., *Damlıboğaz II No’lu Mezarın Seramik Buluntuları*, (Yüksek Lisans Tezi) Muğla Üniversitesi, Muğla, 2008.
- Ünal – Demir 2004 R.H. Ünal, A. Demir, “Beçin 2000 Kazısı”, *Sanat Tarihi Dergisi* XIII, 2004, 144.
- Walter – Vierneisel 1959 Walter, H., Vierneisel, K., “Heraion Von Samos Die Funde Der Kampagnen 1958 Und 1959”, *Mitteilungen des Deutschen Arcäologischen Instituts, Athenische Abteilung* 74, 1959, 10-34.
- Yağız 2012 Yağız, K., *Kuzeybatı Anadolu’da İ.Ö. 1. Bin’de Ölü Gömme Gelenekleri*, (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir, 2012.

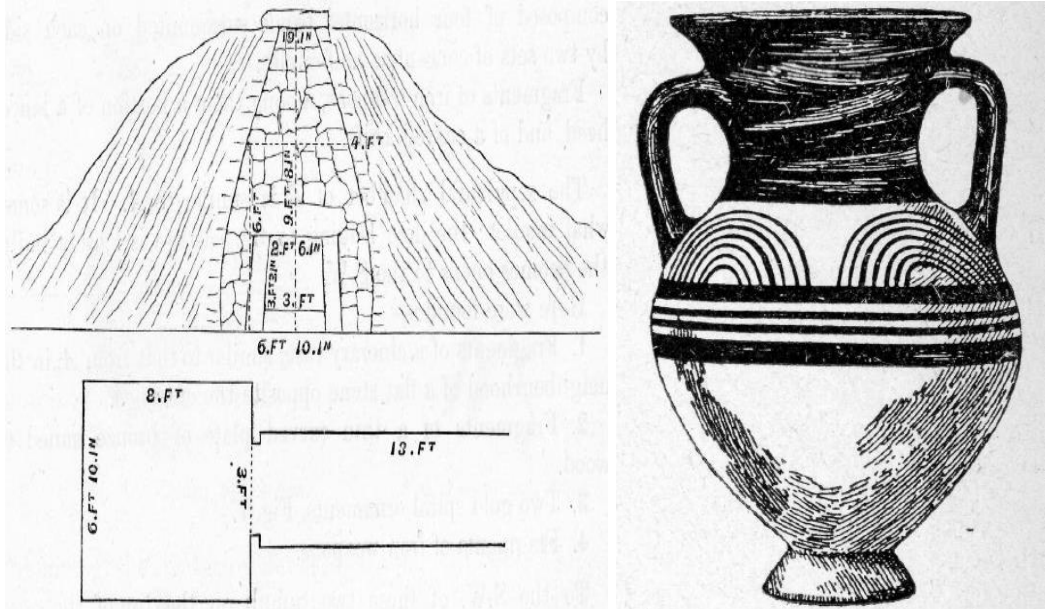
- Yaşar 1995 Yaşar, Ö., *En Eski Devirlerden Roma Hakimiyetine Geçişe Kadar Karia Tarihi*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya, 1995.
- Young 1939 Young, R.S., “Late Geometric Graves and A Seventh Century Well in the Agora”, *Hesperia Suppl.*2, Athens, 1939.
- Yüksel 2001 Yüksel, A., *Antik Kaynaklarda Karia Bölgesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2001, 6-18.

RESİMLER

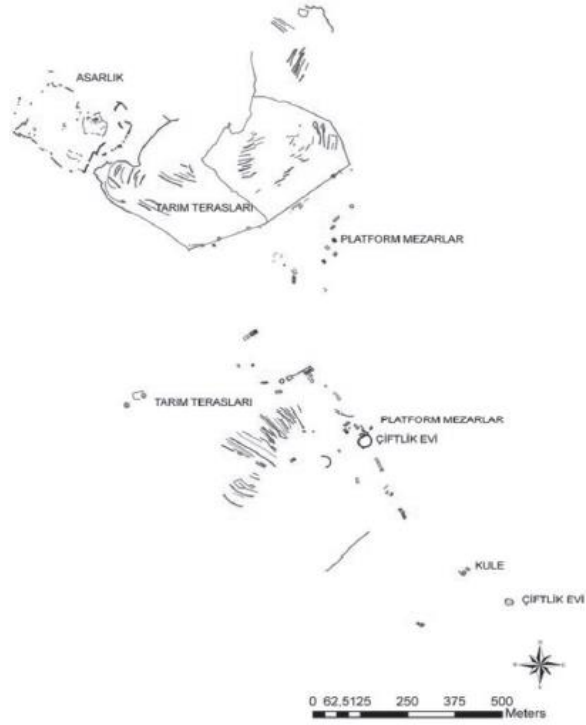
Resim 1: Karia Bölgesi Nekropolisleri (http://www.chs-fellows.org/wp-content/uploads/2016/08/Karia-Map-2_2.jpg)

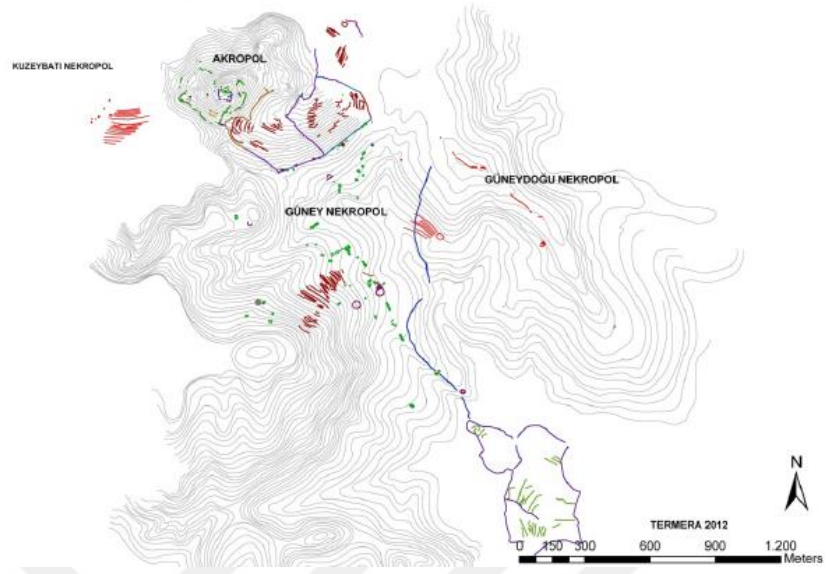
Resim 2: Asarlık'ta Yer Alan Paton A Tümülüsü Ve İçerisinden Ele geçen Protogeometrik Amphora (Carstens 2011, resim 4)

Resim 3: Asarlık Platform Mezar Alanlıkları (Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, resim 4)

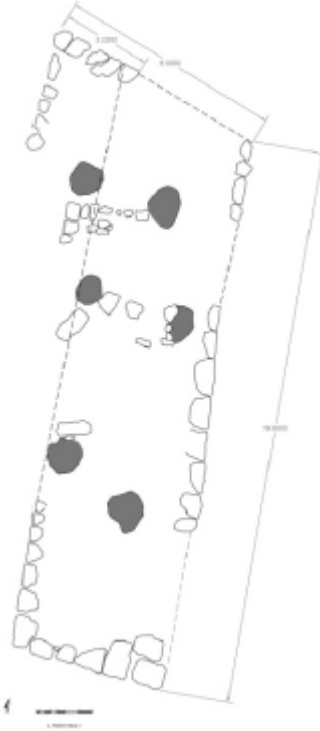
Resim 4: Asarlık – Termera Haritası (Diler – Gümüş – Eryılmaz 2012, harita 2)

Resim 5: Termira Nekropolisleri (Diler vd. 2013, harita 2)

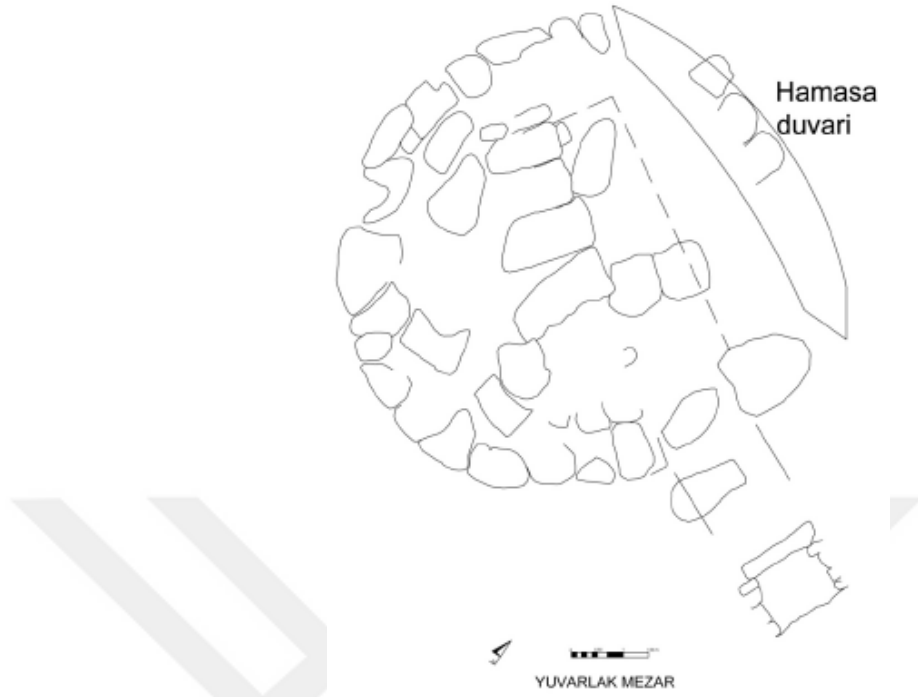
Resim 6: Termira Platform Mezar 1 (Diler vd. 2013, resim 1)

Resim 7: Termera Platform Mezar 1 Planı (Diler vd. 2013, çizim 1)

Resim 8: Termera Tümülüs (Diler vd. 2013, resim 2)

Resim 9: Termara Tmls Planı (Diler vd. 2013, çizim 2)

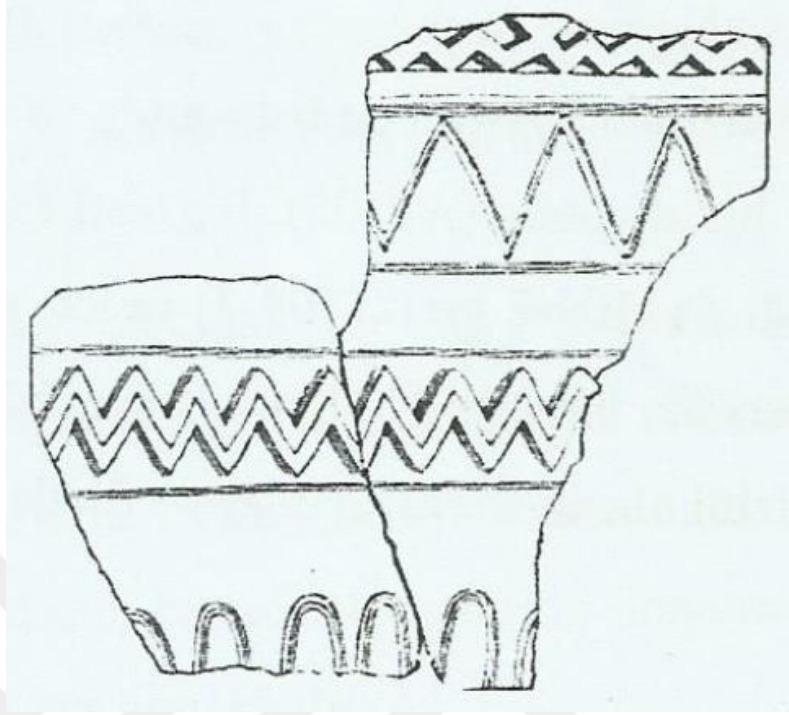
Resim 10: Asarlık Mezar O Buluntuları, zengi Kulplu Kap ve Askos (Carstens 2008, 79)

Resim 11: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Amphora (Carstens 2011, figür 8)

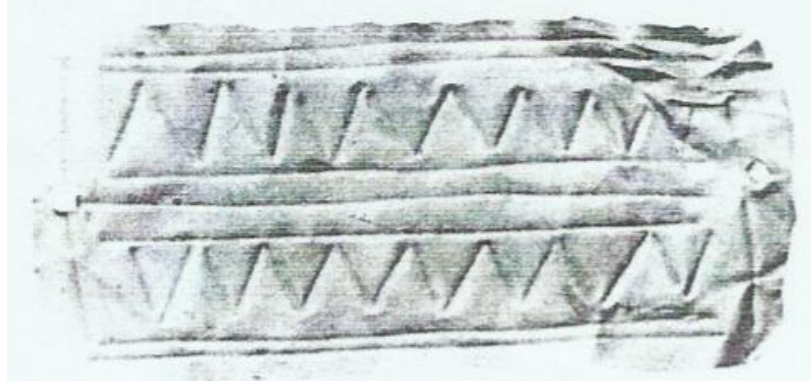
Resim 12: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Oinokhoe (Paton 1887, figür 5)

Resim 13: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Kap Parçası (Paton 1887, figür 10)

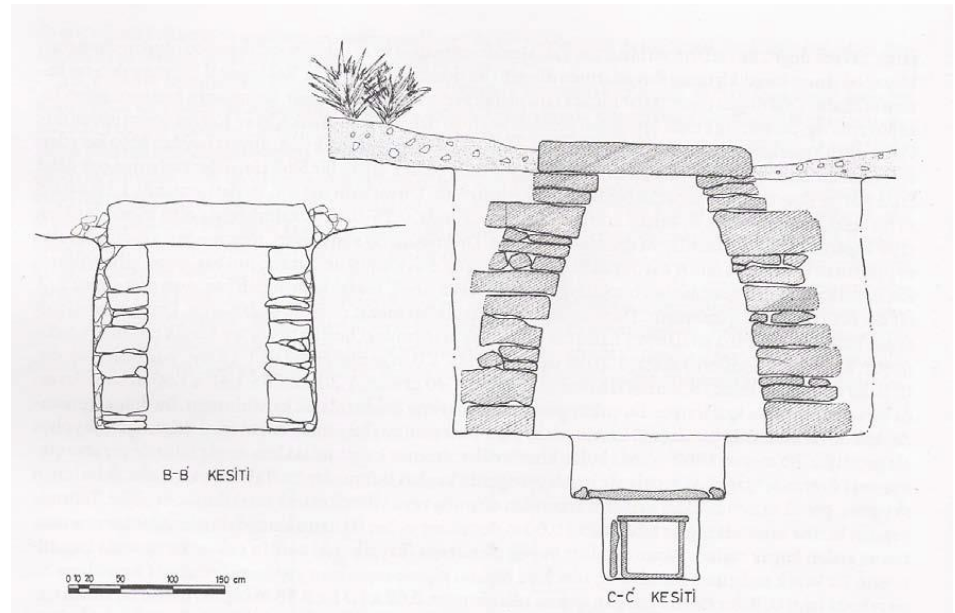
Resim 14: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Altın Kolye Ucu (Carstens 2011, figür 6a)

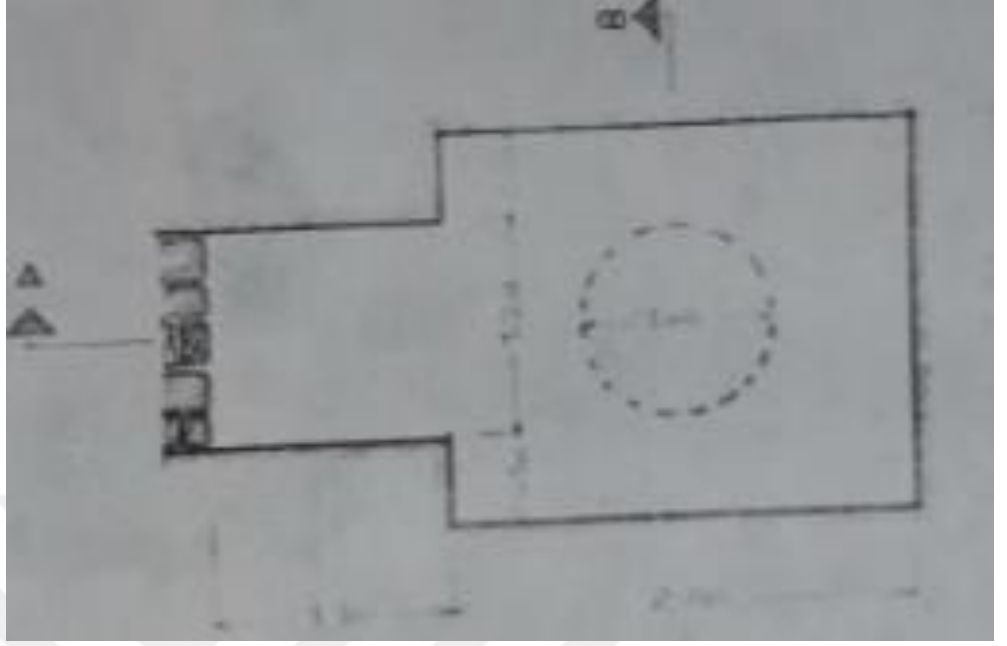
Resim 15: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Altın Bant (Carstens 2011, figür 6b)

Resim 16: Asarlık Mezar C Buluntusu, Geometrik Dönem Altın Yüzük (Carstens 2011, figür 6a)

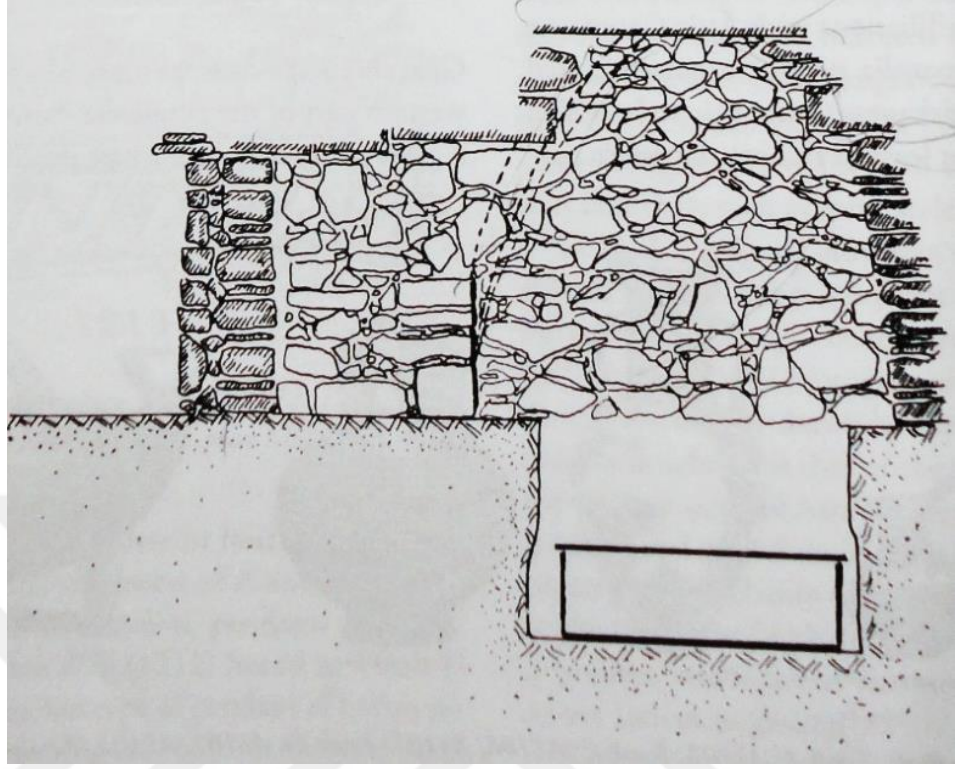
Resim 17: Dirmil Tümlüsü Mezar Kesiti (Özdemir 2009, çizim 1)

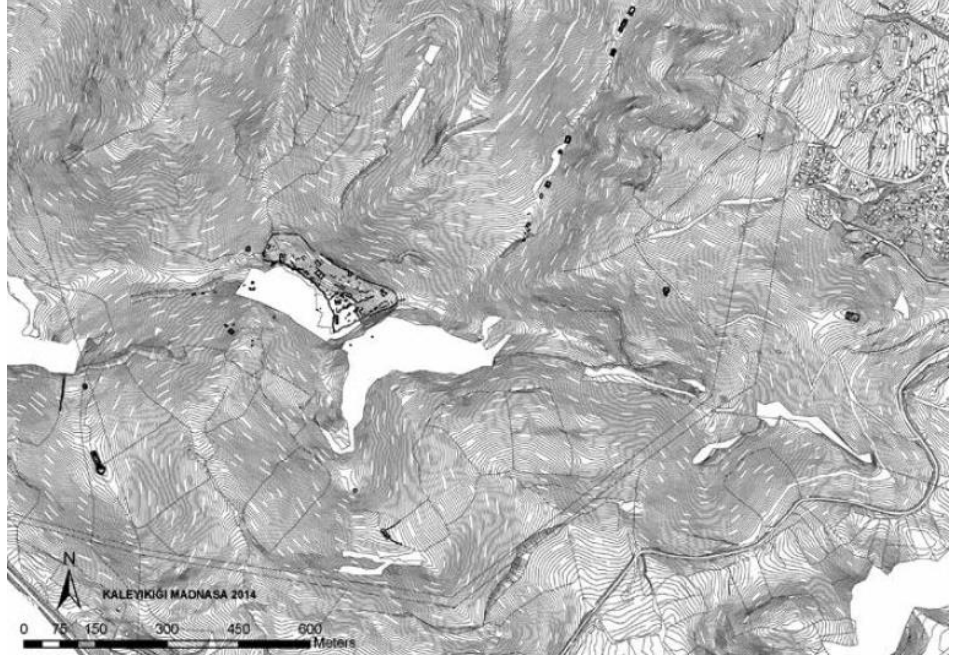
Resim 18: Dirmil Tümülüsü st Kesiti, Lahit Bulunmadan nce (Boysal 1967, levha 19, resim 24b)

Resim 19: Dirmil Tümülüsü, Dromosu Ve Odanın İçi (Boysal 1967, levha 20, resim 25-26)

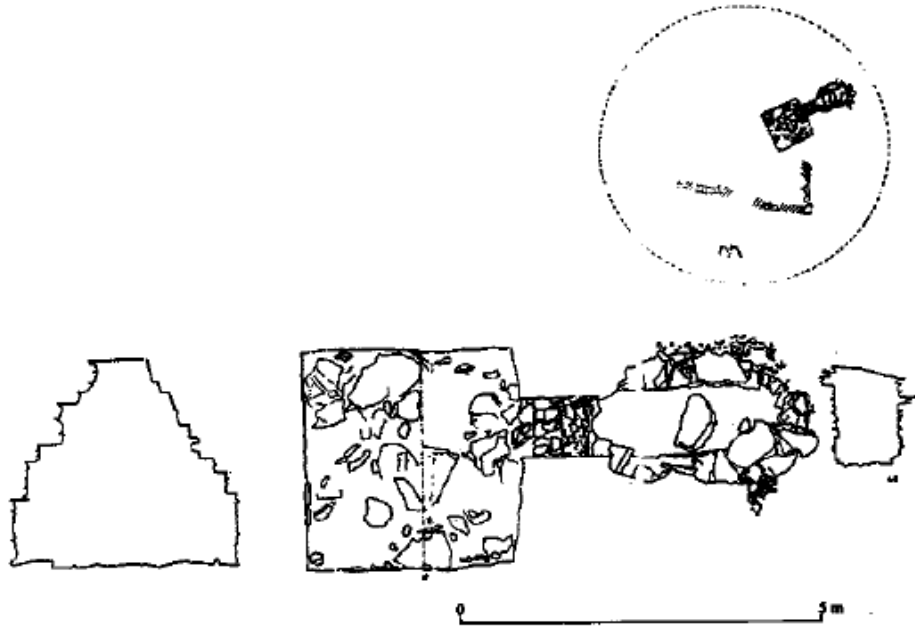
Resim 20: Dirmil Tümülüsü (Carstens 2008, 80)

Resim 21: Kaleyikığı, Madnasa Haritası (Diler – Gümüş – ur 2014, harita 2)

Resim 22: Madnasa Platform Mezar (Diler – Gümüş – Çur 2014, resim 2)

Resim 23: Pedasa Sivriçam Protogeometrik Tümülüs Planı (Diler 2006, 112)

Resim 24: Pedasa Güneydoğu Nekropolisi 1 No'lu Tümülüs (Özer vd. 2008, resim 10)

Resim 25: Pedasa Güneydoğu Nekropolisi 2 No'lu Tümülüs (Özer vd. 2008, resim 11)

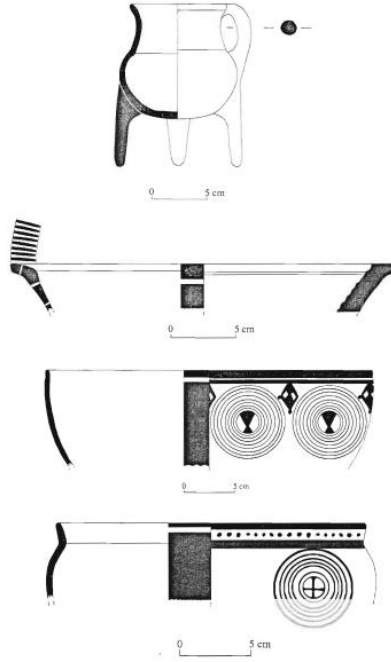
Resim 26: Pedasa Batı Nekropolisi 1 No'lu Göme (Özer vd. 2008, resim 12)

Resim 27: Pedasa Batı Nekropolisi 2 No'lu Göme (Özer vd. 2008, resim 13)

Resim 28: Pedasa Batı Nekropolisi 5 No'lu Gömü (Özer vd.2008, resim 14)

Resim 29: Pedasa Protogeometrik Tümlüs, Buluntular (Diler 2006, resim 6)

Resim 30: ömlekçi 7 ve 8 No'lu Örgü Dörtgen Mezarlar (Boysal 1967, levha 12, resim 15)

Resim 31: ömlekçi 5, 3 ve 4 No'lu Örgü Dörtgen Mezarlar (Boysal 1967, levha 12, resim 16)

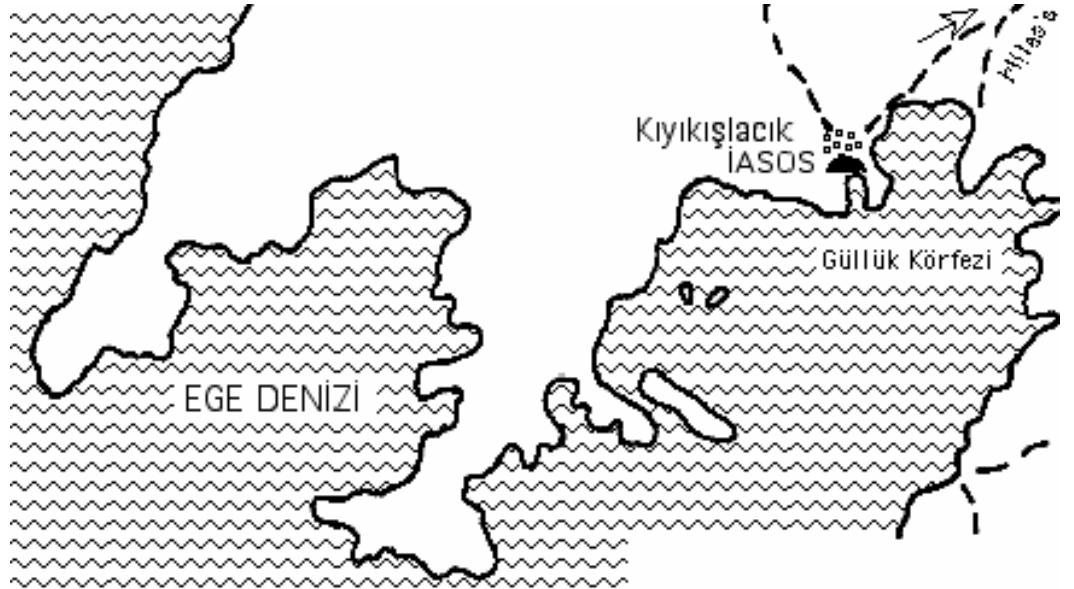
Resim 32: ömlekçi 9 No'lu Örgü Dörtgen Mezar (Boysal 1967, levha 14, resim 19a)

Resim 33: ömlekçi 1 No'lu Örgü Dörtgen Mezar (Boysal 1967, levha 13, resim 17)

Resim 34: ömlekçi 11 No'lu Örgü Dörtgen Mezar (Boysal 1967, levha 15, resim 20)

Resim 35: İasos Haritası (Özdemir 2009, harita 6)

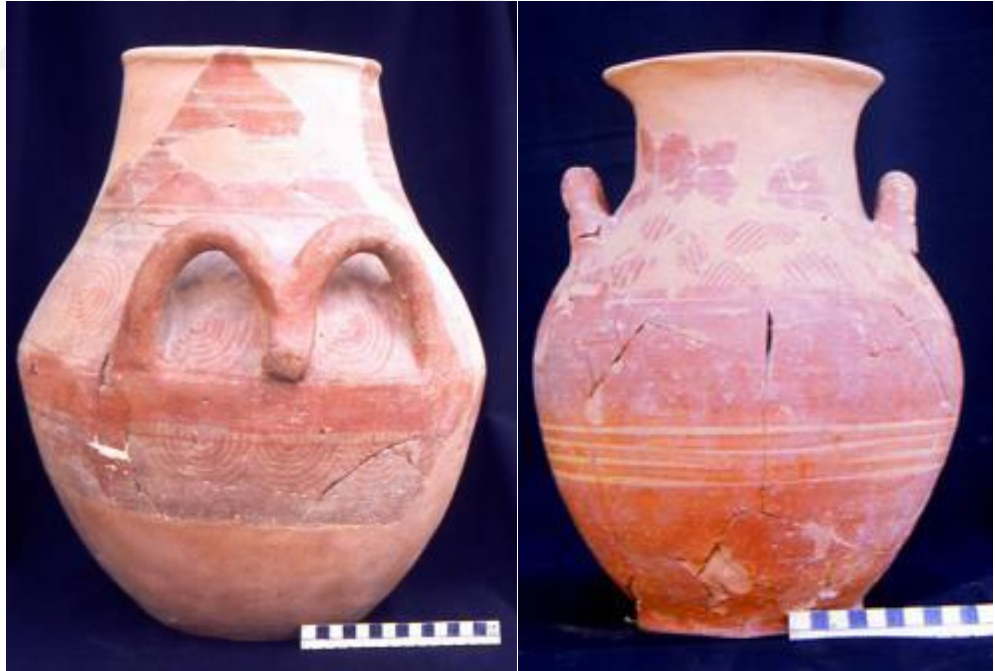
Resim 36: İasos Geometrik Dönem Nekropolisi (Baldoni 2004, resim 68)

Resim 37: İasos Geometrik Dönem Nekropolisi, Sanduka (Kist) Mezar (Levi 1972, figür 10)

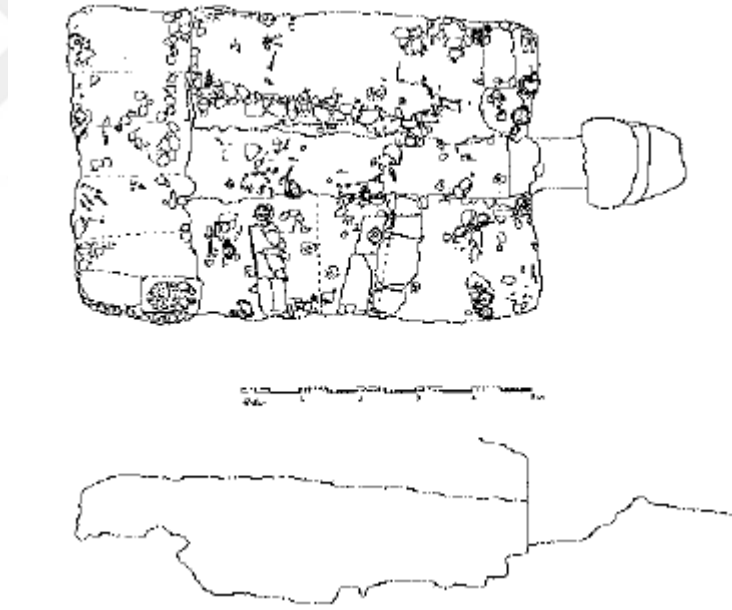
Resim 38: İasos Geometrik Dönem Nekropolisi, Pithos Mezar (Levi 1972, figür 6)

Resim 39: Farklı Mezarlardan Ele Geçen İasos Amphoraları (Bulba 2005, Kat.4)

Resim 40: Hydai'da Yer Alan Mezar 1, Batı Platformu Ve Ölü Yatakları (Diler 2001, resim 1)

Resim 41: Hydai'da yer alan Mezar 1, Plan Ve Kesit (Diler 2001, çizim 1)

Resim 42: Hydai'da Yer Alan Mezar 2, Giriş (Diler 2001, resim 3)

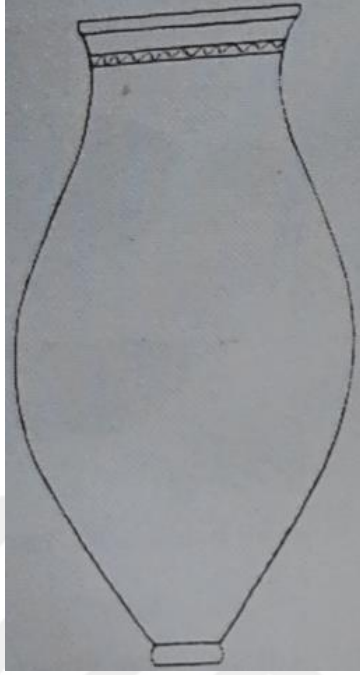
Resim 43: Hydai'da Yer Alan Mezar 2, Güney Platformu, Ostothek Ve Yanda Krater (Diler 2001, resim 4)

Resim 44: Hydai; Tabak, Pyksis, Yonca Ağızlı Oinokhoe Ve Skyphos İle Kotyle
(Birsal 2015, 94, resim 135)

Resim 45: Gencik Tepe'den Ele Geçen Pithos Mezar (Säve-Södersbergh –
Hellström 1997, 79, figür 7)

Resim 46: Gencik Tepe'den Ele Geçen Geometrik Dönem Pithos Çizimi (Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 98, figür 27)

Resim 47: Gencik Tepe'den Ele Geçen Kuşlu Kotyle (Säve-Södersbergh – Hellström 1997, 99, figür 28)

Resim 48: Beçin Kurtarma Kazısı Yapılan Mezarlar (Kızıl 2009, resim 2)

Resim 49: Beçin’de Yer Alan Mezar 2/Altta Ve Mezar 3/Üstte (Akarca 1971, levha 4)

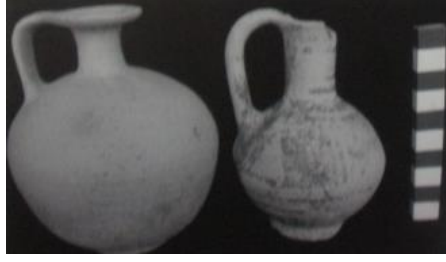
Resim 50: Beçin’de Yer Alan Mezar 3 (Akarca 1971, levha 5)

Resim 51: Beçin M2 – Subgeometrik Örgü Dörtgen Mezar (Kızıl 2009, resim 4)

Resim 52: Beçin M2 – Kuşlu Kotyle (Kızıl 2009, resim 5)

Resim 53: Beçin M2 – Aryballos ve Tek Kulplu Testicik (Kızııl 2009, resim 6)

Resim 54: Beçin M2 – Amphoriskos (Kızııl 2009, resim 7)

Resim 55: Beçin’de Yer Alan Oygu Dörtgen Mezar, Kapakları Kaldırılmadan Önceki Görünümü (Ünal – Demir 2004, resim 1)

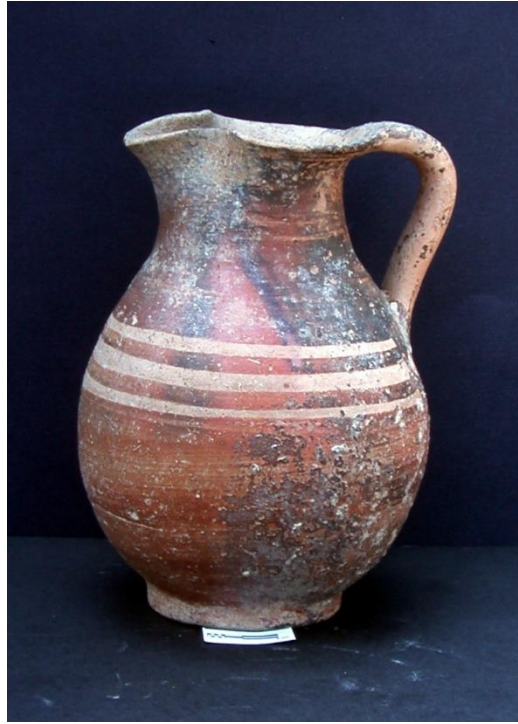
Resim 56: Beçin’de Yer Alan Oygı Dörtgen Mezar ve Buluntuları (Ünal – Demir 2004, resim 2)

Resim 57: Beçin’den Ele Geçen Kantharos (Ünal – Demir 2004, resim 4)

Resim 58: Beçin'den Ele Geçen Kantharos (Ünal – Demir 2004, resim 5)

Resim 59: Beçin'den Ele Geçen Oinokhoe (Ünal – Demir 2004, resim 6)

Resim 60: Beçin'den Ele Geçen Skyphos (Ünal – Demir 2004, resim 7)

Resim 61: Beçin'den Ele Geçen Tabak (Ünal – Demir 2004, resim 8)

Resim 62: Beçin'den Ele Geçen Skyphos Krater (Ünal – Demir 2004, resim 9)

Resim 63: Beçin'den Ele Geçen Lekythos (Ünal – Demir 2004, resim 10)

Resim 64: Beçin'den Ele Geçen Lekythos (Ünal – Demir 2004, resim 11)

Resim 65: Beçin'den Ele Geçen Minyatür Olpe (Ünal – Demir 2004, resim 12)

Resim 66: Beçin'den Ele Geçen Minyatür Olpe (Ünal – Demir 2004, resim 13)

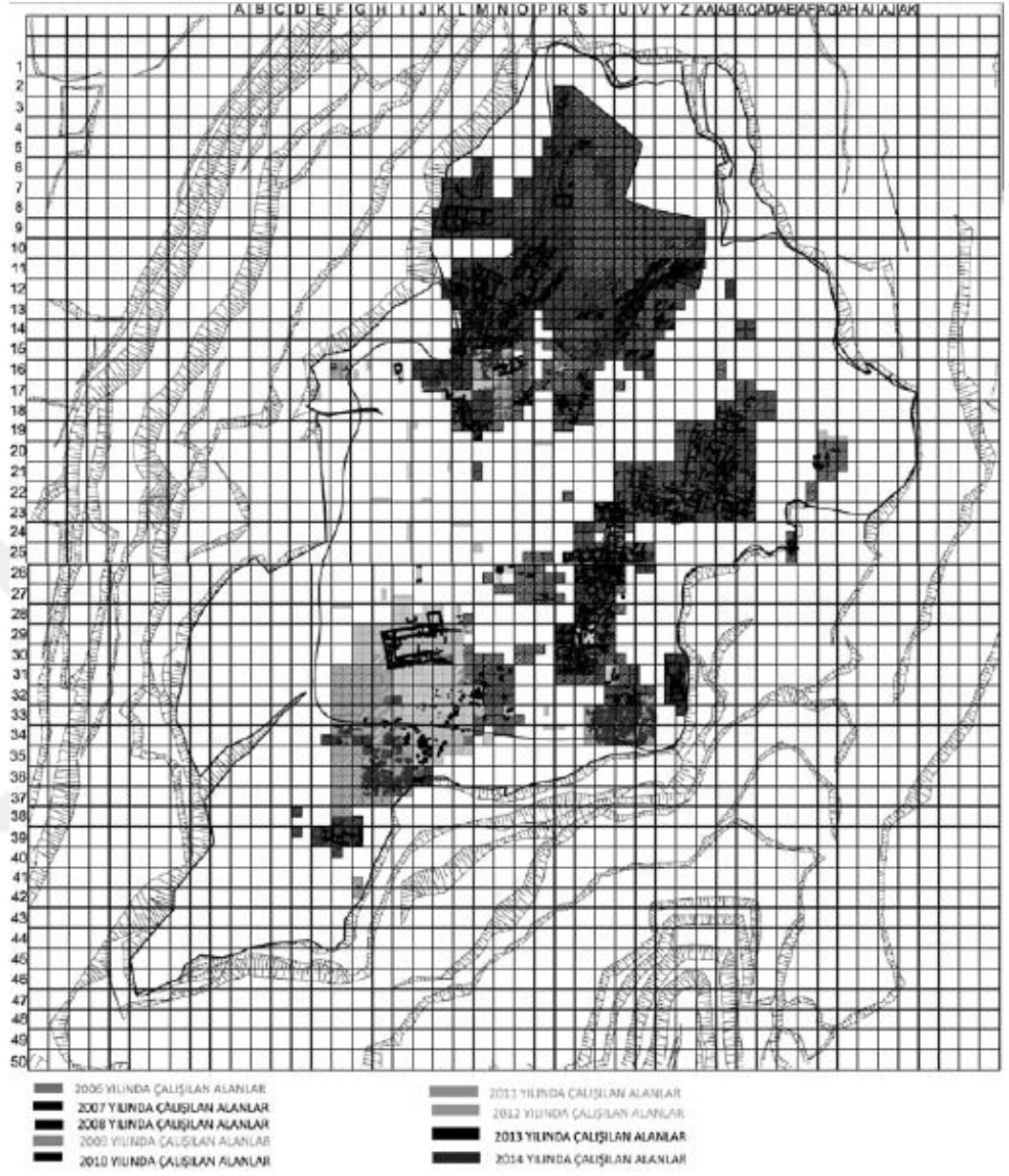
Resim 67: Beçin'den Ele Geçen Bronz Halkalar (Ünal – Demir 2004, resim 14)

Resim 68: Beçin'den Ele Geçen Bronz Fibulalar (Ünal – Demir 2004, resim 10)

Resim 69: Belentepe Geç Geometrik Dönem Örgü Dörtgen Ve Dromoslu Örgü Dörtgen Mezarları (Erdoğan Baskıda, figür 37)

Resim 70: Belentepe Genel Plan Yıllara Göre Çalışılan Alanlar (Savran – Ertürk 2015, çizim 1)

Resim 71: Belentepe Geç Geometrik Dönem Dromoslu Örgü Oda Mezar (Savran – Ertürk 2015, resim 3)

Resim 72: Belentepe BLT14-M09 No'lu Mezar, Kapakları Kaldırılmadan Önceki Görünümü (Savran – Ertürk 2015, resim 4)

Resim 73: Belentepe BLT14-M09 No'lu Mezar İskeletleri (Savran – Ertürk 2015, resim 5)

Resim 74: Belentepe BLT14-M38 No'lu Geometrik Dönem Mezar (Savran – Ertürk 2015, resim 6)

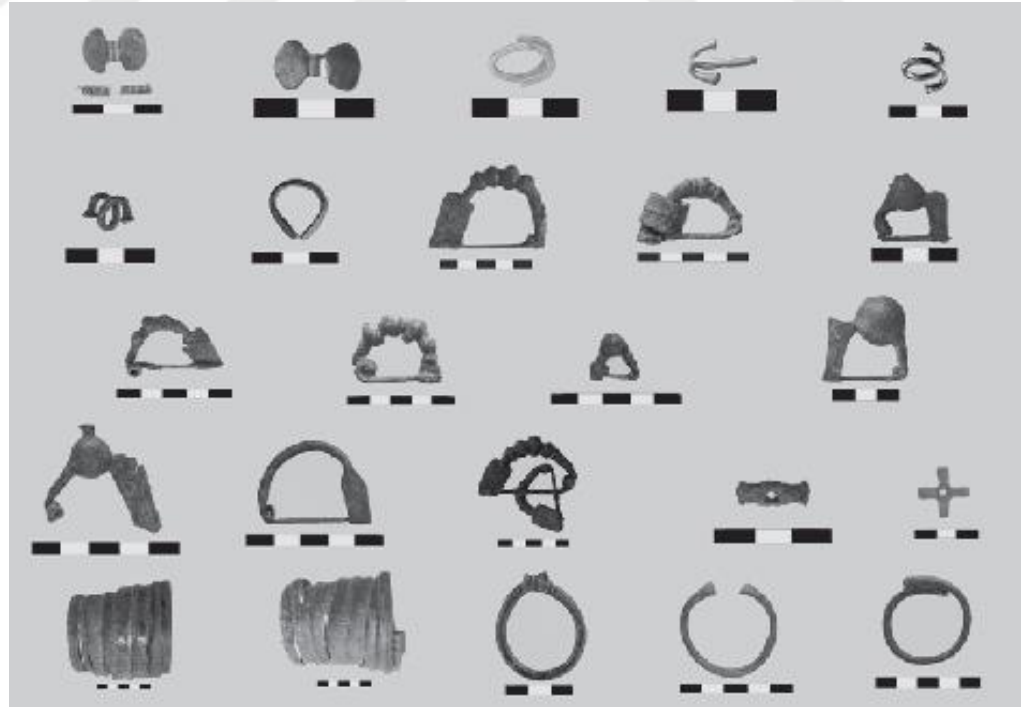
Resim 75: Belentepe Dromoslu Örgü Oda Mezar (Özbey 2013, resim 5)

Resim 76: Belentepe BLT11-M24 No'lu Geometrik Dönem Mezar (Özbey 2013, resim 6)

Resim 77: Belentepe BLT11-M24 No'lu Geometrik Dönem Mezar (Özbey 2013, resim 7)

Resim 78: Belentepe Geç Geometrik Dönem Mezar Hediyesi Fibulalar (Özbey 2013, resim 8)

Resim 79: Hüsamlar/Bakırlı Sektörü, 2010/01 No'lu Mezar Seramik Buluntuları
(Erdoğan – Aytaçlar 2012, resim 6)

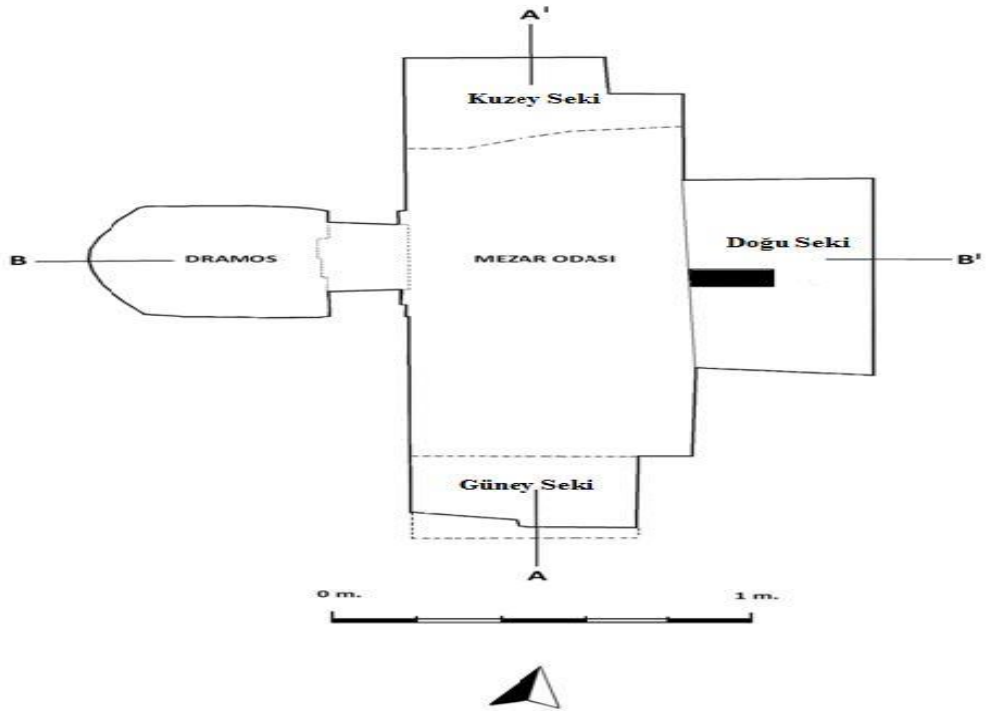
Resim 80: Belentepe – Mengefe Sektörü, 2011/24 İle 2011/04 No'lu Mezar Hediye, Amphoriskos Ve Krater (Erdoğan – Aytaçlar 2012, resim 11-12)

Resim 81: Hüsamlar/Bakırlı Sektörü, 2010/01 No'lu Mezar Buluntuları (Erdoğan – Aytaçlar 2012, resim 5)

1 No.lu Oda Mezar
Oda Planı

Resim 82: Hüsamlar Tepe Mevkii Geç Geometrik Dönem 1 No'lu Dromoslu Örgü Oda Mezar Ve Planı (Erdoğan Baskıda, figür 31)

Resim 83: Hüsamlar/Bakırlı Sektörü, 2011/08 No'lu Urne Mezar (Erdoğan Baskıda, figür 1)

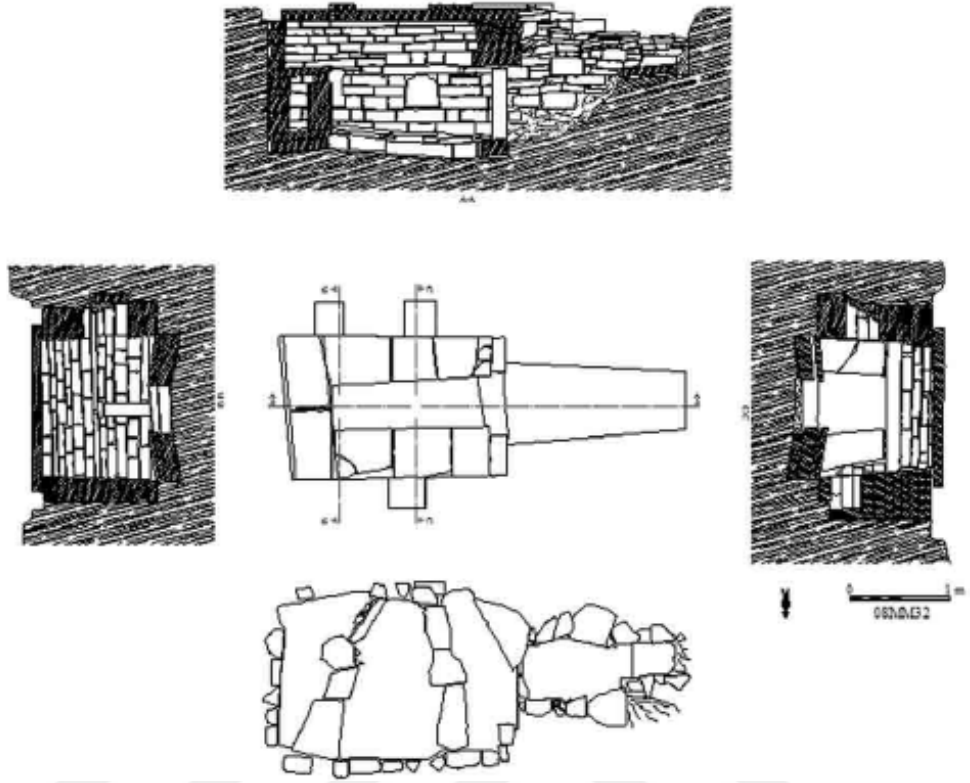
Resim 84: Mengefe Haritası (Özdemir 2009, resim 1)

Resim 85: Mengefe 07MM01 No'lu Mezar (Özdemir 2009, 113)

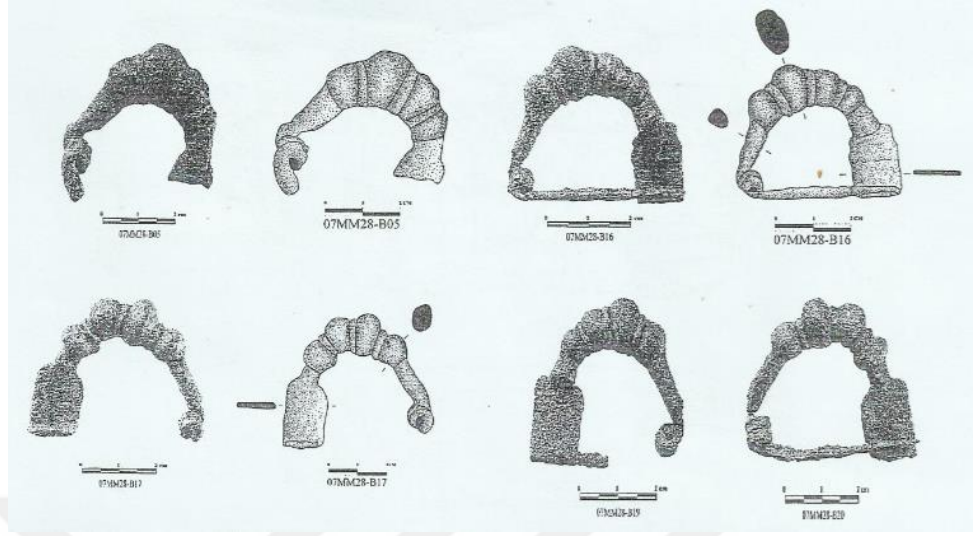
Resim 86: Mengefe 07MM01, Kline Ve Raf Düzeni (Özdemir 2009, 128)

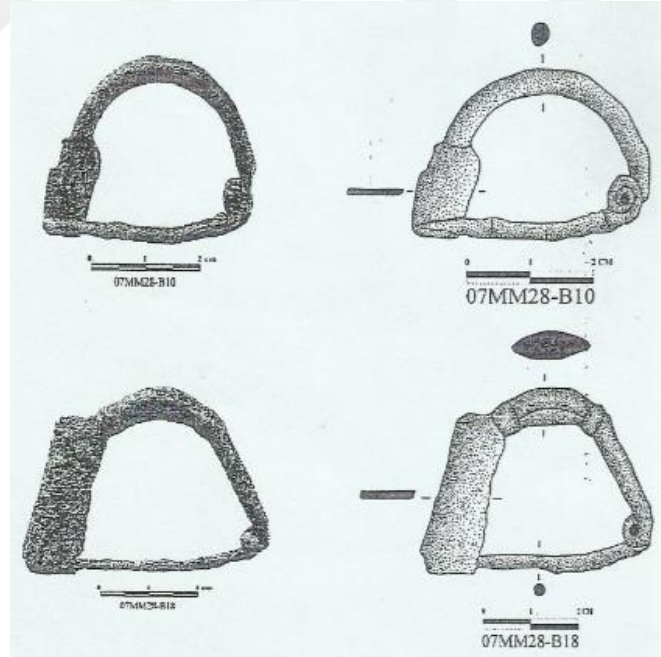
Resim 87: Mengefe 08MM32 No'lu Mezar, Plan Ve Kesit Görünüşü (Tırpan – Söğüt 2009, çizim 5)

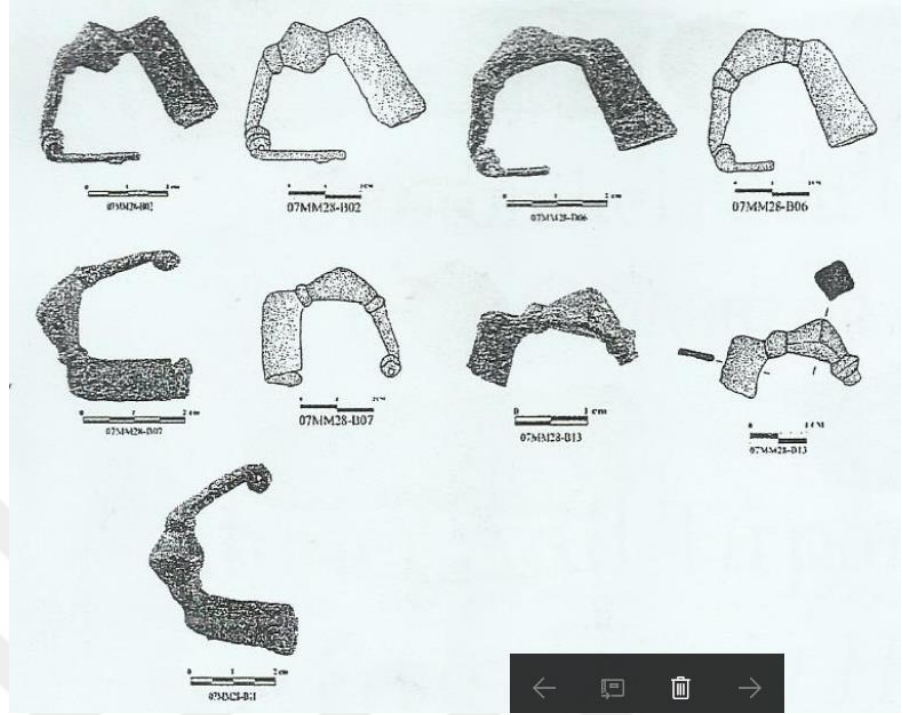
Resim 88: Mengefe 4 No'lu Anıt Mezar (Erdoğan Baskıda, figür 35)

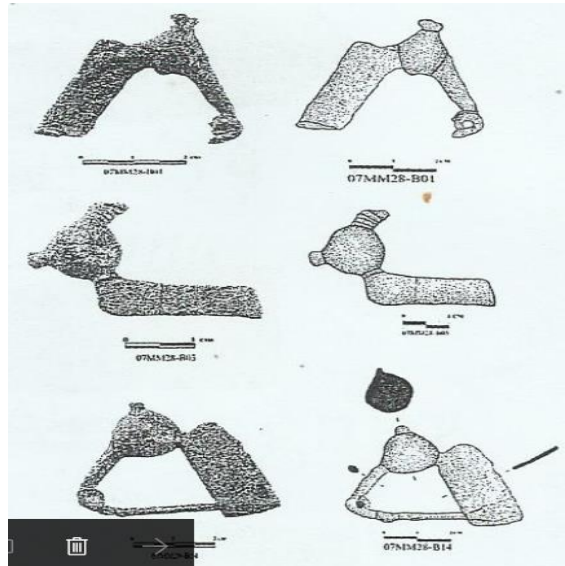
Resim 89: Mengefe Tip III – 11b Grubu'nda Yer Alan Fibulalar (Ekici 2012, figür 15)

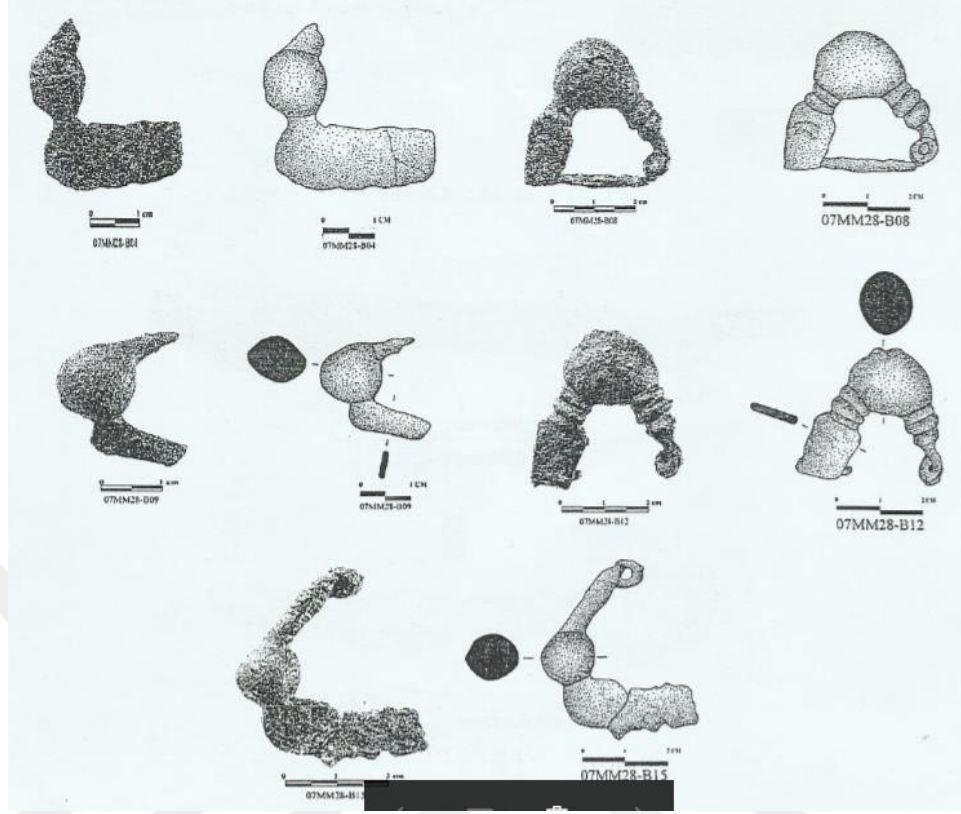
Resim 90: Mengefe Tip IV – 1a Grubu'nda Yer Alan Fibulalar (Ekici 2012, figür 16)

Resim 91: Mengefe Tip IV – 2d Grubu'nda Yer Alan Fibulalar (Ekici 2012, figür 17)

Resim 92: Mengefe Tip IV – 9a Grubu'nda Yer Alan Fibulalar (Ekici 2012, figür 18)

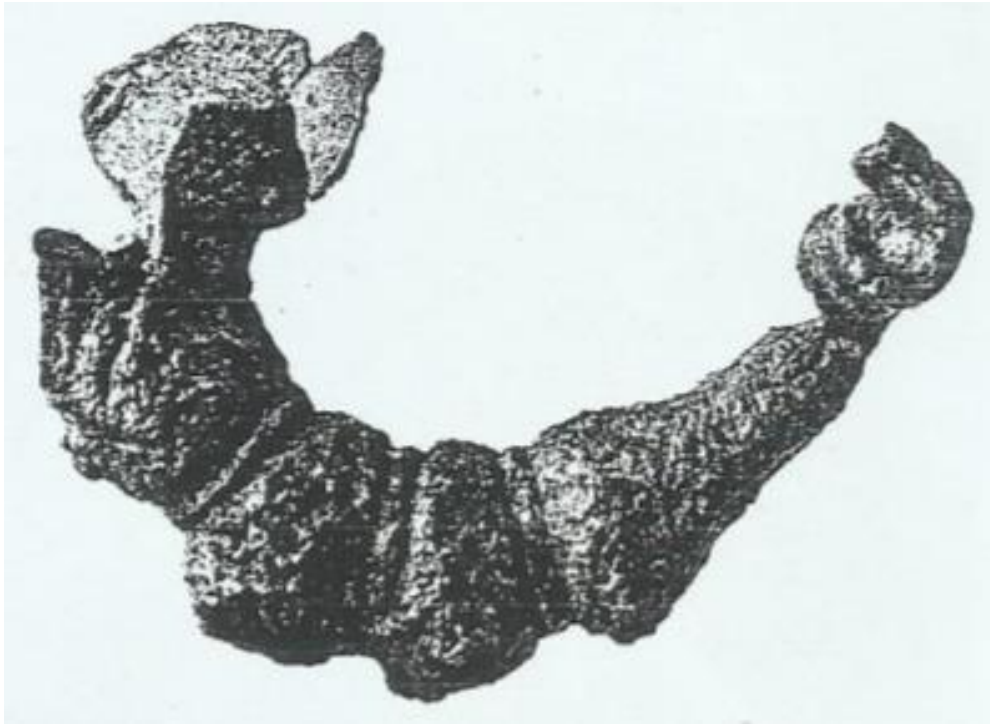
Resim 93: Mengefe Tip IV – 10h Grubu'nda Yer Alan Fibulalar (Ekici 2012, figür 19)

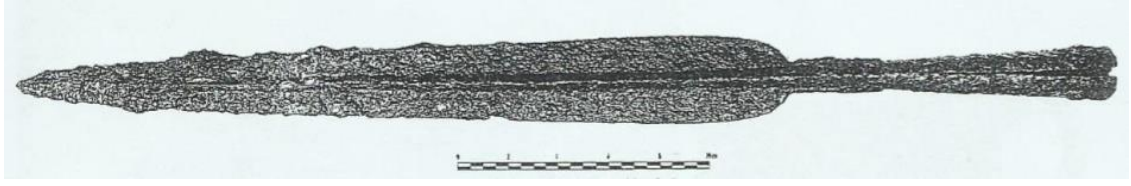
Resim 94: Mengefe 08MM97-B01 No'lu Kemer (Ekici 2012, resim 5)

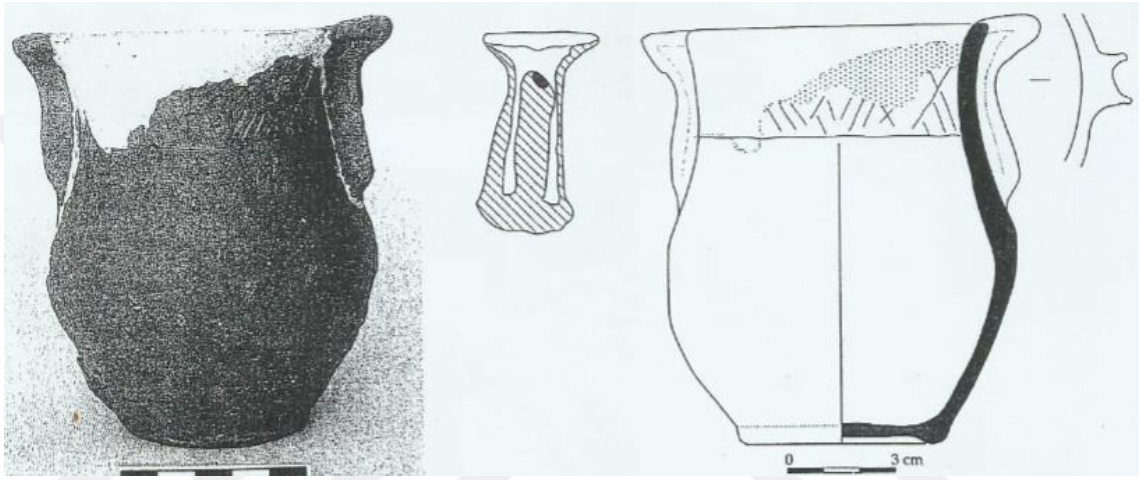
Resim 95: Mengefe 08MM97-B02 No'lu Fibula (Ekici 2012, resim 6)

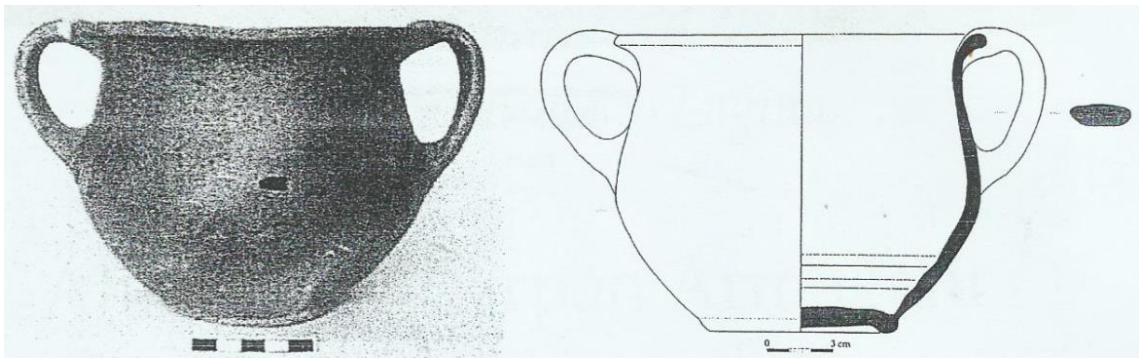
Resim 96: Mengefe 08MM97-B03 No'lu Fibula (Ekici 2012, resim 7)

Resim 97: Mengefe 08MM97-D01 No'lu Mızrak Ucu (Ekici 2012, resim 8)

Resim 98: Mengefe 08MM97-PT01 No'lu Çömlek (Ekici 2012, resim 9)

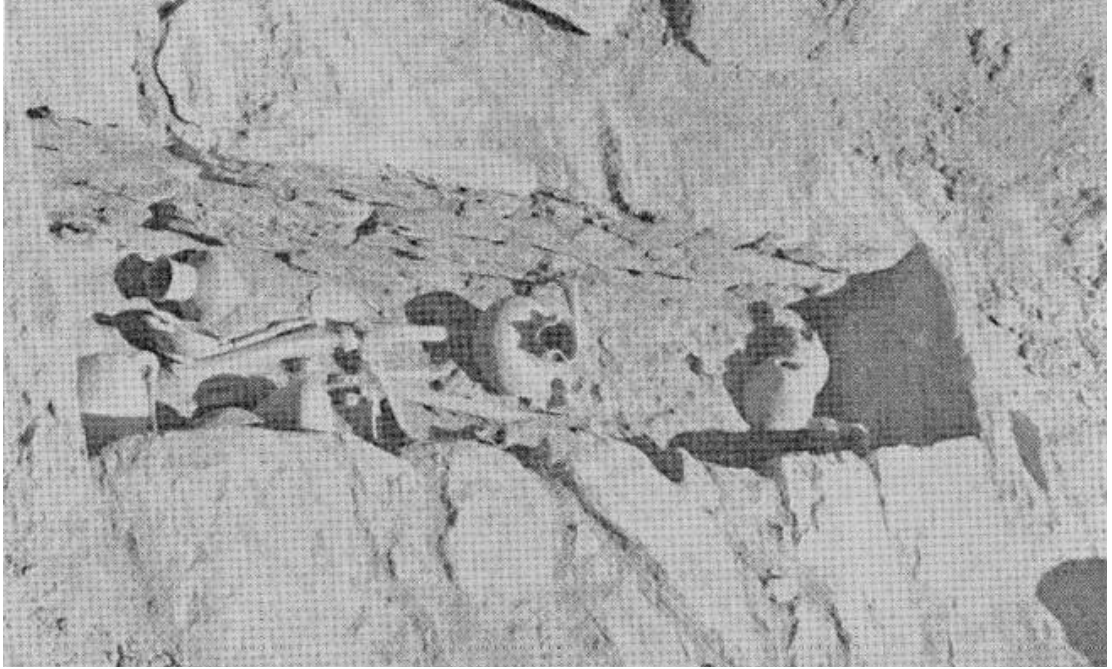

Resim 99: Mengefe 08MM97-PT02 No'lu Kantharos (Ekici 2012, resim 10, çizim

4)

Resim 100: Bozukbağ Mezarları (Özdemir 2009, resim 2)

Resim 101: Emirler Mevkii Örgü Dörtgen Mezar (Özdemir 2009, resim 3)

Resim 102: Bozukbağ'da Yer Alan Mezarlar, Yukarıdan Aşağıya Sırasıyla 8, 4, 5
(Boysal 1969, plan 1; levha 4, resim 6)

Resim 103: Bozukbağ'da Yer Alan Mezar 4 (Boysal 1969, levha 4, resim 7)

Resim 104: Bozukbağ'da Yer Alan Mezar 4'ten Ele Geçen Oinokhoe (Boysal 1969, resim 14)

Resim 105: Bozukbağ'da Yer Alan Mezar 4'ten Ele Geçen Çömlek (Boysal 1969, resim 17)

Resim 106: Bozukbağ'da Yer Alan Mezar 5 (Boysal 1969, levha 5, resim 8)

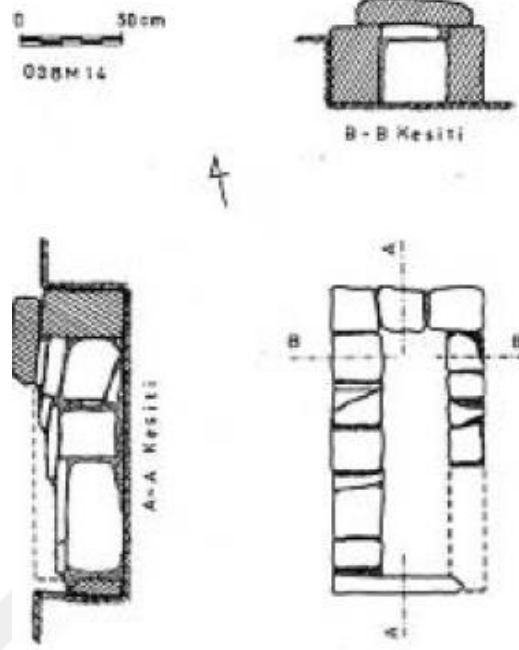
Resim 107: Bozukbağ'da Yer Alan Mezar 5'ten Ele Geçen Oinokhoe (Boysal 1969, resim 15)

Resim 108: Börükçü Mevkii, 03BM09 No'lu Örgü Dörtgen Mezar (Arıhan 2007, 97)

Resim 109: Börükçü'de Yer Alan 03BM05 No'lu Mezarın İçi (Özgünel 2006, resim 47)

Resim 110: Börükçü’de Yer Alan 03BM14 No’lu Mezarın Plan Ve Kesitleri
(Tırpan – Söğüt 2004, resim 14)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Subutay Taylan KARA
Doğum Tarihi: 14 Eylül 1993
Adres: 5129 Sokak Numara 10 Villakent Mahallesi Menemen/İZMİR
Ev Tel: 0232 388 37 20
Cep Tel: 0554 657 78 77
Email: s.taylankara@hotmail.com/s.taylankara@gmail.com

Yabancı Dil: İngilizce/Yüksek Lisans İngilizce Yeterlik Belgesi

Antik Yunanca/Klasik Arkeoloji Bölümü 3.-8. Dönemler Arası Öğrenim

Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem’de Kıbrıs Amphoraları – Doç. Dr. Gonca CANKARDEŞ-ŞENOL

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Erken Demirçağ Karia Bölgesi Nekropolisleri – Yard. Doç. Dr. Aytekin ERDOĞAN

MESLEKİ FAALİYETLER:

- 2011 – 2012 yılları arasında Ege Üniversitesi’nden Prof. Dr. Nuran ŞAHİN başkanlığında gerçekleştirilen Klaros kazısına öğrenci olarak katılmak.
- 2013 – 2014 yılları arasında Celal Bayar Üniversitesi’nden Doç. Dr. Serdar AYBEK başkanlığında gerçekleştirilen Metropolis kazısına öğrenci olarak katılmak.
- 2015 – 2016 yılları arasında Ege Üniversitesi’nden Prof. Dr. Cumhuriyet TANRIVER başkanlığında gerçekleştirilen Smyrna – Bayraklı Höyüğü kazısına öğrenci olarak katılmak.

ÖZET

Antik Çağ'da Anadolu'nun güneybatı kıyısında yer alan Karia Bölgesi olarak anılan coğrafi bölge, İ.Ö. 1. binde, Batı Anadolu uygarlıkları içinde, kendine özgü stillerle ürettiği somut örneklerle birlikte, bölgenin kültürel ve sanatsal yönden ne kadar zengin ve önemli olduğunu gösteren niteliktedir. Bu kültürel zenginlik içerisinde yer alan nekropolislerin incelenmesi, göz ardı edilemeyecek ölçüde dikkat çekicidir. Erken Demir Çağ Karia Bölgesi Nekropolisleri, Protogeometrik Dönem ile Geometrik Dönem olarak incelendiğinde, dönemsel farklılıkların meydana getirdiği değişimler gözlemlenmektedir. Çalışmamızı oluşturan dönem içerisindeki mezarların benzerlerinin sistematik arkeolojik kazılarının yetersizliği ile birlikte, eserlerin müzelere çeşitli yollara dağılmış olması sebebiyle, Karia Bölgesi ve geçmişte bu bölgede yaşamış topluluğun siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının da aydınlatılması açısından, bu çalışma yapılmıştır.

ABSTRACT

The geographical region, which is known as the Karia Region located on the southwestern coast of Anatolia is a demonstrated of how rich and important the region is in the cultural and artistic direction with the concrete evidence that it produces in its Western Anatolian civilizations in antiquity at the first millennium BC. The examination of the necropolis areas within this cultural richness is remarkable, to the extent that it can not be overlooked. When it is examined as Protogeometric Period and Geometric Period in Karian Region, the changes that periodical differences bring about have been observed at the Early Iron Age necropolis areas. Because of the inadequacy of systematic archaeological excavations of similar tombs during the period that constituted our work and the distribution of the works in various ways, it also shows the significance of the work involved in illuminating the political, social, economic and cultural structure of the community that has lived in this region in the past and the Karia Region.